

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

AIDA TAMAŠAUSKIENĖ
Ekonomikos studijų programos studentas (-ė)

**MAKROEKONOMINIŲ VEIKSNIŲ ĮTAKA TIESIOGINIŲ UŽSIENIO
INVESTICIJŲ SRAUTAMS LIETUVOS REGIONUOSE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

AIDA TAMAŠAUSKIENĖ

**MAKROEKONOMINIŲ VEIKSNIŲ ĮTAKA TIESIOGINIŲ UŽSIENIO
INVESTICIJŲ SRAUTAMS LIETUVOS REGIONUOSE**

Magistro darbas

Ekonomika (L100)

Darbo vadovė:
doc. dr. Janina ŠEPUTIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas

(studento parašas)

ANOTACIJA

Aida Tamašauskienė

Makroekonominių veiksnių įtaka tiesioginių užsienio investicijų srautams Lietuvos regionuose

Magistro darbas

Magistro darbe apibendrinta, susisteminta ir išanalizuota tiesioginių užsienio investicijų teorinė samprata bei pagrindinės TUI lemiančių veiksnių teorijos; atliktas veiksnių, sąlygojančių TUI pritraukimą į šalį, vertinimas. Remiantis teorine analize atrinkti pagrindiniai veiksniai, kurie daro įtaką tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui tarp šalies regionų ir atliktas palyginimas su veiksniais, kurie įtakoja TUI pritraukimą į šalį. Empirinis tyrimas atliktas, siekiant įvertinti Lietuvos regionų ekonomines galimybes bei gebėjimą pritraukti tiesiogines užsienio investicijas bei įvertinti, kaip TUI sklaidą šalies regionuose paaiškina regionų ekonominio išsivystymo lygis, regionų darbo jėgos lygis, regionų darbo rinkos finansinio stabilumo lygis bei regionų infrastruktūros išsivystymo lygis. Patvirtintos autorės suformuluotos hipotezės, kad kuo daugiau regione gyvena šalies darbingo amžiaus gyventojų, kuo regionas yra ekonomiškai pajėgesnis ir kuo regiono vidutinis darbo užmokestis yra artimesnis šalies vidurkiui (arba jį viršija), tuo regionas yra patrauklesnis užsienio investuotojams, tačiau nepasitvirtino magistro darbo autorės suformuluota hipotezė apie tai, kad tiesioginių užsienio investicijų sklaidą šalies regionuose lemia regionų infrastruktūros išsivystymo lygis.

ABSTRACT

Aida Tamašauskienė

The influence of the macroeconomics indicators to the Lithuanian regional foreign direct investment flows

Master's work.

Master's thesis summarizes, systemizes and analyzes the theoretical conception of the foreign direct investment; the impact of the main determinants of FDI theories; the evaluations of the factors, which affect the attraction of FDI in the country; the main criteria of the attractiveness for FDI, which influence the distribution of FDI in the country. Based on the theoretical analysis there were selected key factors that influence the foreign direct investment to the country and attracting FDI distribution among regions of the country. The empirical study was carried out to assess the Lithuanian regional economic opportunities and abilities to attract foreign direct investment, and to assess how the dissemination of FDI in the regions explains the regional labor force level, the regional level of economic development, the regional financial stability level and the regional infrastructure level. The hypotheses, which were formulated by the author of the master's thesis, showed that the distribution of the FDI among the regions of the country depends on as many working-age population lives in the region, how economically strong is region and how the region's average wages are close to the country's average wages.

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	6
LENTELIŲ SĄRAŠAS	7
ĮVADAS	9
PAGRINDINĖS SĄVOKOS	13
I. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI ASPEKTAI	15
1.1. Tiesioginių užsienio investicijų samprata	15
1.2. Tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių teorijų apžvalga	17
1.3. Veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, analizė	18
1.4. Regiono patrauklumo tiesioginėms užsienio investicijoms analizė	25
1.5. Veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą regionuose, analizė	29
II. LIETUVOS REGIONŲ VYSTYMO SI IR RYŠIŲ TARP MAKROEKONOMINIŲ VEIKSNIŲ BEI TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ	34
2.1. Tyrimo metodika	34
2.2. Lietuvos regionų apžvalga	37
2.3. Makroekonominių rodiklių įtaka tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui Lietuvos regionuose	40
2.3.1. Tiesioginės užsienio investicijos	40
2.3.2. Ekonominio išsivystymo lygio įtaka TUI pasiskirstymui Lietuvos regionuose	49
2.3.3. Darbo jėgos lygio įtaka TUI pasiskirstymui šalies regionuose	54
2.3.4. Darbo rinkos finansinis stabilumo įtaka TUI pasiskirstymui Lietuvos regionuose	57
2.3.5. Infrastruktūros išsivystymo lygio įtaka TUI pasiskirstymui Lietuvos regionuose	61
III. TYRIMO REZULTATŲ APIBENDRINIMAS	65
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	70
LITERATŪRA	73
PRIEDAI	78

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Apsisprendimo dėl investicijų projektų regioniniame lygmenyje vykdymo teorinė schema
- 2 pav. Lietuvos apskričių pasiskirstymas pagal teritorijos plotą, proc.
- 3 pav. Vidutinis Lietuvos apskričių gyventojų skaičius 2007-2013 m. laikotarpiu (gyventojai) ir procentinis pokytis (proc.)
- 4 pav. Vidutinis Lietuvos apskričių gyventojų tankumas 2007-2013 m. laikotarpiu (gyv./km²) ir procentinis pokytis (proc.)
- 5 pav. Lietuvos sukauptosios TUI (mln. EUR) ir padidėjimo tempas (proc.) 2007-2013 m.
- 6 pav. TUI srautas į Lietuvą (mln. EUR), absoliutus padidėjimas, lyginant su baziniais metais ir praėjusiais metais (mln. EUR)
- 7 pav. Sukaupųjų TUI pasiskirstymas tarp Lietuvos regionų 2007-2013 m., proc.
- 8 pav. BVP pasiskirstymas tarp Lietuvos regionų 2007-2013 m., proc.
- 9 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, vidutinio BVP, tenkančio 1 gyventojui, analizė (2007-2013 m. duomenys)
- 10 pav. Lietuvos regionų darbo jėgos dalis šalies darbo jėgos skaičiuje (darbo jėgos lygis)
- 11 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir vidutinio darbo jėgos lygio regresinė analizė (2007-2013 m. duomenys)
- 12 pav. Vidutinis ir minimalus darbo užmokestis bruto, EUR
- 13 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir darbo rinkos finansinio stabilumo regresinė analizė (2007-2013 m. duomenys)
- 14 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir vidutinio infrastruktūros išsivystymo lygio regresinė analizė, atmetus išskirtis
- 15 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir makroekonominių veiksnių koreliacija 2007-2013 m.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys ekonominiai veiksniai
- 2 lentelė. Tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys verslo aplinkos veiksniai
- 3 lentelė. Tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys neekonominiai veiksniai
- 4 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys ekonominiai veiksniai
- 5 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys verslo aplinkos veiksniai
- 6 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys neekonominiai veiksniai
- 7 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė
- 8 lentelė. Sukaupųjų TUI (mln. EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 9 lentelė. TUI srauto (mln. EUR) į šalį ir šalies regionus apibendrinti rodikliai
- 10 lentelė. Pagrindinės šalys investuotojos į Lietuvos regionus, 2013 m.
- 11 lentelė. Sukaupųjų tiesioginių užsienio investicijų, tekančių 1 gyventojui (EUR), šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 12 lentelė. TUI srauto, tekančio 1 gyventojui (EUR), šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 13 lentelė. BVP (mln. EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 14 lentelė. BVP, tenkančio 1 gyventojui (tūkst. EUR), šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 15 lentelė. Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (EUR) priklausomybės nuo ekonominio išsivystymo lygio (tūkst. EUR) įvertinimas
- 16 lentelė. Darbo jėgos (tūkst. gyventojų) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 17 lentelė. Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (EUR) priklausomybės nuo darbo jėgos lygio (proc.) įvertinimas
- 18 lentelė. Vidutinio darbo užmokesčio bruto (EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 19 lentelė. Lietuvos ir Lietuvos regionų vidutinio DU santykio apibendrinti rodikliai
- 20 lentelė. Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (tūkst. EUR) priklausomybės nuo darbo rinkos finansinio stabilumo (koeficientas) įvertinimas
- 21 lentelė. Materialinių investicijų (mln. EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai
- 22 lentelė. Materialinių investicijų ir BVP santykio (proc.) šalies regionuose apibendrinti rodikliai

23 lentelė. Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (EUR) priklausomybės nuo infrastruktūros išsivystymo lygio įvertinimas

24 lentelė. Lietuvos regionų išsivystymas

25 lentelė. Lietuvos regionų netolygumai (vertinami atitinkamų rodiklių 2007-2013 m. vidurkiai)

ĮVADAS

Užsienio investicijų vaidmuo kiekvienoje šalyje, o ypač besivystančiose šalyse ir jų atskiruose regionuose, tampa vis svarbesnis ekonominėje plėtroje. Užsienio kapitalo pritraukimas sąlygoja modernių technologijų perdavimą, ūkio ir gamybos konkurencingumo augimą, finansinį stabilumą, politinių tarptautinių, tarpregioninių ryšių tvirtumą ir bendradarbiavimą, žmogiškųjų išteklių tobulėjimą, žinių visuomenės kūrimą.

Sėkminga regiono ekonominė plėtra priklauso nuo to, ar gerai suvokiama vietos ekonominė aplinka ir nuo to, kaip ši aplinka yra susijusi su platesne geografinio regiono ar visos šalies ūkio aplinka. Bet kurios šalies regiono socialinis ir ekonominis augimas galimas, tik didėjant investicijoms, o tiesioginės užsienio investicijos pritraukiamos tik į tokius regionus, kuriuose formuojamas tinkamas investicinis klimatas, patrauklus tiek vietiniams, tiek užsienio investuotojams (Dapkus, 2008).

Tyrimo aktualumas. Paskutiniaisiais dešimtmečiais mokslinėje literatūroje yra plačiai tiriama, kokį poveikį kapitalo srautai savo įvairiomis formomis daro viso pasaulio ekonomikai. Moksliniuose straipsniuose gausiai diskutuojama, kokios yra būtinos sąlygos, reikalingos siekiant pritraukti tiesiogines užsienio investicijas (D.Ruplienė, D.Montvilaitė, Ž.Grigaliūnienė, 2008; D.Laskienė, 2010; I.Pekarskienė, D.Laskienė, 2010; J. Stankevičienė, A. Lakštutienė, 2012), nustatinėjama, kaip instituciniai veiksniai veikia užsienio investicijų pritraukimą (A. Benassy-Qiere, M. Coupet, T. Mayer, 2007; A. Bevan, S. Estrin, K. Meyer, 2004), kaip mokesčių lygis veikia užsienio investicijų pritraukimą (C. Agostini, S. Tulayasathien, 2003; P. Egger, D.M. Radulescu, 2011; D. Ruplienė, 2009) ir t.t.

Regioninis patrauklumas nėra plačiai analizuojama sąvoka mokslinėje literatūroje. Investicinių regionų patrauklumą tyrė A. Kokkinou, I. Psycharis (2005), R. Dapkus (2008), A. Žilinskė (2010), I. Zykienė, V. Snieška (2011) ir kt. Regioninės politikos teorijos nagrinėtos remiantis G. Myrdal (1957), N. Kaldor (1970), P. Krugman (1991), L. Bretschger (1999), B. Johanssen ir kt. (2001) bei kitų autorių darbais. J. Sinkienė, S. Kromales (2010), I. Zikienė, V. Snieška (2011), R.Čiegis, R.Pareigis, S.Skunčienė (2007), A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010), E. Morrison (1986), M.Ballota (2004) ir kt. tyrė veiksnius, kurie lemia tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose.

Tyrimo problema. Lietuvoje vienos vietovės formuojasi augantys, klestintys regionai, kitose – smunkančios pramonės su ilgalaikėmis ekonominėmis ir socialinėmis pasekmėmis regionai. Jų atsigavimui vien turimų gamtinių ar kapitalo išteklių nepakanka. Tolygios regioninės politikos vystymui būtina šalyje pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų, kurios pasiskirstytų tolygiai šalies regionuose. Tiesioginės užsienio investicijos yra ne tik šalies, bet ir jos regionų ekonominio

augimo rodiklis, o taip pat priemonė plėtrai bei augimui pasiekti. Regionas iš vienos pusės yra aukštesnės sistemos (šalies) dalis, iš kitos – susidedantis iš individualių elementų, kurių įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms gali būti skirtinga.

Mokslinėje literatūroje daugiausiai yra nagrinėjami makroekonominiai veiksniai, sąlygojantys tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį (B.A. Czapor (2000); K. C. Fung ir kt. (2005); L. Artige, R. Necolini (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); S. Adams (2009); A.C. Leitaó (2010); S. K. Kahai (2011); P. Egger, D. M. Radulescu (2011); J. C. Anyanwu (2012); F. N. Campos, Y. Kinoshita (2008); L. Šečkutė, V. Tvaronavičius (2007); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012); I. Pekarskienė, D. Laskienė (2012); Ruplienė ir kt. (2008) ir kt.), taip pat vertinami makroekonominiai veiksniai, lemiantys TUI pasiskirstymą šalies regionuose (J. Sinkienė, S. Kromalcs (2010), I. Zikienė, V. Snieška (2011), R. Čiegis, R. Pareigis, S. Skunčienė (2007), A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010), E. Morrison (1986), M. Ballota (2004) ir kt.), tačiau praktiškai nėra lyginama, tie patys ar skirtingi makroekonominiai veiksniai sąlygoja TUI pritraukimą į šalį bei TUI pasiskirstymą šalies regionuose. Todėl teorinė darbo dalis buvo skirta išsiaiškinti, ar TUI srautams į šalį įtaką daro tie patys, ar skirtingi veiksniai, lemiantys TUI srautų pasiskirstymą šalies regionuose, ir teorinės analizės pagrindu bus atrinkti keturi makroekonominiai veiksniai, kurie įtakoja TUI srautų pasiskirstymą šalies regionuose.

Nors mokslinėje literatūroje analizuojama tiek investicinis regionų patrauklumas (A. Kokkinou, I. Psycharis (2005), R. Dapkus (2008), A. Žilinskė (2010), I. Zykienė, V. Snieška (2011) ir kt.), tiek regioninės politikos priemonės (G. Myrdal (1957), N. Kaldor (1970), P. Krugman (1991), L. Bretschger (1999), B. Johanssen ir kt. (2001) ir kt.), tačiau Lietuvos autorių darbuose pasigendama regioninių politikos priemonių taikymo, siekiant tolygaus regionų vystymosi, mokslinio išaiškinimo Lietuvos atveju, tik epizodiškai vertinama, kokie makroekonominiai veiksniai lemia tiesioginių užsienio investicijų kryptis ir dydžius Lietuvos regionuose. Todėl empirinio tyrimo metu bus analizuojama, kokie makroekonominiai regionų rodikliai gali geriausiai paaiškinti pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų sklaidą Lietuvos regionuose.

Tyrimo objektas – tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos regionuose.

Tyrimo dalykas – makroekonominių rodiklių įtaka tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui Lietuvos regionuose.

Tyrimo tikslas – atlikus teorinę veiksnių, sąlygojančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį ir pasiskirstymą šalies regionuose, analizę, iširti teorinėje dalyje apibrėžtų makroekonominių veiksnių įtaką tiesioginių užsienio investicijų srautams Lietuvos regionuose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį ir paskirstymą šalies regionuose, teorinę palyginamąją analizę.

2. Teorinių įžvalgų pagrindu išskirti pagrindinius veiksnius, kurie sąlygoja tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose.
3. Nustatyti Lietuvos regionų vystymosi tendencijas bei įvertinti regioninius netolygumus šalyje.
4. Įvertinti, kokie makroekonominiai regionų rodikliai gali geriausiai paaiškinti pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų sklaidą Lietuvos regionuose.

Išnagrinėjus L.Nikolovos, E.Pliotnikovos (2013) A. Stankaitytės, I. Piktūrnaitės (2010), E. Morrison (1986), M.Ballota (2004), I.Zykienės, V.Snieškos (2011) ir kt. empirinius tyrimus buvo nustatyta, kad tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui šalies regionuose daugiausiai įtakos daro šie makroekonominiai veiksniai: regionų ekonominio išsivystymo lygis, regionų darbo jėgos lygis, regionų darbo rinkos finansinis stabilumas bei regionų infrastruktūros išsivystymo lygis. Tačiau mokslinėje literatūroje nėra aiškinama, kokios šių makroekonominių veiksnių kryptys ir dydžiai lemia TUI pasiskirstymą vienuose ar kituose šalies regionuose (pavyzdžiui, didėjant ar mažėjant regionų BVP, bus pritraukiama daugiau TUI srautų į atitinkamą regioną, arba TUI ateis į tuos regionus, kuriuose darbo jėgos atlygis yra aukštesnis/ žemesnis ir pan.). Todėl empirinis tyrimas bus skirtas įvertinti tarpusavio ryšius tarp Lietuvos regionų makroekonominių rodiklių ir tiesioginių užsienio investicijų srautų, iškeliant keturias **hipotezes**:

1. Kuo daugiau regione gyvena šalies darbingo amžiaus gyventojų, tuo daugiau regionas geba pritraukti TUI.
2. Tiesioginės užsienio investicijos ateina į ekonomiškai pajėgesnius šalies regionus.
3. Kuo regiono vidutinis darbo užmokestis yra artimesnis šalies vidurkiui (arba jį viršija), tuo regionas patrauklesnis užsienio investuotojams.
4. Regionai, kuriuose infrastruktūros išsivystymo lygis yra aukštesnis, yra patrauklesni užsienio investuotojams.

Tyrimo koncepcija. Šio darbo teorinėje dalyje apibendrinta, susisteminta ir išanalizuota tiesioginių užsienio investicijų teorinė samprata bei pagrindinės TUI lemiančių veiksnių teorijos; atliktas veiksnių, sąlygojančių TUI pritraukimą į šalį, vertinimas. Remiantis teorine analize atrinkti pagrindiniai veiksniai, kurie daro įtaką tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui tarp šalies regionų ir atliktas palyginimas su veiksniais, kurie įtakoja TUI pritraukimą į šalį. Atlikus palyginimą, teorinės analizės pagrindu atrinkti labiausiai tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą tarp šalies regionų sąlygojantys makroekonominiai veiksniai. Antroje dalyje atlikta statistinių duomenų analizė, siekiant įvertinti Lietuvos regionų ekonomines galimybes bei gebėjimą pritraukti tiesiogines užsienio investicijas. Šios dalies tikslas – nustatyti regioninius netolygumus šalyje bei įvertinti, kaip TUI sklaida šalies regionuose paaiškina regionų ekonominio išsivystymo lygis, regionų darbo jėgos lygis, regionų darbo rinkos finansinio stabilumo lygis bei regionų

infrastruktūros išsivystymo lygis. Trečioje darbo dalyje pateikiamas tyrimo rezultatų apibendrinimas ir perspektyvų numatymas Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Darbe naudoti **tyrimo metodai**: lyginamoji statistinių duomenų ir mokslinės literatūros analizė, grupavimas, detalizavimas, apibendrinimas, statistinių duomenų sklaidos ir padėtie rodiklių skaičiavimas, dinaminė analizė, koreliacinė ir regresinė analizė, grafinis duomenų vaizdavimas. Duomenų šaltinis – Lietuvos Statistikos Departamentas. Duomenys naudojami už 2007-2013 metų laikotarpį.

Teorinis rezultatų reikšmingumas. Nors mokslinėje literatūroje yra nagrinėjami makroekonominiai veiksniai, sąlygojantys tiesioginių užsienio investicijų srautus į šalį (B.A. Czapor (2000); K. C. Fung ir kt. (2005); L. Artige, R. Necolini (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); S. Adams (2009); A.C. Leitao (2010); S. K. Kahai (2011); P. Egger, D. M. Radulescu (2011); J. C. Anyanwu (2012); F. N. Campos, Y. Kinoshita (2008); L. Šečkutė, V. Tvaronavičius (2007); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012); I. Pekarskienė, D. Laskienė (2012); Ruplienė ir kt. (2008) ir kt.), vertinami makroekonominiai veiksniai, lemiantys TUI pasiskirstymą šalies regionuose (J. Sinkienė, S. Kromalcs (2010), I. Zikienė, V. Snieška (2011), R. Čiegis, R. Pareigis, S. Skunčienė (2007), A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010), E. Morrison (1986), M. Ballota (2004) ir kt.), tačiau praktiškai nėra lyginama, tie patys ar skirtingi makroekonominiai veiksniai sąlygoja TUI pritraukimą į šalį bei TUI pasiskirstymą šalies regionuose. Todėl teorinės darbo dalies rezultatų reikšmė yra ta, kad buvo išsiaiškinta, ar TUI srautams į šalį įtaką daro tie patys, ar skirtingi veiksniai, lemiantys TUI srautų pasiskirstymą šalies regionuose.

Praktinis rezultatų reikšmingumas. Išnagrinėjus L. Nikolovos, E. Pliotnikovos (2013) A. Stankaitytės, I. Piktūrnaitės (2010), E. Morrison (1986), M. Ballota (2004), I. Zykienės, V. Snieškos (2011) ir kt. empirinius tyrimus buvo nustatyta, kad tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui šalies regionuose daugiausiai įtakos daro šie makroekonominiai veiksniai: regionų ekonominio išsivystymo lygis, regionų darbo jėgos lygis, regionų darbo rinkos finansinis stabilumas bei regionų infrastruktūros išsivystymo lygis. Praktinės dalies rezultatai atskleidė ne tik makroekonominis veiksniai, kurie sąlygoja arba nesąlygoja TUI pasiskirstymą šalies regionuose, bet ir nustatė, kad regionų darbo jėgos lygis TUI srautus šalies regionuose įtakoja normaliomis sąlygomis, tačiau ekonominės krizės metais – veikė ir kiti veiksniai; TUI geba pritraukti tik tie regionai, kurie yra ekonomiškai pajėgesni (arba jų BVP yra didesnis); TUI ateina į tuos regionus, kuriuose yra kvalifikuotesnė (ir geriau apmokama) darbo jėga, bet regiono infrastruktūros išsivystymo lygis neįtakoja užsienio investuotojų pasirinkimų renkantis šalies regioną.

PAGRINDINĖS SAŲOKOS

D

Darbo rinkos finansinis stabilumas - santykis tarp regiono ir šalies minimalaus darbo užmokesčio su vidutiniu darbo užmokesčiu rodiklių.

E

Ekonominis išsivystymo lygis – bendrasis vidaus produktas, tenkantis 1 gyventojui.

I

Infrastruktūros išsivystymo lygis - investicijų į ilgalaikį materialųjį turtą dalis BVP.

Investavimas - tokie investuotojo veiksmai, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo objektą arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti. Reinvesticijos – iš investicijų gauto pelno (pajamų) investicijos tame ūkio subjekte, kuriame šis pelnas (pajamos) buvo gautos.

Investavimo objektas - ūkio subjekto nuosavas kapitalas, visų rūšių vertybiniai popieriai, ilgalaikis materialusis turtas ir ilgalaikis nematerialusis turtas.

Investicija - laikinai laisvų lėšų įdėjimas į turtą arba ekonominę veiklą siekiant išsaugoti įdėtų lėšų vertę ir ateityje gauti pelną pinigais arba įdėtų lėšų vertės prieaugiu.

Investicinis klimatas – vietovei būdingų veiksnių rinkinys, kuris daro įtaką plėtros sprendimams.

Investuotojai – užsienio valstybės, tarptautinės organizacijos, užsienio juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie šalies nustatyta tvarka investuoja nuosavą, skolintą ar pasitikėjimo teise valdomą bei naudojamą turtą.

R

Reinvesticijos - iš investicijų gauto pelno (pajamų) investicijos tame ūkio subjekte, kuriame šis pelnas pajamos buvo gautos.

Regionas – tai valstybės integrali dalis, mažesnė už pačią valstybę.

Regioninė politika - tai viešosios politikos dalis, kuria siekiama sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų.

Regionų vystymasis – vientisas bendruomenės gyvenimo socialinio, ekonominio, aplinkosaugos, sveikatos apsaugos, technologijos, kultūros ir rekreacijos aspektų vystymasis tam tikroje teritorijoje, kuris turi būti paremtas optimalia jų dedamųjų (socialinio, gamtinio, ekonominio regionų plėtros aspektu) proporcija ir nukreiptas į gyvenimo lygio ir kokybės gerinimą.

S

Strateginis investuotojas - investuotojas, su valstybe arba jos įgaliota institucija šio įstatymo nustatyta tvarka sudaro investicijų sutartį.

T

Tiesioginė užsienio investicija - investicija, dėl kurios susidaro ilgalaikiai ekonominiai tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės santykiai ir interesai.

U

Užsienio investicijos - ekonomikos procesas, per kurį užsienio valstybinės ir privačios įmonės investuoja į kitos šalies bendrovių kapitalą, technologijas ir inovacijas.

Užsienio investuotojai – kitų valstybių juridiniai bei fiziniai asmenys, investuojantys šalyje ar jos regionuose.

Ū

Ūkio subjektai - šalies įstatymų nustatyta tvarka įsteigtos visų rūšių ir nuosavybės formų įmonės, įstaigos bei organizacijos.

V

Valstybės investicijų programa - valstybės investavimo strategiją numatantis dokumentas, kuriame numatomos lėšos, reikalingos valstybės remiamų programų investiciniams projektams įgyvendinti, finansavimo šaltiniai ir šių investicinių projektų įgyvendinimo terminai.

Ž

Žinių visuomenė - visuomenė, kuri nuolat kaupia informaciją visose mokslo ir pramonės šakose, vėliau apdorodama šią informaciją nuolat mokosi ir kuria naujas žinias bei pritaiko šias žinias savo gyvenime ir darbinėje veikloje.

I. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Tiesioginių užsienio investicijų samprata

Ekonomiką skatina ir plėtrą didina investicijų iš užsienio pritraukimas. Kartu su investicijomis iš užsienio yra pritraukiamos naujos technologijos, inovatyvūs valdymo metodai, plačiau pradedama bendradarbiauti su užsienio rinkomis.

Neoklasicizmas, neokeinsizmas ir marksizmas analizavo kapitalo eksportą kredito arba paskolos forma, portfelinių investicijų forma. XIX a. liberalizmo bei utilitarizmo teorijų atstovas Dž. Stiuartas Milis 1896 m. nurodė, kad į užsienį plaukia ta perteklinio kapitalo dalis, nuo kurios turi tendenciją mažėti pelningumas, vadinasi pasitraukus mažėjantį pelningumą turinčiam kapitalui iš šalies investuotojos, atsiranda laisvos vietos pelningesnio kapitalo plėtrai (Kozlova, 2013). Pagal neokeinsinę teoriją, jeigu šalyje yra teigiamas mokėjimo balansas, tai ji yra potenciali kapitalo eksportuotoja. Markisistinė teorija pritaria neoklasicizmo teorijos atstovams, kad iš šalies išvežamas perteklinis kapitalas, tačiau išreiškia mintį, kad jis plaukia turint vieną tikslą – ieškant didesnio pelno. XX a. pradėjo formuotis nauji tiesioginių užsienio investicijų modeliai.

Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje nurodoma, kad yra du modeliai, pagal kuriuos galima pateikti savo produkciją užsienio rinkoms: eksportuoti arba steigti savo filialus bei parduoti pagamintas prekes/paslaugas (užsienio investicijos). Praktikoje yra naudojamos abi modeliais. Kapitalo eksportas pradžioje buvo susijęs tik su siekiu įgyti monopolinę padėtį besivystančių valstybių ar jų regionų pramonėje (ypatingai išgaunamojoje) ir panaudoti santykinį kapitalo perteklių užsienio šalyse, siekiant pelno. Po Antrojo pasaulinio karo atsirado dar papildomas motyvas – dėl spartaus ekonominio augimo atsirado poreikis greitai gauti papildomo kapitalo, kai šio gamybos išteklių trūkdavo (Ruplienė ir kt., 2008).

Užsienio investicijos dažniausiai juda **tiesioginių užsienio investicijų (TUI)** forma, sukuriant ilgalaikius bendradarbiavimo santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo šalies ir investicijas priimančios šalies arba regiono. Pagal Tarptautinio valiutos fondo metodiką ir Europos Sąjungos statistikos tarnybos bei EBPO metodinius nurodymus, tiesioginė užsienio investicija apibrėžiama kaip „investicija, dėl kurios susidaro ilgalaikiai ekonominiai tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės santykiai ir interesai“ (Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje, 2005). TUI yra tokia *užsienio investicijų* forma, kai yra įgyjama teisė kontroliuoti įmonę kuriant užsienio kapitalo įmonę (steigėjas gali būti arba užsienio kapitalo investuotojas/ keli investuotojai, arba užsienio kompanija įkuria filialą/ dukterinę įmonę užsienyje).

LR Investicijų įstatyme nurodyta, kad tiesiogines užsienio investicijas sudaro:

- tiesioginiam užsienio investuotojui tenkanti akcinio kapitalo dalis (įmonės dalies įsigijimas);

- reinvesticijos (tiesiogiai užsienio investuotojui priklausanti pelno (nuostolio) dalis, ataskaitiniu laikotarpiu nepaskirstyta dividendų forma ir likusi įmonėje);

- tiesioginio užsienio investuotojo investavimo įmonei suteiktos ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos;

- kitas įmonės kapitalas (užsienio investuotojo ir investavimo įmonės prekybos skolos, priskaičiuoti, bet neišmokėti dividendai, privilegijuotos akcijos, nesuteikiančios teisių į turtą likviduojant įmonę, palūkanos už paskolas ir kt.).

Dauguma autorių teigia, kad tiesioginės užsienio investicijos yra vienas pagrindinių ūkio plėtros ir ekonominio augimo arba makroekonominių veiksnių (Pekarskienė, Laskienė, 2012; Ruplienė, 2009; Čegyūtė, Miečinskienė, 2009), ūkio produktyvumą skatinančių veiksnių (Stankevičienė, Lakštutienė, 2012; Ruplienė ir kt., 2008). Tiesioginės užsienio investicijos vadinama efektyviausia investavimo forma (Dementjeva, 2011), nes palyginus su kitomis investavimo formomis, tiesioginės užsienio investicijos yra daug atsparesnės ekonominės krizės padariniams (Žilinskė, 2010). Moksliniuose straipsniuose nurodyta, kad tiesioginės užsienio investicijos leidžia perimti naujausias technologijas (Ruplienė ir kt., 2008). Dar daugiau, A. Lahti (2010), D. Laskienė (2010) pažymi, kad tiesioginės užsienio investicijos skleidžia papildomą teigiamą efektą – žinias ir technologijas, kurios suteikia galimybes ekonomikos plėtrai ateityje. Informacinių technologijų pažangos metodų taikymas ekonomikoje turi tiesioginės teigiamos įtakos ūkio konkurencingumui ir produktyvumui, padeda spręsti viešojo administravimo problemas, skatina gamybos asortimento plėtrą ir kokybės gerinimą. Be to, tiesioginės užsienio investicijos prisideda prie žmogiškojo kapitalo vystymo, nes užsienio kapitalo įmonės skiria daugiau dėmesio darbuotojų mokymams, kvalifikacijos kėlimui (Žilinskė, 2010). Visa tai sudaro prielaidas žinių visuomenės kūrimuisi – tai „visuomenė, kuri nuolat kaupia informaciją visose mokslo ir pramonės šakose, vėliau apdorojama šią informaciją nuolat mokosi ir kuria naujas žinias bei pritaiko šias žinias savo gyvenime ir darbinėje veikloje“ (Karazijienė, Sabonienė, 2010).

Nagrinėjant tiesioginių užsienio investicijų sampratą ir poveikį reikėtų išskirti *investicinio klimato* sąvoką – tai „vietovei būdingų veiksnių rinkinys, kuris daro įtaką plėtros sprendimams“ (Misiūnas, Gudeliauskaitė, 2013). Geras investicinis klimatas neša įmonėms pelną, lemia geresnę socialinę padėtį, sukuria daugiau darbo vietų, mažina kainas, didina mokesčių surinkimą ir t.t. Sėkminga regiono ekonominė plėtra priklauso nuo to, ar gerai suvokiama vietos ekonominė aplinka ir nuo to, kaip ši aplinka yra susijusi su platesne geografinio regiono ar visos šalies ūkio aplinka. Bet kurios šalies regiono socialinis ir ekonominis augimas galimas, tik didėjant investicijoms, o tiesioginės užsienio investicijos pritraukiamos tik į tokius regionus, kuriuose formuojamas tinkamas investicinis klimatas, patrauklus tiek vietiniams, tiek užsienio investuotojams (Dapkus, 2008).

Apibendrinant reikėtų pažymėti, kad tiesioginės užsienio investicijos yra populiari, viena iš užsienio investicijų atmainų, kurioms esant susidaro ilgalaikiai ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Tiesioginės užsienio investicijos yra vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių, kurios yra pakankamai atsparios ekonominėms krizėms bei didina investicijas pritraukiančios šalies ar regiono technologinį išsivystymą, kuria žinių visuomenę. Tiesioginės užsienio investicijos pritraukiamos tik į tokius regionus, kuriuose formuojamas tinkamas investicinis klimatas, patrauklus tiek vietiniams, tiek užsienio investuotojams.

1.2. Tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių teorijų apžvalga

Tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių teorijų analizė nėra nauja ekonominiuose tyrimuose. Žinomiausias šios krypties atstovas – J. Dunning 1981 metais pateikė **OLI paradigimą**, pagal kurią ūkio plėtros veiksnys dėl didėjančio produktyvumo gali paspartinti ūkio plėtrą. J. Dunning teorija nurodo sąlygas, kurioms esant įmonė apsisprendžia investuoti užsienyje (Ruplienė ir kt., 2008; Kozlova, 2013; Vabinskaitė, 2009):

1. *Procesiniai privalumai* yra susiję su nuosavybės (*angl. O-Ownership*) teikiamais materialiojo ir nematerialiojo turto privalumais – patentais, specifiniais prekybos modeliais, prekių ženklais, žmogiškuoju kapitalu, vadybos metodais, kokybės reputacija. Šie įmonės turimi privalumai atsveria prekių gaminto užsienyje kaštus. Procesinių privalumų koncepcijoje teigiama, kad tarptautinės kompanijos, lyginant su vietinės rinkos sistema, dažniausiai turi mažesnes operacines išlaidas, todėl jų pelningumas yra didesnis.

2. *Internacionalizacijos privalumai* priklauso nuo įmonės galimybių perduoti specifinius nuosavybės privalumus už savo šalies ribų savo paties kompanijai (*angl. I-Internally*). Įmonei naudingiau pasinaudoti *O* tipo privalumais užsienio rinkos viduje savarankiškai ir tai daryti tiesiogiai (tiesioginės užsienio investicijos), nei naudojantis licencijomis ar bendradarbiavimo sutartimis su nepriklausomais užsienio partneriais.

3. Įmonei naudingiau turimus privalumus naudoti užsienio, o ne vidaus rinkose, nes kitos šalies ar regiono *vietiniai privalumai* (*angl. L-Location*), tokie kaip pigi darbo jėga, gausūs gamtiniai išteklių, spartus ekonominis augimas ir pan., yra didesni.

Kaip matome, pagrindinis OLI paradigmos principas – trys privalumų aibės, kuriomis siekiama paaiškinti tarptautinės produkcijos mastą, formą ir būdą. OLI paradigmoje teigiama, kad sprendimas investuoti užsienyje turi būti suvokiamas racionaliai, remiantis transakcijų sąnaudų analize, pagal kurią integracijos privalumus reikia palyginti su integracijos sąnaudomis.

Pagal D. Ruplienę ir kt. (2008), žymiausios **mikroekonominius TUI įtakos veiksnius** aiškinančios teorijos yra: „Uppsala“ mokyklos internacionalizacijos modelis, Vernono produkto ciklo teorija, gamybos optimizavimo teorija. Pagal „Uppsala“ modelį, įmonės internacionalizacija suprantama kaip procesas, kurio metu įmonė nuosekliai didina savo tarptautinį įsitraukimą. Sprendimą didinti įsipareigojimą užsienio rinkai bei keisti veiklos modelį įmonė gali priimti tik gerai išmanydama užsienio rinką bei jau turėdama įsipareigojimus jai (Johanson, Vahlne, 1977). Tai reiškia, kad skverbimasis į užsienio rinkas atliekamas palaipsniui: pirmiausiai pradedamos eksportuoti tam tikros prekės, vėliau gali pradėti steigti dukterinės kompanijos ir galiausiai – perkeliama gamyba. Pagal Vernono produkto ciklo teoriją, produktas praeina keletą stadijų: pirmiausiai jis gaminamas vietinėje rinkoje, antroje stadijoje gamintojas ima investuoti užsienyje, po truputį užimdamas rinkos dalį dėl aukštų transportavimo kaštų (augimo stadija), trečioje stadijoje įmonė perkelia gamybą į užsienio teritoriją, kur yra žemesni gamybos kaštai (brandos stadija) (Ruplienė ir kt., 2008). Gamybos optimizavimo teorija teigia, kad įmonės investuodamos užsienyje gali naudoti horizontaliąją (kurių tikslas – plėsti rinkas) arba vertikaliąją strategijas (kurių tikslas – mažinti kaštus).

Taigi, mokslinėje literatūroje sutinkama pakankamai daug tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių teorijų, žymiausia jų – OLI paradigma, remiantis kuria nurodomos sąlygos, kurioms esant racionalus užsienio investuotojas investuos. Svarbų vaidmenį tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui vaidina institucijos, verslo investicinis klimatas, mokesčių dydis, korupcijos lygis. Kitos tiesiogines užsienio investicijas lemiančių veiksnių teorijos yra „Uppsala“ mokyklos internacionalizacijos modelis, Vernono produkto ciklo teorija, gamybos optimizavimo teorija.

1.3. Veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, analizė

Atlikus mokslinės literatūros analizę, išskirti pagrindiniai **veiksniai**, lemiantys tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį. Ši analizė būtina siekiant tolimesniuose darbo skyriuose palyginti, kokie veiksniai lemia TUI pritraukimą į šalį su veiksniais, lemiančiais TUI pasiskirstymą šalies regionuose, ir nustatyti, tie patys ar skirtingi veiksniai pritraukia TUI į šalį ir lemia pasiskirstymą šalies regionuose. Susisteminus mokslinės literatūros medžiagą, visi tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys veiksniai buvo sugrupuoti į tris dideles grupes: **ekonominius veiksnius, verslo aplinkos veiksnius ir neekonominius veiksnius**.

1 lentelėje yra pateikiama **ekonominių** veiksnių, sąlygojančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, suvestinė. Tai – ekonominis išsivystymo lygis, infliacija, realios namų ūkių pajamos, valiutų kursų svyravimai, darbo jėgos kaina, darbo rinkos reguliavimas, darbo jėgos lygis, eksportas, prekybos režimas, ekonomikos atvirumas ir transporto kaštai.

Tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys ekonominiai veiksniai

Veiksniai	Autorius
Ekonominis išsivystymo lygis	B.A. Czapor (2000); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); A. Benassy-Quere ir kt. (2007); S. Adams (2009); S. K. Kahai (2011); J. C. Anyanwu (2012); A. Bevan ir kt. (2004)
Infliacija	F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008); A.C. Leitao (2010); J. C. Anyanwu (2012)
Realios namų ūkių pajamos	D. Ruplienė ir kt. (2008) ; J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012)
Valiutos kurso svyravimai	K. W. Jun, H. Singh (1995); S. Adams (2009)
Darbo jėgos kaina	K. W. Jun, H. Singh (1995); B.A. Czapor (2000); K. C. Fung ir kt. (2005); L. Artige, R. Necolini (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); N.C. Leitao (2010); D. Ruplienė ir kt. (2008); A. Bevan ir kt. (2004); F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008)
Darbo rinkos reguliavimas	F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008); M.Busse ir kt. (2010)
Darbo jėgos lygis	B.A. Czapor (2000); K. C. Fung ir kt. (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); J. C. Anyanwu (2012); S. Adams (2009)
Eksportas	K. W. Jun, H. Singh (1995); S. Adams (2009)
Prekybos režimas	B.A. Czapor (2000); A. Bevan ir kt. (2004); L. Artige, R. Necolini (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008); P. Egger, D. M. Radulescu (2011)
Ekonomikos atvirumas	A. Bevan ir kt. (2004); F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008); D. Ruplienė ir kt. (2008); A.C. Leitao (2010); J. C. Anyanwu (2012)
Transporto kaštai	L. Artige, R. Necolini (2005) ; J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012); Ruplienė ir kt. (2008)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Šalies ekonominis augimas apibūdinamas bendroju vidaus produktu, o *ekonominio išsivystymo lygis* matuojamas BVP 1 gyventojui. Šis rodiklis laikomas pagrindiniu rodikliu, lemiančiu užsienio investuotojų apsisprendimus investuoti tam tikroje šalyje. Aukštas BVP 1 gyventojui rodiklis iš vienos pusės rodo šalies aukštą pajamų lygį, didelę produktų diferenciaciją, didelį produktyvumą, tačiau iš kitos pusės tai rodo ir aukštus darbo jėgos kaštus (Ruplienė ir kt., 2008).

Kitas svarbus ekonomikos augimo indikatorius yra *infliacijos lygis* šalyje. Pasak Mankiw (2008), „infliacija – tai bendras prekių ir paslaugų kainų kilimas ūkyje per tam tikrą laikotarpį“. Infliacijos poveikis ekonomikai gali būti ir teigiamas, ir neigiamas. Vienas iš teigiamų infliacijos padarinių yra tas, kad žmonės iš dalies atsisako besaikio pinigų kaupimo ir juos investuoja, išleidžia ar padeda į banką, t.y. leidžia savo pinigams cirkuliuoti rinkoje. Neigiamas – tai perkamosios pinigų galios mažėjimas, dėl ko krenta realusis darbo užmokestis, mažėja prekių ir paslaugų vartojimas, o tai smukdo bendrą ūkį. Didelė ir svyruojanti infliacija sukuria nežinomybę ir didina riziką, verčia įmones mažiau rizikuoti ir susilaikyti nuo investicijų, taigi, mažina šalies investicinį klimatą (Leitao, 2010; Anyanwu, 2012).

Infliacijos augimas gali turėti neigiamą įtaką *realioms gyventojų pajamoms*, pristabdyti privataus vartojimo perspektyvas, kas mažina šalies investicinį patrauklumą (Ruplienė ir kt., 2008).

Pigi šalies valiuta sąlygoja tiesioginių užsienio investicijų padidėjimą, ir atvirkščiai, TUI dydis gali lemti *valiutų kursų svyravimus*. Empiriniai tyrimai parodė, kad valiutos nuvertėjimas tiesioginių užsienio investicijų apimčių padidėjimui yra simetriškas ir proporcingas (Blonigen, 2005).

Sekantys trys ekonominiai veiksniai (darbo jėgos kaina, darbo rinkos reguliavimas ir darbo jėgos lygis) dar gali būti vadinami darbo rinkos veiksniais.

Lietuvos statistikos departamentas nurodo, kad *darbo jėga* yra visi šalies užimti gyventojai ir bedarbiai, o *aktyvi darbo jėga* – pasirinktos amžiaus grupės darbo jėgos ir tos paties amžiaus visų gyventojų santykis. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį labiau lemia ne pats darbo jėgos lygis, bet tos darbo jėgos kvalifikacija.

Darbo jėgos kaina priklauso nuo vidutinio darbo užmokesčio (kuris skiriasi skirtingose ekonominėse veiklose), nuo darbo rinkos reguliavimo (priėmimo į darbą ir atleidimo taisyklių, darbdavio mokamų mokesčių dydžio ir kt.). F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008) tyrimai parodė, kad į pereinamosios ekonomikos šalis (CEEB ir CIS) TUI srautai yra mažesni dėl žemos darbo jėgos kainos ir skurdžių gamtinių išteklių. Lietuva pasižymi paknakamai pigia darbo jėga, o tai gali būti motyvas investuotojams investuoti šalyje.

M. Busse et. al (2010) vertindami ryšį tarp šalies darbuotojų teisių (*darbo rinkos reguliavimas*) ir į šalį ateinančių tiesioginių užsienio investicijų srauto, nustatė, kad netikslinga bandyti pritraukti investicijas mažinant darbuotojų teises, nes daugiašalės įmonės teikia pirmenybę šalims, kur darbuotojų teisės yra gerbiamos. Tai gali būti susiję su visuomenės spaudimu dėl socialinio korporacijų elgesio.

Paskutiniai keturi ekonominiai veiksniai (eksportas, prekybos režimas, ekonominis šalies atvirumas bei transporto kaštai) gali būti vadinami ir prekybiniais veiksniais.

Eksportas yra susijęs su užsienio prekybos atvirumu bei prekybos liberavimu. Eksportas skatinant TUI yra ypatingai svarbus toms šalims, kurių vietinės rinkos yra mažos (tokia yra Lietuva) (Stankevičienė, Lakštutienė, 2012). Užsienio kapitalo įmonės visada labiau nei vietinės įmonės yra suinteresuotos eksportu, todėl šalies eksporto apimtys ir galimybės gali lemti investuotojų apsisprendimus investuoti į šalį ar ne (Šečkutė, Tvaronavičius, 2007).

Apskritai *prekybos režimas* daro įtaką TUI pritraukimui. F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008) teigia, kad užsienio investuotojai teikia pirmenybę toms valstybėms, kurios pasižymi didesniu užsienio prekybos atvirumu ir mažesniais užsienio investicijų apribojimais (liberalesnis prekybos režimas).

Šalies *ekonominis atvirumas* yra matuojamas ekonominio atvirumo indeksu, kuris yra glaudžiai susijęs su šalies TUI ir apskaičiuojamas kaip importo ir eksporto sumos santykis su BVP (Stankevičienė, Lakštutienė, 2012). D. Ruplienė ir kt. (2008) teigia, jog šis rodiklis atskleidžia, kaip

aktyviai šalis dalyvauja pasaulinėje prekyboje ir yra siejamas su mažesniais užsienio prekybos ribojimais, o tai nulemia didesnę kapitalo migracijos laipsnį.

L. Artige, R. Nicolini (2005), Ruplienė ir kt. (2008) teigia, kad *transporto kaštai* yra svarbūs horizontalioms tiesioginėms užsienio investicijoms (tokių kompanijų strategija – plėsti rinkas, dažniausiai tai oligopolinių įmonių pasirinkta strategija), bet jis gali būti pagrindiniu veiksnium ir vertikalių investicijų atveju (tokių kompanijų tikslus – mažinti kaštus), jei ketinama pagamintą produkciją eksportuoti į kitas šalis.

2 lentelėje yra pateikiama verslo aplinkos veiksnių, sąlygojančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, suvestinė. Tai – infrastruktūros išsivystymo lygis, inovacijos, institucijų išsivystymas, politinis stabilumas, teisinė aplinka, mokesčių lygis, korupcijos lygis, šalies stojimas į supranacionalines sąjungas, privatizacija, bankų efektyvumas.

2 lentelė

Tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys verslo aplinkos veiksniai

Veiksniai	Autorius
Infrastruktūros išsivystymo lygis	B.A. Czapor (2000); K. C. Fung ir kt. (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); J. C. Anyanwu (2012); P. Egger, D. M. Radulescu (2011)
Inovacijos	E. Morrison (1986); M. Ballota (2004); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012)
Institucijų išsivystymas	A. Bevan ir kt. (2004); A. Benassy-Quere ir kt. (2007); F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008)
Politisinis stabilumas	F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008); A. Misiūnas, D. Gudeliauskaitė (2013)
Teisinė aplinka	F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008); S. Adams (2009); S. K. Kahai (2011); P. Egger, D. M. Radulescu (2011); J. C. Anyanwu (2012)
Mokesčių lygis	A. Bevan ir kt. (2004); K. C. Fung ir kt. (2005); L. Artige, R. Nicolini (2005); S. Adams (2009); N.C. Leitao (2010); J. C. Anyanwu (2012)
Korupcijos lygis	S. Adams (2009); S. K. Kahai (2011); P. Egger, D. M. Radulescu (2011); J. C. Anyanwu (2012)
Šalies stojimas į supranacionalines sąjungas	A. Bevan ir kt. (2004); F. N. Campos, Y. Kinoshita (2008)
Privatizacija	A. Bevan ir kt. (2004); F. N. Campos, Y. Kinoshita (2008), T. Tumėnas (2000)
Bankų efektyvumas	F.N. Campos, Y. Kinoshita (2008) ; J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Infrastruktūros išsivystymas šalyje lemia investuotojų pasirinkimus, nes jie linkę investuoti į tas šalis, kuriose yra gerai išvystyta greitkelių, jūros ir oro uostų, geležinkelio mazgų infrastruktūra (Czapor, 2000); Fung ir kt., 2005).

Kaip vienas iš veiksnių, glaudžiai susijęs su ekonomikos skatinimu ir verslo aplinkos gerinimu yra *inovacijų* arba mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) skatinimas. Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra yra svarbi šalies konkurencingumo varomoji jėga. Šalyje vykdoma moksliniai tyrimų ir technologijų plėtra prisideda prie ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo, naujos technologijos padeda spręsti skurdo, sveikatos, aplinkos būklės blogėjimo ir kitas socialines problemas. Tyrimai parodė, kad išlaidų skirtų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai augimas

šalyje sudaro palankias sąlygas tiesioginių investicijų plėtrai šalyje (Stankevičienė, Lakštutienė, 2010; Ballota, 2004 ir kt.). Taigi, inovacijų lygis šalyje matuojamas, kaip išlaidų MTEP dalis BVP.

Institucijos yra vienas pagrindinių investicijas priimančios valstybės ar regiono privalumų, nes rinkos efektyvumas priklauso nuo jų reguliuojančių institucijų, kurios nustato kaštų dydį, informacijos prieinamumą, o tai lemia verslo sėkmę (Ruplienė ir kt., 2008). Institucijos mokslinėje literatūroje kitaip dar vadinamos „sukurtuoju turtu“. Dažnai institucijos nulemia užsienio investuotojų apsisprendimą ne tik, ar investuoti tam tikroje šalyje, bet ir konkrečią vietą, kurioje investuoti būtų palankiausia. Institucijos pasižymi nemobilumu globalizuotoje rinkoje, todėl jos gali kurti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo strategijas, išnaudojant turimą pigią darbo jėgą, gamtos išteklius ir t.t. Jeigu institucijos veikia gerai, jos geba pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, jei jos veikia prastai, tai gali sudaryti papildomus tiesioginių užsienio investicijų kaštus. Empiriniai tyrimai parodė, kad tiesioginės užsienio investicijos labai jautriai reaguoja į institucinį nepastovumą, politinius pokyčius, nuosavybės teisių apsaugos susilpnėjimą, kas gali paskatinti investicinio kapitalo išėjimą (Bevan ir kt., 2004).

Politinis stabilumas yra labai svarbus tiek šalies makroekonominėi situacijai, tiek verslo aplinkai. Politinio nestabilumo rizika priklauso nuo vyriausybės valdymo. Net ir menkiausi nesutarimai ar nesusipratimai šalies viduje pasaulinėje rinkoje gali sukelti didelį ažiotažą ir užsienio investuotojai gali suformuoti neigiamą nuomonę apie šalį (Misiūnas, Gudeliauskaitė, 2013).

Įstatymai ir teisinė aplinka daro didžiausią įtaką investicinio klimato šalyje kūrimui, jie yra įrankis formuojant ar koreguojant investicinio klimato ir politikos trūkumus ar kliūtis. Jei šalyje nuolat keičiami įstatymai, yra neaiški ar nepastovi teisinė aplinka, kai valdantieji negali sutarti dėl įstatymų ir teisės aktų, reglamentuojančių investicinę aplinką šalyje ar kitais investicinio klimato gerinimo klausimais, tai investiciniam klimatui ir TUI pritraukimui daroma neigiamą įtaką (Campos, Kinoshita, 2008).

Vienas svarbiausių verslo aplinkos veiksnių yra *mokesčių lygis arba dydis*. Ekonomikos mokslinėje literatūroje teigiama, kad „mokesčių padidinimas atviroje ekonomikoje lemia kapitalo išėjimą ir kartu kapitalo lygio sumažėjimą šalyje, o tai sukelia neigiamą poveikį šalies ekonominei gerovei“ (Ruplienė, 2009, p. 249). Mokslinėje literatūroje egzistuoja nuomonė, kad atsižvelgiant į OLI paradigmą būtent mokesčiai yra tas veiksnys, kuris gali paveikti visas tris OLI paradigmos teorijoje nurodomas sąlygas (Agostini, Tulayasathien, 2003), pavyzdžiui, jei mokesčių lengvatos yra taikomos tik užsienio investuotojams, tai jie įgauna privalumų prieš vietines įmones; mokesčiai gali nulemti ne tik šalies, bet ir tam tikro šalies regiono patrauklumą. Laikantis prielaidos, kad pajamos iš investicijų, sumokėjus mokesčius, turėtų būti vienodo dydžio, priešingu atveju susidariusios sąlygos leistų naudotis arbitražu ir papildomas investicijų judėjimas šį skirtumą

išlygintų, galima teigti, kad didesnių mokesčių šalyje tiesioginių užsienio investicijų paklausa bus mažesnė, ir atvirkščiai (Fung ir kt., 2005; Adams, 2009).

Dar vienas verslo aplinkos veiksnys, sąlygojantis tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, - *korupcijos lygis*, kuris analizuojamas, kaip papildomų išlaidų tvarkant verslo reikalus su viešojo sektoriaus darbuotojais priežastis (Misiūnas, Gudeliauskienė, 2013). Šalys, kurių korupcijos lygis yra aukštas, pritraukia mažiau TUI. Kitoje mokslinėje literatūroje teigiama, kad nagrinėjant investiciniam klimatui korupcijos daromą įtaką reikia tirti ne absoliučius suvaržymus, bet kiek įmonėms kenkia nusistovėjęs korupcijos lygis (Adams, 2009).

A. Bevan ir kt. (2004) nurodo, kad svarbus verslo aplinkai veiksnys yra TUI priimančios šalies *stojimas į supranacionalines sąjungas* – tai susiję su ekonominio neapibrėžtumo sumažėjimu, o tokios šalys pritraukia daugiau TUI.

Paskutiniai verslo aplinkos veiksniai (privatizacija ir bankų veiklos efektyvumas) dar gali būti vadinami finansinio stabilumo veiksniais.

Privatizacijos procesas daro teigiamą įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms, nes šalys, kurios užtikrina privatizacijos politikos tęstinumą ir nekintamumą keičiantis vyriausybėmis, visuomet pasižymi didesniais tiesioginių užsienio investicijų srautais (Tumėnas, 2000). Ruplienė ir kt. (2008) nurodo, kad privatizacijos forma, pobūdis ir mastai lemia tai, kokio tipo investuotojai ateis, kokio lygio technologijos bus panaudotos ir koks bus pramonės sektoriaus restruktūrizavimo lygis.

Kiekvienai verslo formai yra būtinas finansavimas, be jo įmonės negalėtų vykdyti savo veiklos. Todėl siekiant gerinti investicinį klimatą šalyje, būtina *efektyvinti bankų veiklą*. Pažymėtina, kad didžiąją dalį Lietuvos finansų rinkos valdo Skandinavijos bankai, kurie yra gerai vertinami Europoje ir kitur.

3 lentelėje yra pateikiama neekonominių veiksnių, sąlygojančių TUI pritraukimą į šalį, suvestinė: rinkos dydis, geografinė padėtis, gamtos ištekliai, kultūrinės veiklos sąlygos, kalbos barjerai.

3 lentelė

Tiesiogines užsienio investicijas į šalį lemiantys neekonominiai veiksniai

Veiksniai	Autorius
Rinkos dydis	K. W. Jun, H. Singh (1995); B.A. Czapor (2000); K. C. Fung ir kt. (2005); L. Artige, R. Necolini (2005); G. Agiomirgianakis ir kt. (2006); S. Adams (2009); A.C. Leitao (2010); S. K. Kahai (2011); P. Egger, D. M. Radulescu (2011); J. C. Anyanwu (2012); F. N. Campos, Y. Kinoshita (2008); L. Šečkutė, V. Tvaronavičius (2007)
Geografinė padėtis	B.A. Czapor (2000); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012); I. Pekarskienė, D. Laskienė (2012); Ruplienė ir kt. (2008)
Gamtos ištekliai	S. Adams (2009); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012); D. Ruplienė (2009)
Kultūrinės veiklos sąlygos	S. K. Kahai (2011); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012)
Kalbos barjerai	A. Benassy-Quere ir kt. (2007); J. Stankevičienė, A. Lakštutienė (2012)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Rinkos dydis, kuris apibūdinamas kiekvienos šalies gyventojų skaičiumi, dar yra vadinamas demografiniu veiksniu (Stankevičienė, Lakštutienė, 2012). Dažnai įmonės investuoja užsienyje, siekdamos įsigyti papildomų rinkos segmentų (išplėsti savo produkcijos rinką), todėl nauja rinka, jos dydis, ir galimi rinkos augimo tempai padeda užsitikrinti pelno lygį ir veiklos plėtrą (Šečkutė, Tvaronavičius, 2007).

Geografinė padėtis ir gamtos išteklių yra vadinami geografiniais veiksniais. Dažnai investuotojai renkasi tokias šalis, kurių *geografinė padėtis* yra strategiškai patogi ir lemia didėjančias tiesiogines užsienio investicijas į jas, o šioms šalims investicijos yra prioritetinė sritis bei vienas svarbiausių ūkio plėtros veiksnių (Stankevičienė, Lakštutienė, 2012). Pasaulinės tiesioginės užsienio investicijų tendencijos rodo, kad ES, Šiaurės Amerikos ir Rytų Azijos valstybės pastaruoju metu pasižymi aktyviausiais investiciniais veiksmais, todėl šių šalių geografinė padėtis laikoma tinkama TUI pritraukti ar padidinti. I. Pekarskienė, D. Laskienė (2012) savo tyrimuose nurodo, kad Lietuvos geografinė padėtis tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui yra palanki – tai yra „tramplynas“ tarp Rytų ir Vakarų rinkų. Šalies geografinė padėtis yra labai svarbus veiksnys, veikiantis tiek šalies įmones, tiek investuotojų apsisprendimus, tačiau tai yra veiksnys, kuriam daryti įtakos įstatymiškai ar naudojant kitas valstybės poveikio formas yra neįmanoma (Misiūnas, Gudeliauskaitė, 2013). Šalies geografinė padėtis ir klimatas lemia ne tik ekonominės politikos sprendimus, bet ir žemės ūkio sektoriaus produktyvumą, transporto kaštus, ligų paplitimą, taip pat ir pajamų lygį bei ekonominio augimo mastą (Ruplienė ir kt., 2008).

Kitas geografinis veiksnys, kuriam valstybė taip pat nedaro beveik jokio poveikio, - šalies *gamtiniai išteklių* – priskiriami prie šalies „natūraliųjų turtų“ (Ruplienė, 2009). Siekiant pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į šalį lengviausia kurti strategijas, naudojant tradicinius veiksnys, tokius, kaip gamtiniai išteklių, tačiau ne visos šalys turi daug ar vertingus gamtinius išteklius.

S. K. Kahai (2011) teigia, kad investuotojai dažnai renkasi tokias šalis vykdyti savo tiesiogines užsienio investicijas, kurios yra panašios pagal kultūros lygį, tai reiškia, kad *kultūrinės veiklos sąlygos* lemia investuotojų pasirinkimus.

A. Benassy-Quere ir kt. (2007) savo tyrimuose nustatė, kad ta pati kalba lemia investuotojų apsisprendimus, vadinasi *kalbos barjerai* gali būti vienas iš veiksnių, sąlygojančių TUI pritraukimą į šalį.

Ch. Joong-Wan (2003) teigimu, investuotojai renkasi šalis investavimui atsižvelgiant į jų politinį stabilumą, institucijų išsivystymo lygį, esamą korupcijos lygį bei teisinę bazę. Tuo tarpu atvirkštinį ryšį tarp šalies valstybinio sektoriaus ir tarptautinio kapitalo mobilumo – mažėjant šalies ekonomikoje valstybinio kapitalo daliai, didėja tiesioginių užsienio investicijų dalis – nustatė S. AmirKhalkhali ir A. Dar (2010). Autoriai pagrindiniais veiksniais, lemiančiais tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, įvardijo rinkos dydį bei šalies ekonomikos išsivystymo lygį.

Kiti autoriai teigia, kad užsienio investicijas skatinantys veiksniai priklauso nuo pasirinktos tyrimo metodologijos bei tyrimo laikotarpio (Nur Ozkan-Gunay, 2011). Atliktų tyrimų pagrindu buvo išskirta, kad veiksniai, kurie padeda pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į senąsias ir naująsias ES šalis, skiriasi, pavyzdžiui, TUI skatinantys veiksniai naujosiose ES šalyse yra ekonominis stabilumas, vidaus rinkos dydis, mokesčių politika, nedidelė darbo jėgos kaina (Nur Ozkan-Gunay, 2011) bei veiksniai, susiję su šalies rizika (Bevan ir kt. 2004).

Apibendrinant pažymėtina, kad visi veiksniai, sąlygojantys TUI pritraukimą į šalį buvo suskirstyti į tris dideles grupes: ekonominius, verslo aplinkos ir neekonominius. Mokslinė literatūros analizė parodė, kad svarbiausi veiksniai iš ekonominių yra ekonominis išsivystymo lygis, darbo jėgos kaina, darbo jėgos lygis, prekybos režimas ir ekonominis šalies atvirumas (atvirumas indeksas), nes šiuos veiksnius, kaip sąlygojančius TUI pritraukimą į šalį, įvardijo daugiausiai mokslinių autorių. Pagrindiniai verslo aplinkos veiksniai, įtakojantys TUI pritraukimą į šalį, yra mokesčių lygis, infrastruktūra ir teisinė aplinka, o iš neekonominių veiksnių – demografinis veiksnys – rinkos dydis.

1.4. Regiono patrauklumo tiesioginėms užsienio investicijoms analizė

Mokslinėje literatūroje yra labai plačiai nagrinėjami veiksniai, darantys įtaką tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui į šalį (žr. ankstesnį poskyrį), tačiau mažai nagrinėta, ar tie patys veiksniai lemia tiesioginių užsienio pritraukimą į šalies regionus. Iš vienos pusės, regionų ekonominė politika yra aukštesnio lygio sistemos (šalies) dalis, tačiau iš kitos pusės, regioninė ekonomika pati susideda iš elementų, kurie yra individualios posistemės dalys.

„**Regionas** – tai valstybės integrali dalis, mažesnė už pačią valstybę“ (Zykienė, Snieška, 2011). „**Regionas** – vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika“ (LR regioninės plėtros įstatymas). Būtent ši ypatybė leidžia regionus lyginti tarpusavyje ir ieškoti sąlygų, kuriais remiantis regionas taptų patrauklus investuotojui. Šalį sudaro tam tikras regionų kiekis. Nuo kitų jį supančių teritorijų regionas skiriasi materialiniais ir informaciniais ryšiais susijusiomis ekonominėmis, socialinėmis, demografinėmis, kultūros-istorijos, gamtinėmis, politinėmis ar infrastruktūros sistemomis. J. Bruneckienė (2010), V. Snieška, J. Bruneckienė (2009) nurodo, kad toks požiūris regioną traktuoja jį kaip kompleksinę, atvirą socialinę ekonominę sistemą didesnėje erdvėje. *Regiono patrauklumas* – regiono turimi ištekliai ir regiono gebėjimas juos išlaikyti bei pritraukti naujus tokiu būdu įgyjant pranašumą kitų regionų atžvilgiu ir užtikrinant regiono plėtrą (Zykienė, Snieška, 2011).

Investicijų proceso veiksmingumas kartu su investavimo rizika ir investicijų potencialu apibrėžia investicinį patrauklumą regione. Investuojant į fizinį ir žmogiškąjį kapitalą, auga regiono bendrasis vidaus produktas (Nikolova, Plotnikova, 2013). Investicijų pritraukimas į regioną yra vykdomos tinkamos regioninės politikos padarinys. L. Nikolova, E. Plotnikova (2013) nurodo, kad investicinį patrauklumą regione lemia dviejų parametų palyginimas – investicinio potencialo ir investavimo rizikos. Rizikos dydis, susijęs su investicine veikla regione yra didelis, o netikrumas dėl jos verčia investuotojus įvertinti regiono investicinį potencialą.

Regioninis patrauklumas sąlygoja regiono socialinį ir ekonominį vystymąsi bei technologinę pažangą. Regiono gebėjimas optimaliai išnaudoti turimus išteklius bei potencialą užtikrina jo pranašumą kitų regionų atžvilgiu ir pritraukia tiesiogines užsienio investicijas. Iš kitos pusės, tiesioginių užsienio investicijų dydis priklauso nuo regiono dydžio, ekonominio svorio, geografinės padėties, kitų sąlygų. R. Čiegis ir kt. (2007) nurodo, kad šalys, pereinančios nuo planinės ekonomikos prie rinkos ekonomikos susiduria su vidaus kapitalo ir kitų strateginių resursų trūkumu, todėl tokioms šalims ir jų regionams yra labai svarbios tiesioginės užsienio investicijos. Autoriai teigia, kad būtent TUI yra pagrindinis regionų ekonominio augimo rodiklis, ir atvirkščiai, tai yra priemonė, naudojama tam augimui pasiekti.

Pasak Nausėdos, Tamošiūno (2010), *regionų vystymasis* yra vientisas bendruomenės gyvenimo socialinio, ekonominio, aplinkosaugos, sveikatos apsaugos, technologijos, kultūros ir rekreacijos aspektų vystymasis tam tikroje teritorijoje, kuris turi būti paremtas optimalia jų dedamųjų (socialinio, gamtinio, ekonominio regionų plėtros aspektu) proporcija ir nukreiptas į gyvenimo lygio ir kokybės gerinimą.

Mokslinėje literatūroje egzistuoja du požiūriai į regioninę politiką: besiremiantis rinka ir rinkos nesėkmę teigiantis požiūris. Pirmo požiūrio šalininkai mano, kad laisvoje rinkoje nereikia regioninės politikos, nes rinka pati išlygina visas deformacijas. Tačiau tai įmanoma tik idealios rinkos sąlygomis, kuri egzistuoja tik teorijoje. Kiti teigia, jog net tobula konkurencija laisvos rinkos sąlygomis negarantuoja regionų lygybės (Benassy-Quere ir kt., 2007).

J. Jauhiainen (2000) įvardija keturias Europos regionų formavimosi tradicijas: regionalizacija, regionalizmas, regioninė decentralizacija ir regionų formavimas. Regionalizacija vadinama valstybės vykdoma „iš viršaus į apačią“ strategija, kuomet regioninė politika apima žmonių aprūpinimą, įdarbinimą ir kitas ekonomines veiklas mažiau išplėtotuose regionuose, dažniausiai per valstybės subsidijas ir kitokias paramos formas. Regionalizacijos pavyzdžiai: Graikijos *Namoi*, Portugalijos planiniai regionai, Airijos *Counties*, Jungtinės Karalystės *Counties* ir Šiaurės Airija, Suomijos *Maakuntaliito*, Liuksemburgo planiniai regionai. Dauguma Rytų Europos regionų priklauso šiai kategorijai. Regionalizmo atveju svarbiausią vaidmenį vaidina identitetas, procesas grįstas teritoriniu vientisumu, „iš apačios į viršų“, kai kuriais atvejais valstybė suformuoja tam

tikrus regionų plėtros rėmus, tačiau patys regionai kuria raidos strategijas ir modelius bei individualias plėtros strategijas. Pavyzdiniai regionai: Prancūzijos *Departaments*, Olandijos *Provincies*, Danijos *Amter*, Švedijos *Lan*, Norvegijos *Fylkeskommuner*, Italijos *Regioni*, Ispanijos *Comunidades Autonomas*, Portugalijos salų regionai. ***Lietuva pastaruoju metu gali būti priskiriama šitai regioninės politikos formai.*** Regioninė decentralizacija atsiranda tuomet, kai galios perduodamos iš nacionalinio lygmens žemesniems regioniniams vienetams. Pavyzdiniai regionai: Ispanijos Katalonijos ir Baskos kraštai, Italijos Sicilijos, Sardinijos, Valle d'Aosta ir kt. kraštai, Prancūzijos Korsikos regionas, Suomijos Alandų salų regionas, Jungtinės Karalystės *Nations* regionai (Škotija, Velsas). Regionų formavimas yra labiausiai susijęs su ekonomine globalizacija, kai valstybė suvokiama kaip nebūtinasis elementas kuriant ekonominius srautus. Taigi, būtent ši regioninės politikos forma labiausiai pajėgi pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į regionus. Pavyzdiniai regionai: Belgijos *Regions*, Vokietijos *Lander*, Austrijos *Lander*, Šveicarijos *Kantons*.

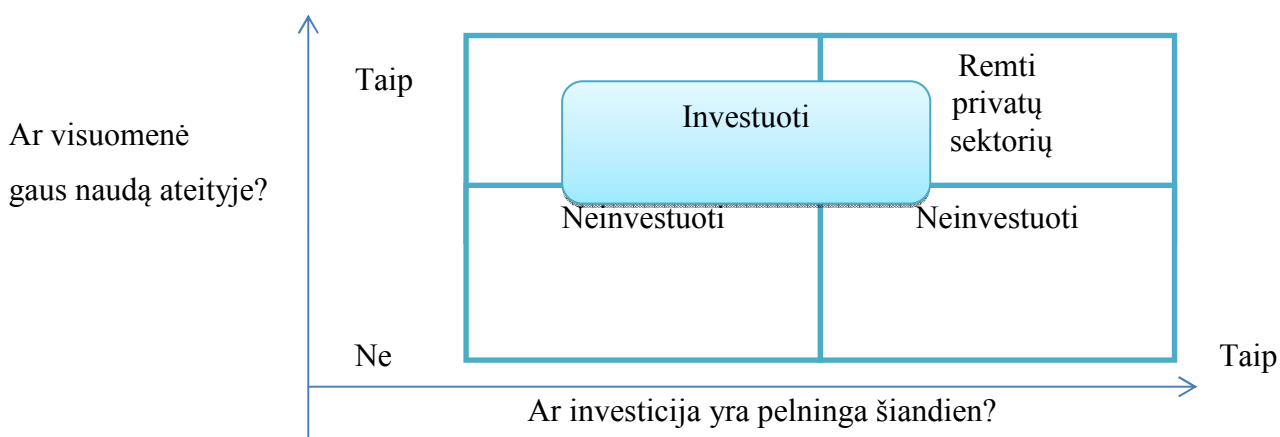
Kuo labiau yra decentralizuojama regionų politika, tuo efektyviau regionai gali pritraukti tiesiogines užsienio investicijas.

Vertinant Lietuvą, galima pastebėti, kad šalyje yra tolygus miestų išsidėstymas, kas yra gera teorinė prielaida visos teritorijos plėtrai, tačiau ši galimybė nėra išnaudojama. Lietuvoje regioniniu aspektu investicijoms yra patrauklūs tik keli regionai ar net jų centrai (miestai). Dabartiniu metu nauji strateginiai infrastruktūros objektai koncentruojami didžiausios urbanizacijos regionuose ir neturi didesnės įtakos atsiliekančioms, geografiškai toliau esantiems nuo didžiųjų urbanizacijos centrų, regionams. Šie atsiliekančios regionai ilgainiui praranda investicinį patrauklumą ir be tam tikrų valstybinio lygio sprendimų nebesugeba konkuruoti tarptautinėje rinkoje. Todėl tiesioginių investicijų tempai lėtėja ir lėtės tol, kol šalies ekonominio potencialo didėjimas nebus paremtas visų šalies regionų tolygia plėtra (Stankaitytė, Piktūrnaitė, 2010).

Remiantis R. Cirulytės (2003), K. Kalašinskaitės (2003) tyrimais, regioninė diferenciacija atsiranda dėl labiau išvystytos urbanizuotų centrų infrastruktūros (transportas, telekomunikacijos, energetika, vandens tiekimas ir kanalizacija, aplinkos apsauga), kas lemia spartesnę paslaugų, pramogų, turizmo sektorių vystymąsi. R. Dapkus (2008) tokią infrastruktūrą vadina „efektyviai dirbanti infrastruktūra investicinėje regiono rinkoje. R. Cirulytė (2003) pažymi, kad urbanizuotose teritorijose didesnę dalį (vertinant darbo jėgos skaičių, produkciją ir t.t.) sudaro naujos, santykinai modernios pramonės šakos, o periferiniuose regionuose pramoniniai pajėgumai dažniausiai yra pasenę, susidėvėję, todėl didelės darbo sąnaudos ir mažas darbo našumas. K. Kalašinskaitė (2003) nurodo, kad periferiniuose regionuose yra fiksuojama labai didelė problema – jaunų žmonių masinis išvykimas į labiau urbanizuotas teritorijas, kuriose yra didesnės galimybės gauti gerą (tinkamą) išsilavinimą, didesnę darbo užmokestį ir pan., taigi atsiliekančiuose regionuose daugelis bedarbių

yra tiesiog nepasiruošę darbo rinkai. Periferiniuose regionuose dažniausiai yra stokojama pramoninių zonų arba teritorijų „plyno lauko“ investicijoms (Ginevičius ir kt., 2005), tai reiškia nėra užtikrinamos sąlygos naudotis vietiniais ištekliais bei nėra galimybės integruotis į tarptautines rinkas (Dapkus, 2008). Visa tai mažina mažiau urbanizuotų teritorijų investicinį patrauklumą (Dapkus, 2008).

Pasak E. Morrison (1986), atsakant į klausimą, ar investuoti tam tikrame šalies regione, investuotojai turi pasirinkti tarp to, ar patrauklu investuoti šiandien ir gauti didelį pelningumą trumpu laikotarpiu, ir to, ar investicija bus (yra) naudinga visuomenei ir gauti pelną ilgu laikotarpiu (žr. 1 pav.).

1 pav. Apsisprendimo dėl investicijų projektų regioniniame lygmenyje vykdymo teorinė schema

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Morrison, E. (1986). State and Local Efforts to Encourage Economic Growth through Innovation: An Historical Perspective // *Technological Innovation: Strategies Through Partnerships*, p. 57-68. Amsterdam: North-Holland.

Iš nurodyto paveikslo galima daryti išvadą, kad labiau apsimoka investuoti į tokius projektus, kurie yra naudingi visuomenei, nes tai garantuoja ilgalaikę investicinę grąžą, ir nebūtinai tokie projektai turėtų būti pelningi šiandien.

Reziumuojant reikia pažymėti, kad regiono patrauklumas traktuojamas kaip regiono turimi ištekliai ir regiono gebėjimas juos išlaikyti bei pritraukti naujus tokiu būdu įgyjant pranašumą kitų regionų atžvilgiu ir užtikrinant regiono plėtrą. Investicinio klimato formavimui didelę reikšmę turi valstybės vykdoma regioninė politika. Lietuvoje pastaruoju metu keičiasi regioninės politikos nuostatos, ir galima sakyti, kad šalyje regioninė politika dalinai formuojama „iš apačios į viršų“ (regionalizmas). Siekiant mažinti skirtumus tarp Lietuvos regionų, būtina kuo labiau decentralizuoti regioninę politiką, taip siekiant pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų į atsiliekančius šalies regionus.

1.5. Veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą regionuose, analizė

Investuotojai nuolat ieško santykinai pigesnio, geografiškai patrauklaus su atitinkamais resursais (logistika, žmogiškieji ištekliai, regiono dydis, ekonominis ir politinis stabilumas, veiklos kaštai) regiono. Remiantis teorine analize, bus išrinkti pagrindiniai veiksniai, veikiantys tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą regionuose ir jie bus palyginti su veiksniais, lemiančiais tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, siekiant nustatyti, ar tie veiksniai skiriasi (žr. 1.3 poskyrį).

Kaip ir TUI pritraukimo į šalį atveju, taip ir TUI pasiskirstymo tarp šalies regionų atveju, visi veiksniai bus sugrupuoti į tris grupes: *ekonominiai, verslo aplinkos ir neekonominiai*. Toliau vietinių ir užsienio mokslinių straipsnių analizės pagrindu buvo išrinkti tie veiksniai, lemiantys TUI pasiskirstymą tarp šalies regionų, ir priskirti prie atitinkamos grupės, kuriuos daugiausiai kartų pakartojo autoriai. Kiekvienam veiksmui išreikšti skaitine forma yra nurodytas labiausiai tinkamas indikatorius (veiksnių apskaičiavimo būdas).

4 lentelėje pateikiami ekonominiai veiksniai, lemiantys TUI pasiskirstymą šalies regionuose – ekonominis išsivystymo lygis, žemės kaina, darbo jėgos lygis ir darbo rinkos finansinis stabilumas.

4 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys ekonominiai veiksniai

Veiksniai	Autorius	Indikatorius (apskaičiavimo būdas)
Ekonominis išsivystymo lygis	I. Zykienė, V. Snieška (2011); E. Morrison (1986); M. Ballota (2004); L. Nikolova, E. Plotnikova (2013)	BVP 1 regiono gyventojui
Žemės kaina	J. Sinkienė, S. Kromalcas (2010); I. Zykienė, V. Snieška (2011))	Išreiškama pinigine išraiška
Darbo jėgos lygis	J. Sinkienė, S. Kromalcas (2010); I. Zykienė, V. Snieška (2011); A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010); E. Morrison (1986); M. Ballota (2004); L. Nikolova, E. Plotnikova (2013)	Regiono darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus dalis bendrame šalies darbingo amžiaus gyventojų skaičiuje.
Darbo rinkos finansinis stabilumas	J. Sinkienė, S. Kromalcas (2010); I. Zykienė, V. Snieška (2011); M. Ballota (2004); L. Nikolova, E. Plotnikova (2013)	Santykis tarp regiono ir šalies minimalaus darbo užmokesčio su vidutiniu darbo užmokesčiu rodiklių.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Ekonominis išsivystymo lygis regione išreiškiamas BVP 1 regiono gyventojui ir rodo analizuojamos rinkos (šiuo atveju regiono) perkamąją galią (Stankaitytė, Piktūrnaitė, 2010). Kaip veiksnį, sąlygojantį TUI pasiskirstymą šalies regionuose, įvardijo L. Nikolova, E. Plotnikova (2013), M. Ballota (2004) ir kt. BVP 1 regiono gyventojui rodiklis rodo regiono gyventojų vidutinę gerovę ir dažnai vadinamas regioninio konkurencingumo rodikliu. Tai yra rodiklis vertinamas, kaip darbo produktyvumo (BVP 1 regiono užimtąjam), užimtumo lygio (regiono užimtųjų skaičius

padalintas iš regiono darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus) ir demografinio veiksnio (regiono darbingo amžiaus gyventojų skaičius, padalintas iš viso regiono gyventojų skaičiaus) sandaugai. Toks BVP vienam gyventojui išskaidymas rodo, kad svarbiausi yra du komponentai: BVP vienam dirbančiam gyventojui (beveik tas pats kaip ir darbo jėgos produktyvumas) ir bendras dirbančių asmenų skaičius tarp darbingo amžiaus gyventojų (t.y. užimtumo lygis). Naudojant vieningą apibrėžimą, konkurencingumas priklauso nuo darbo produktyvumo ir nuo užimtumo lygio. Iš čia tampa aišku, kodėl produktyvumas yra laikomas konkurencingumo analizės šerdimi. Produktyvumas kartu turi būti suprantamas ir paprasčiausia jo reikšme – tai išteklių kiekis, kurio reikia norint pagaminti vieną produkcijos vienetą. Taigi produktyvumas yra svarbus regiono konkurencingumo rodiklis (Ronald, 2002).

I. Zykienė, V. Snieška (2011) bei J. Sinkienė, S. Kromalcas (2010), kaip veiksnius, sąlygojančius TUI pasiskirstymą šalies regionuose, nurodo ir palankias *žemės kainas* – tai yra ekonominis-gamybinis veiksnys.

A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010) aiškina, kad tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į regionus lemia *darbo jėgos lygis* – labiau urbanizuotos teritorijos turi geresnes pozicijas, nes čia jauni asmenys turi geresnes išsimokslinimo galimybes, o bedarbiai dėl vykdomų aktyvių darbo rinkos priemonių spektro yra labiau pasiruošę rinkai.

Darbo rinkos finansinis stabilumas išreiškiamas santykiu tarp regiono ir šalies minimalaus darbo užmokesčio su vidutiniu darbo užmokesčiu rodiklių (M. Ballota, 2004). Šis rodiklis atspindi ne tik darbo rinkos finansinę situaciją, bet ir gyvenamosios aplinkos patrauklumą, t.y., kurį regioną ar miestą gyventojai dažniausiai renkasi. Būtent tas regionas ar miestas formuojama tinkamą investicinį klimatą ir lemia investuotojų apsisprendimus renkantis šalies regioną investuoti (Nikolova, Plotnikova, 2013).

5 lentelėje pateikiami verslo aplinkos veiksniai, lemiantys TUI pasiskirstymą šalies regionuose – infrastruktūros išsivystymo lygis, inovacijos, efektyvi rinkodara, ekologiniai reikalavimai, institucijų išsivystymas, korupcijos lygis, bankų efektyvumas.

5 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys verslo aplinkos veiksniai

Veiksniai	Autorius	Indikatorius (apskaičiavimo būdas)
Infrastruktūros išsivystymo lygis	I. Zykienė, V. Snieška (2011); A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010); E. Morrison (1986);	Investicijų į ilgalaikį materialųjį turta dalis BVP
Inovacijos	E. Morrison (1986); M. Ballota (2004)	Išlaidų MTEP dalis BVP
Efektyvi rinkodara	E. Morrison (1986); M. Ballota (2004)	Reklaminių žinučių apie regioną, pasirodžiusių šalies ir pasaulio žiniasklaidoje, skaičius
Ekologiniai reikalavimai	A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010); I. Zykienė, V. Snieška (2011)	Nustatyta ir apibrėžta įstatyminė bazė

Veiksniai	Autorius	Indikatorius (apskaičiavimo būdas)
Institucijų išsivystymas	R. Dapkus (2008); E. Morrison (1986); M. Ballota (2004)	Santykis tarp viešojo administravimo tarnautojų ir visų regiono gyventojų
Korupcijos lygis	I. Zykienė, V. Snieška (2011); A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010)	Papildomos verslo išlaidos, patiriamos tvarkant reikalus su viešojo sektoriaus darbuotojais
Bankų efektyvumas	M. Ballota (2004); L. Nikolova, E. Plotnikova (2013)	Bankų klientų, nevykdančių įsipareigojimų, skaičiaus santykis su bendru bankų klientų skaičiumi

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pasaulinė praktika rodo, kad užsienio investicijos dažniausiai koncentruojasi šalia greitkelių, jūros ir oro uostų, geležinkelio mazgų dėl mažesnių transportavimo kaštų, taigi, geras *infrastruktūros išsivystymas* yra vienas iš veiksnių, padedančių apsispręsti investuotojams renkantis šalies regioną. Be to investuotojams labiau apsimoka investuoti į jau veikiančias įmones, nei statyti naujas, todėl investicijos dažniausiai koncentruojasi tuose regionuose, kur jau suformuota materialinė bazė ir yra tinkamas infrastruktūros išsivystymas (Stankaitytė, Piktūrnaitė, 2010). Išplėtos infrastruktūros lygį, kaip vieną iš pagrindinių veiksnių, lemiančių TUI pasiskirstymą šalies regionuose įvardijo I. Zykienė, V. Snieška (2011); E. Morrison (1986) ir kt. Infrastruktūros išsivystymo lygis regionuose matuojamas regionų investicijų į ilgalaikį turtą ir BVP santykiu.

Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros skatinimas yra vienas iš prioritetinių Europos Sąjungos regioninės plėtros prioritetų bei ES konkurencingumo didinimo priemonių, todėl *inovacijos* skatina TUI pasiskirstymą šalies regionuose (Stankaitytė, Piktūrnaitė, 2010). Inovacijos taip pat gali būti išmatuojamos, t.y. išreiškiamos skaitine išraiška – regiono išlaidų, skirtų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, dalis regiono bendrajame vidaus produkte.

E. Morrison (1986) nurodė, kad kiekvienas regionas, kuris pozicionuoja save, kaip patrauklų investicijoms regioną, užsiima *efektyvia rinkodara*. Šis veiksnys gali būti matuojamas reklaminių žinučių, pasirodžiusių šalies ar pasaulio žiniasklaidos šaltiniuose, skaičiumi.

Užsienio investuotojams investuojant į žemės ūkį ar sunkiąją pramonę yra svarbūs *ekologiniai reikalavimai*, taikytini tam tikruose šalies regionuose (Stankaitytė, Piktūrnaitė, 2010). Šiuos ekologinius reikalavimus dažniausiai apibrėžia šalies ir regioninė įstatyminė bazė.

R. Dapkus (2008) teigia, tarpe veiksnių, sąlygojančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į regionus, labai svarbūs yra vietinių institucijų veikla, viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas. E. Morrison (1986) pabrėžia, kad viena iš sąlygų, kurioms esant regionas gali sulaukti investuotojų yra vietinių institucijų noras bei galimybės bendradarbiauti, kitaip sakant aukštas *institucijų išsivystymo lygis* ir žemas *korupcijos lygis*. Institucijų išsivystymo lygis matuojamas santykiu tarp viešojo administravimo tarnautojų ir visų regiono gyventojų, o korupcijos lygis gali būti apskaičiuojamas, kaip papildomos verslo išlaidos, patiriamos tvarkant reikalus su viešojo sektoriaus darbuotojais.

M. Ballota (2004) teigia, kad tiek regioniniame, tiek nacionaliniame lygmenyje *bankų efektyvumas* matuojamas kaip bankų klientų, nevykdančių įsipareigojimų, skaičiaus santykiu su bendru bankų klientų skaičiumi. Šis veiksnys gali būti priskiriamas finansinių reformų veiksniams.

6 lentelėje pateikiami neekonominiai veiksniai, lemiantys TUI pasiskirstymą šalies regionuose – rinkos dydis, regiono geografinė padėtis, jo gamtos išteklių bei švietimo ir ugdymo sistema.

6 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys neekonominiai veiksniai

Veiksniai	Autorius	Indikatorius (apskaičiavimo būdas)
Rinkos dydis	R. Čiegis ir kt. (2007); L. Nikolova, E. Plotnikova (2013)	Regiono gyventojų dalis bendrame šalies gyventojų skaičiuje
Geografinė padėtis	J. Sinkienė, S. Kromalcas (2010); I. Zykienė, V. Snieška (2011); R. Čiegis ir kt. (2007)	Nustatomas ekspertiniu vertinimu
Gamtiniai išteklių	I. Zykienė, V. Snieška (2011); A. Stankaitytė, I. Piktūrnaitė (2010)	Nustatomas ekspertiniu vertinimu
Švietimo ir ugdymo sistema	M. Ballota (2004); L. Nikolova, E. Plotnikova (2013)	Aukštųjų mokyklų absolventų skaičius regione.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Prie neekonominių veiksnių priskiriami demografiniai faktoriai, kurių pagrindinis – regiono *rinkos dydis* – matuojamas regiono gyventojų dalies bendrame šalies gyventojų skaičiuje rodikliu, santykiu tarp regiono gyventojų tankumo ir šalies gyventojų tankumo (Nikolova, Plotnikova, 2010).

Patogi *geografinė padėtis* regionų atveju suprantama, kaip geras regiono pasiekiamumo užtikrinimas (Zykienė, Snieška, 2011). Autoriai teigia, kad regiono patrauklumą investuotojams lemia turimi *gamtiniai išteklių*, reikalingi gamybai. Gamtiniai resursai yra tie unikalūs išteklių, kuriais gali pasižymėti nebūtinai visa šalis, bet tam tikras regionas ar miestas, kas gali nulemti to miesto ar regiono pranašumą kitų miestų ar regionų atžvilgiu. Tiek regiono geografinė padėtis, tiek gamtiniai išteklių formuoja regiono potencialą, kuris daro įtaką regiono patrauklumo formavimui investuotojams. Šie veiksniai priskiriami prie neekonominių arba geografinių veiksnių, lemiančių TUI pasiskirstymą tarp šalies regionų. Šių veiksnių įtaka TUI pasiskirstymui šalies regionuose yra nustatinėjama ekspertiniu vertinimu, t.y., neturi išmatuojamos, skaitinės išraiškos.

Kaip matome iš 4-6 lentelėse pateiktųjų duomenų, daugiausiai kartų nagrinėtuose moksliniuose straipsniuose, kaip veiksnius, lemiančius TUI pasiskirstymą tarp šalies regionų, įvardijami trys ekonominiai veiksniai (regiono ekonominis išsivystymo lygis, regiono darbo jėgos lygis, regiono darbo rinkos finansinis stabilumas) bei vienas verslo aplinkos veiksnys (regiono infrastruktūros išsivystymo lygis). Visi jie priskiriami makroekonominiams rodikliams.

Apibendrinant teorinės analizės rezultatus, darytinos šios pagrindinė išvados:

1. *Dauguma veiksnių, tokie kaip rinkos dydis, darbo jėgos lygis, ekonominis išsivystymo lygis, geografinė padėtis, gamtiniai išteklių, bankų efektyvumas, korupcijos lygis, infrastruktūra, institucinis išsivystymas (atitinkamai – nacionalinis ir regioninis), yra vienodi. Skiriasi tik jų veikimo stiprumas. Pavyzdžiui, nacionaliniame lygmenyje, pasak L. Nikolovos, E. Plotnikovos (2013), labiausiai tiesiogines užsienio investicijas lemia rinkos dydis (gyventojų skaičius), regioniniame – darbo jėgos lygis.*

2. *Nacionaliniame lygmenyje buvo surinkta ženkliai daugiau veiksnių, sąlygojančių TUI pritraukimą, nei regioniniame lygmenyje. Pirmiausia tai susiję su tuo, kad mokslinės literatūros apie tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį yra žymiai daugiau, nei mokslinės literatūros apie TUI pasiskirstymą šalies regionuose. Renkantis šalį, investuotojas turi apsvarstyti žymiai daugiau kriterijų, nei renkantis regioną.*

3. *Kai kurie atskiri veiksniai nėra analizuojami regionų atveju, nes jie vienodi visos šalies regionams, pavyzdžiui, valiutos kurso svyravimai (valiuta yra vienoda visoje šalyje), darbo rinkos reguliavimas, infliacija (vartojimo prekių ir paslaugų kainos analizuojamos šalies mastu), politinis stabilumas, teisinė aplinka (šalyje dažniausiai veikia vienoda įstatyminė bazė), mokesčių lygis (didžioji dalis mokesčių dažniausiai yra bendri visiems šalies regionams, egzistuoja tik nedidelė vietinių mokesčių dalis), šalies stojimas į supranacionalines sąjungas, kultūrinės veiklos sąlygos, kalbos barjerai (šalyse, kuriose vienoda religija, istorija veikia panašūs ar net vienodi kultūriniai veiksniai, vienoda kalba).*

4. *Iš kitos pusės, analizuojant TUI pasiskirstymą tarp šalies regionų, atsiranda tam tikri veiksniai, kurie būdingi tik regionams – tai žemės kaina (ji dažniausiai priklauso nuo šalies regiono – periferijose pigesnė, šalia didžiųjų megapolių – brangesnė), tam tikro regiono darbo rinkos finansinis stabilumas, skirtingų regionų skirtingi ekologiniai reikalavimai (didžiuosiuose miestuose ateinant naujiems investuotojams labai padidėja reikalavimai ekologijai, tu tarp periferijai dar tai mažai taikoma ir pan.), atskiro regiono švietimo ir ugdymo sistema, regiono efektyvi rinkodara ir pan.*

Atlikus teorinę analizę, buvo atrinkta keletą makroekonominių veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į regioną - tai regiono ekonominis išsivystymo lygis, regiono darbo jėgos lygis, regiono darbo rinkos finansinio stabilumo lygis ir regiono infrastruktūros išsivystymo lygis.

II. LIETUVOS REGIONŲ VYSTYMO SI IR RYŠIŲ TARP MAKROEKONOMINIŲ VEIKSNIŲ BEI TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ

Antroje darbo dalyje pristatomas atliktas empirinis Lietuvos regionų vystymosi ir regioninių netolygumų Lietuvoje nustatymo tyrimas. Pirmajame skyriuje pristatoma atliekamo tyrimo metodika. Antrajame skyriuje pateikiama Lietuvos regionų apžvalga (pagal teritorijos plotą, gyventojų skaičių, gyventojų tankumą). Trečiajame skyriuje atliekamas Lietuvos regionų ekonominių galimybių tyrimas, kurio metu tiriamos tiesioginių užsienio investicijų bei teorinėje darbo dalyje atrinktų makroekonominių veiksnių tendencijos, siekiant įvertinti regioninius netolygumus šalyje, bei empiriškai vertinama, kaip regionų ekonominio išsivystymo lygis, regionų darbo jėgos lygis, regionų darbo rinkos finansinio stabilumo lygis ir regionų infrastruktūros išsivystymo lygis paaiškina TUI sklaidą šalies regionuose.

2.1. Tyrimo metodika

Atliekamo tyrimo objektas – tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apskrityse ir jų pasiskirstymą šalies regionuose lemiantys regionų ekonominio išsivystymo lygio, darbo jėgos lygio, darbo rinkos finansinio stabilumo ir infrastruktūros išsivystymo lygio veiksniai.

Tyrimo metu tiriami visų dešimties Lietuvos apskričių duomenys: Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus apskričių rodikliai.

Tiriamas laikotarpis – nuo 2007 metų iki 2013 metų.

Tyrimo metu analizuojami šie duomenys: šalies ir regionų tiesioginės užsienio investicijos, tiesioginės užsienio investicijos 1 gyventojui, darbo jėga, darbo jėgos aktyvumo lygis, BVP, BVP 1 gyventojui, vidutinis darbo užmokestis, šalies ir regiono DU santykis, šalies ir regionų materialinės investicijos, materialinių investicijų ir BVP santykis.

Tyrimo metu naudojami duomenų šaltiniai – oficialiosios statistikos portalas.

Tyrimo metu skaičiuojami šie **statistinių duomenų sklaidos ir padėties rodikliai**:

- 1) *Vidurkis* – vidutinė duomenų aibės reikšmė (taškas, vidutiniškai artimiausias visoms duomenų aibės reikšmėms) (padėties charakteristika);
- 2) *Duomenų aibės didžiausia ir mažiausia reikšmės* (sklaidos charakteristika);
- 3) *Duomenų aibės plotis* – didžiausios ir mažiausios reikšmės skirtumas (sklaidos charakteristika);

Siekiant įvertinti, kaip ir kodėl kito nagrinėjami makroekonominiai rodikliai, buvo vertinami jų dinaminiai pokyčiai, t.y. skaičiuoti pagrindiniai **dinamikos eilučių analitiniai rodikliai**, kurie vaizduoja reiškinio kitimą (greitį, pagrindinę vystymosi tendenciją ir pan.):

- 1) *Absoliutaus lygio padidėjimas arba sumažėjimas (Δy)* rodo keliais vienetais pasikeičia gretimų laikotarpių reiškinio lygis: $\Delta y = y_n - y_{n-1}$ (grandininis absoliutaus lygio padidėjimas arba sumažėjimas) ir $\Delta y = y_n - y_1$ (bazinis absoliutaus lygio padidėjimas arba sumažėjimas). Jei du eilutės lygiai išreikšti procentais, tai Δy gauname punktais.
- 2) *Didėjimo arba mažėjimo tempas (T^d)* rodo, kiek kartų pasikeitė reiškinio lygis šiuo laikotarpiu praėjusio laikotarpio atžvilgiu: $T_g^d = \frac{y_n}{y_{n-1}}$ (grandininis didėjimo arba mažėjimo tempas) ir $T_b^d = \frac{y_n}{y_1}$ (bazinis didėjimo arba mažėjimo tempas). Lygių santykis išreiškiamas procentais arba koeficientu.
- 3) *Padidėjimo arba sumažėjimo tempas (T^p)* rodo keliais procentais pasikeičia reiškinio lygis per nagrinėjamą laikotarpį: $T^d - 100$.

Visi skaičiavimai atliekami elektroninės skaičiuoklės *Excel* pagalba.

Tiriant ryšį tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išskirtų jas lėmusių makroekonominių veiksnių (ekonominio išsivystymo, darbo jėgos lygio, darbo rinkos finansinio stabilumo ir infrastruktūros išsivystymo lygio), buvo atliekama **koreliacinė analizė** – statistinis metodas, kurio pagalba tiriami atsitiktinių dydžių tarpusavio ryšiai generalinėje aibėje. Būtent ryšio tarp dviejų kintamųjų (šiuo atveju tarp TUI ir atitinkamo makroekonominio veiksnio) stiprumo įvertinimui yra skaičiuojamas koreliacijos koeficientas. Koreliacinė analizė neparodo ryšių tarp reikšmių atsiradimo priežasčių, todėl koreliacinės analizė metu nustatytas ryšys negali būti interpretuojamas kaip priežastingumas, o tik kaip asociacijos arba ryšio matas.

Koreliacijos koeficiento vertinimo skalė pateikiama 7 lentelėje.

7 lentelė

Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė

Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri
-1	nuo -1 iki -0,7	nuo -0,7 iki -0,5	nuo -0,5 iki -0,2	nuo -0,2 iki 0	0	nuo 0 iki 0,2	nuo 0,2 iki 0,5	nuo 0,5 iki 0,7	nuo 0,7 iki 1	+1

Šaltinis: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/Janilionis_III/jan_III.html&course_file=jan_III_1.html

Koreliacijos stiprumas vertinamas skalėje nuo 0 iki 1 arba nuo 0 iki -1. Jei $r = 0$ – priklausomybės tarp kintamųjų nėra, $r = 1$ arba -1 – kintamieji visiškai priklausomi. Taigi, koreliacija parodo ryšio kryptį – vieno kintamojo reikšmei didėjant, kito kintamojo reikšmė gali didėti arba mažėti. Teigiamas koreliacijos koeficientas rodo, kad vienam kintamajam didėjant,

didėja ir kitas kintamasis (tiesioginis ryšys). Neigiama koreliacija rodo, kad vienam didėjant, kitas kintamasis mažėja (atvirkštinis ryšys).

Koreliacijos koeficientas (r_{xy}) elektroninėje skaičiuoklėje *Excel* apskaičiuojamas funkcijos CORREL pagalba.

Norint įsitikinti, kad gauta koreliacija – neatsitiktinis sutapimas, apskaičiuojama p reikšmė (*patikimumo apskaičiavimas*), kuri parodo, ar koreliacija statistiškai reikšminga. Koreliacijos statistiniam reikšmingumui įvertinti p reikšmė dažniausiai palyginama su reikšme $\alpha=0,05$ (reikšmingumo lygmeniu). Koreliacija statistiškai reikšminga, jei $p < 0,05$. Reikšmingumo lygmenį galima pasirinkti ir didesnį ar mažesnį, tai priklauso nuo tyrimo tikslų.

Patikimumui apskaičiuoti (p reikšmei nustatyto) yra naudojama *Fišerio z transformacija* (jei imties dydis didesnis nei 25) arba *Hotelingo transformacija* z^* , (jei imties dydis mažesnis nei 25). *Fišerio z transformacija* elektroninėje skaičiuoklėje *Excel* apskaičiuojama funkcijos FISHER pagalba, o *Hotelingo transformacija* z^* apskaičiuojama pagal formulę: $z^* = z - \frac{3z + r_{xy}}{4(n-1)}$.

Naudojant z transformaciją ir (arba) *Hotelingo transformaciją* z^* , yra apskaičiuojamas *normuotas nuokrypis (standartinis normalusis skirstinys)* t_z :

- 1) atlikus z transformaciją $t_z = z\sqrt{n-3}$;
- 2) atlikus z ir *Hotelingo transformaciją* $t_z = z^*\sqrt{n-1}$

Patikimumo lygmuo p nustatomas integruojant standartinį normalųjį skirstinį:

- 1) nuo t_z iki $+\infty$, jeigu $t_z > 0$, arba
- 2) nuo $-\infty$ iki t_z , jeigu $t_z < 0$, o gautą skaičių apdauginus iš 2.

Patikimumo lygmuo p elektroninėje skaičiuoklėje *Excel* apskaičiuojamas naudojant NORMSDIST funkciją.

Koreliacijos koeficiento (r_{xy}) pasikliauties intervalo (ribų) skaičiavimas atliekamas naudojant z arba z^* reikšmes pagal formulę (pateikiama formulė, naudojant z^* transformaciją):

$$Z^* - u_{0,95} \frac{1}{\sqrt{n-1}} \leq Z_r \leq Z^* + u_{0,95} \frac{1}{\sqrt{n-1}}$$

Taip pat norint patikrinti skaičiavimo tinkamumą, skaičiuojami *determinacijos koeficientas* R^2 , kuris apskaičiuojamas koreliacijos koeficientą pakėlus kvadratu. Determinacijos koeficientas gali svyruoti nuo 0 iki 1. Laikoma, kad skaičiavimas tinkamas, jei determinacijos koeficientas yra didesnis nei 0,25.

Jei tarp nagrinėtų duomenų gauname stiprų koreliacinį ryšį, toliau bus atliekama nagrinėjamų duomenų tiesinė *regresinė analizė*, kurios pagalba bus nustatoma tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo šalies regionuose priklausomybė nuo regionų ekonominio išsivystymo lygio, regionų darbo jėgos lygio, regionų darbo rinkos finansinio stabilumo ir regionų infrastruktūros išsivystymo

lygio; bus aiškinamasi, ar galima prognozuoti TUI, atsižvelgiant į minėtus rodiklius. Ekonominio reiškinių regresinė lygtis yra $y=ax+b$, kur y – priklausomas kintamasis (analizuojamais atvejais tai bus TUI srautas 1 gyventojui), o x – nepriklausomas kintamasis (analizuojamais atvejais tai bus ekonominis išsivystymo lygis, darbo jėgos lygis, darbo rinkos finansinis stabilumas ir infrastruktūros išsivystymo lygis). Koeficientai a , b tyrėjui suteikia daug svarbios informacijos apie nagrinėjamą reiškinį: a – regresijos koeficientas; b – pirmoji y (analizuojamais atvejais – TUI srautas 1 gyventojui) reikšmė ordinačių ašyje regresinei linijai pradėti, kai $x=0$ (analizuojamais atvejais – ekonominis išsivystymo lygis, darbo jėgos lygis, darbo rinkos finansinis stabilumas ir infrastruktūros išsivystymo lygis). Nuo regresijos koeficiento reikšmės priklauso regresijos linijos nuožulnumo laipsnis. Regresijos koeficientas parodo, kiek pasikeičia priklausomas kintamasis y , nepriklausomam kintamajam x pasikeitus vienu vienetu. Kai yra žinomi koeficientai a ir b , galima prognozuoti, kaip keisis priklausomojo kintamojo y reikšmės, keičiantis nepriklausomajam kintamajam x . Regresinėje analizėje visos prognozės yra kiekybinės – visada sprendžiama problema, kaip vieno kintamojo (tarkime Y) skaitinės reikšmės priklauso nuo kito kintamojo (tarkime X) skaitinių reikšmių.

Kai imties didumas nedidelis, tai net ir vienas, labai nuo kitų besiskiriantis stebėjimas gali statistiškai reikšmingai pakeisti regresijos lygties koeficientų įverčius. Todėl reikia mokėti rasti duomenų *išskirtis* ir po to išsiaiškinti ką tos išskirtys lemia. Darbe bus analizuojamas standartizuotos liekanos metodas. Standartizuotą liekaną randame: $SR_i = \frac{\hat{\epsilon}_i}{\sqrt{MSE(1-h_i)}}$, kur liekamoji

paklaida apskaičiuojama pagal formulę $\hat{\epsilon}_i = y_i - \hat{y}_i$, kur y_i yra stebėta reikšmė, \hat{y}_i yra pagal regresijos

lygtį apskaičiuota reikšmė; $MSE = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - a - bx_i)^2}{n-2}$; stebėjimo įtakos indeksas apskaičiuojamas pagal

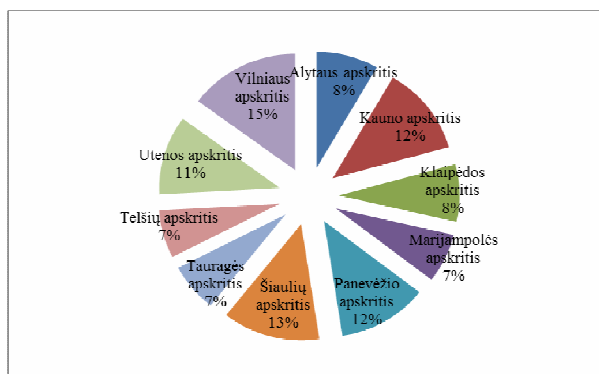
formulę $h_i = \frac{1}{n} + \frac{(x_i - \bar{x})^2}{\sum_{i=1}^n x_i^2 - (\sum_{i=1}^n x_i)^2 / n}$ ($i=1,2,\dots,n$, n – imties didumas). Stebėjimą (x_i, y_i) laikome išskirtimi, kai $|SR| > 3$.

2.2. Lietuvos regionų apžvalga

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, priimti nauji įstatymai, nustatantys Lietuvos regioninės politikos gaires, skirtingas nuo tarybinės Lietuvos administracinio reguliavimo. 1994 m. liepos 19 d. priimtas įstatymas Nr. I-558 „Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas“, kuriuo buvo atkurtos apskritys ir Lietuvos Respublika padalyta į 10 apskričių: *Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus*. Tos pačios administracinės teritorijos yra išlikusios iki šiol. VĮ „Registrų centras“ duomenimis, 2014 m.

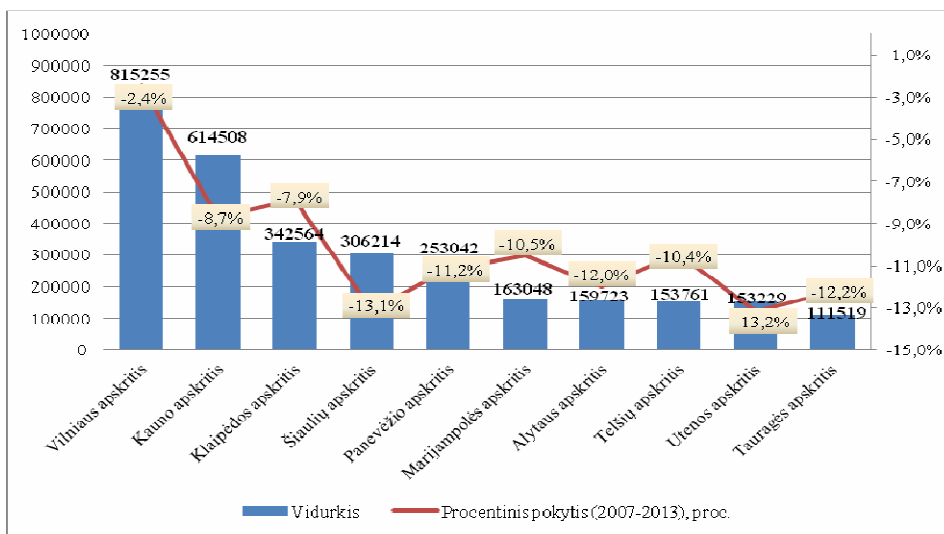
šalyje buvo 10 apskričių, 60 savivaldybių ir 103 miestai (žr. 1 priedą). Pagal sudėtį daugiausiai savivaldybių turi Vilniaus ir Kauno apskritys (po 8), mažiausiai – Tauragės ir Telšių (po 6).

Pagal teritorijos plotą didžiausia apskritis Lietuvoje yra Vilniaus apskritis (9706 km² arba 15 proc. šalies ploto), mažiausia – Telšių apskritis (4350 km² arba 7 proc. šalies ploto) (žr. 2 pav.)

2 pav. Lietuvos apskričių pasiskirstymas pagal teritorijos plotą, proc.
Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Pagal gyventojų skaičių (žr. 3 pav.) didžiausia yra Vilniaus apskritis (vidutiniškai 2007-2013 m. laikotarpyje gyveno 815 tūkst. gyventojų arba 27 proc. šalies gyventojų), 7 proc. p. nuo jos atsilieka Kauno apskritis (gyveno apie 615 tūkst. gyventojų arba penktadalis šalies gyventojų).

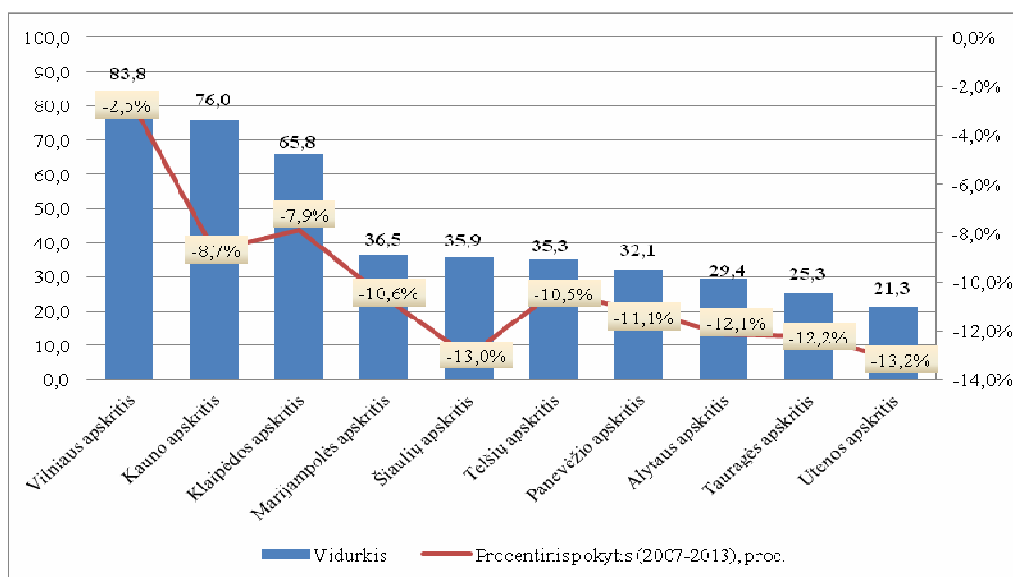

3 pav. Vidutinis Lietuvos apskričių gyventojų skaičius 2007-2013 m. laikotarpiu (gyventojai) ir procentinis pokytis (proc.)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Mažiausia gyventojų skaičiumi Lietuvoje yra Tauragės apskritis (vidutiniškai 2007-2013 m. laikotarpyje gyveno 112 tūkst. gyventojų arba 4 proc. šalies gyventojų). Visose šalies apskrityse gyventojų skaičius 2007-2013 m. laikotarpiu mažėjo. Ženkliausiai gyventojų skaičius sumažėjo Utenos apskrityje (13,2 proc.) ir Šiaulių apskrityje (13,1 proc.). Mažiausiai gyventojų skaičius mažėjo Vilniaus apskrityje – 2,4 proc. per 2007-2013 metus. Gyventojų skaičiaus mažėjimas Lietuvoje labiausiai susijęs su gyventojų emigracija.

Vidutinis Lietuvos apskričių gyventojų tankumas 2007-2013 m. laikotarpiu ir jo procentinis pokytis pateikiamas 4 pav.

4 pav. Vidutinis Lietuvos apskričių gyventojų tankumas 2007-2013 m. laikotarpiu (gyv./km²) ir procentinis pokytis (proc.)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Tankiausiai apgyvendinta teritorija Lietuvoje yra Vilniaus apskritis (vidutiniškai 83,8 gyv./km²), 10,3 proc. nuo jos skiriasi Kauno apskrities gyventojų tankumas (vidutiniškai 76,0 gyv./km²), 21,5 proc. nuo Vilniaus apskrities skiriasi Klaipėdos apskrities gyventojų tankumas (vidutiniškai 65,8 gyv./km²); rečiausiai apgyvendinta šalies apskritis yra Utenos apskritis (vidutiniškai 21,3 gyv./km²). Analizuojamu laikotarpiu gyventojų tankumas visose šalies apskrityse mažėjo, šis procentinis pokytis buvo panašus į gyventojų skaičiaus procentinį pokytį (mažiausiai sumažėjo Vilniaus apskrities gyventojų tankumas – 2,5 proc., ženkliausiai sumažėjo Utenos apskrities gyventojų tankumas – 13,2 proc.), vadinasi gyventojų tankumo kitimui pagrindinę įtaką daro gyventojų skaičius kitimas (mažėjimas), o apskričių teritorijų plotai kito nedaug.

Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai yra labiausiai urbanizuotos šalies teritorijos, be to, šių regionų gyventojų tankumas yra didesnis nei šalies vidurkis (47,1 gyv./km²). Visų kitų regionų gyventojų tankumas ženkliai skiriasi nuo minėtų trijų regionų, taigi, regioniniai netolygumai stebimi jau nagrinėjant pagrindinius demografinius rodiklius.

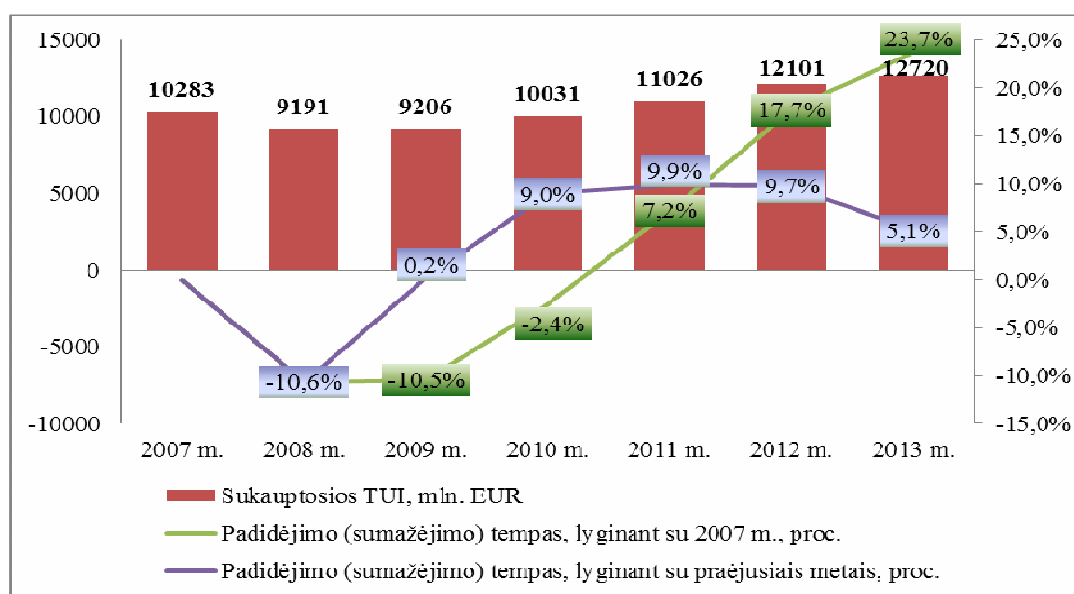
Lietuvos Respublika padalyta į 10 apskričių. Teritorijos ir gyventojų skaičiaus atžvilgiu didžiausia yra Vilniaus apskritis, ji taip pat yra labiausiai urbanizuota teritorija šalyje. Pakankamai gerai demografiniais rodikliais pasižymi Kauno ir Klaipėdos apskritys (ypatingai vertinant gyventojų tankumą). Visos kitos apskritys atsilieka nuo Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių ir šalies demografinių rodiklių, gyventojų koncentracija čia lyginant su Vilniaus regionu skiriasi nuo 2 iki 4 kartų. Be to, gyventojų skaičius visoje šalyje analizuojamu laikotarpiu mažėjo dėl išaugusios gyventojų emigracijos iš šalies.

2.3. Makroekonominių rodiklių įtaka tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymui Lietuvos regionuose

2.3.1. Tiesioginės užsienio investicijos

Šiame skyrelyje pateikiama sukaupytųjų tiesioginių užsienio investicijų bei TUI srauto dinaminė ir struktūrinė analizė šalyje ir Lietuvos regionuose, išryškinanti regionų vystymosi tendencijas. Siekiant nustatyti, kurie šalies regionai pirmauja pritraukiant TUI, o kurie yra atsiliekantys, būtina jų rodiklius analizuoti šalies kontekste. Lietuvos ir Lietuvos regionų tiesioginių užsienio investicijų duomenys ir dinaminių eilučių analitiniai rodikliai pateikiami 2 priede.

5 paveiksle pateikiamos sukauptosios Lietuvos tiesioginės užsienio investicijos ir jų padidėjimo tempas 2007-2013 m.

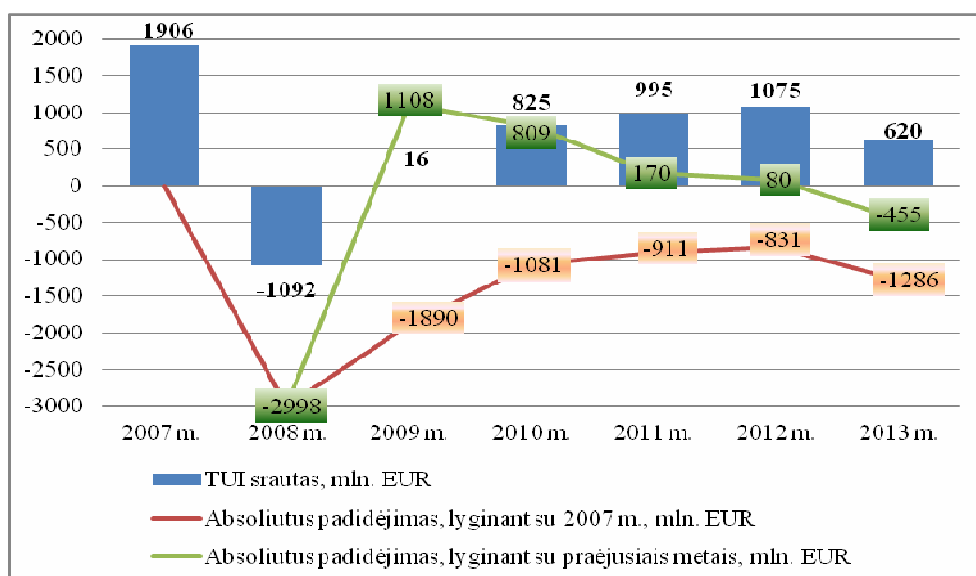

5 pav. Lietuvos sukauptosios TUI (mln. EUR) ir padidėjimo tempas (proc.) 2007-2013 m.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Sukauptosios TUI šalyje per septynerius metus padidėjo 23,7 proc. (nuo 10283 mln. EUR 2007 metais iki 12720 mln. EUR 2013 metais). 2008 ir 2009 m., lyginant su 2007 m., sukauptosios TUI Lietuvoje sumažėjo dėl prasidėjusios ekonominės krizės šalyje ir pasaulyje (atitinkamai 10,6 ir 10,5 proc.), tačiau nuo 2010 m. vėl ėmė augti ir 2011 m. viršijo 2007 m. lygį. Todėl šalies patrauklumas užsienio investuotojams pastaruoju metu didėja. Nuo 2011 m. šalies sukauptosios TUI nebeauga tokiu dideliu tempu (padidėjimo tempas, lyginant su praėjusiais metais ėmė mažėti), kaip 2009-2011 metais. Tai rodo, kad TUI į Lietuvą ateina pakankamai vangiai.

Tuo tarpu TUI srautas Lietuvoje 2008 m. buvo neigiamas, visais kitais analizuojamais metais – teigiamas (žr. 6 pav.). Vadinasi, 2008 m. TUI iš šalies pasitraukė.

6 pav. TUI srautas į Lietuvą (mln. EUR), absoliutus padidėjimas, lyginant su baziniais metais ir praėjusiais metais (mln. EUR)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Didžiausias rodiklis fiksuojamas 2007 metais, kai šalis išgyveno nekilnojamojo turto rinkos pakilimą, kuris vėliau formavosi į burbulą. TUI srautas šalyje 2008 m. ženkliai sumažėjo (beveik 3 mlrd. EUR), o nuo 2009 m. didėjo, tačiau kiekvienais metais absoliutus TUI srauto padidėjimas, lyginant su praėjusiais metais, buvo mažėjantis (lėtėjantis), ir 2013 m. - neigiamas (2013 m. lyginant su 2012 m. TUI srautas sumažėjo 455 mln. EUR). Tai reiškia, kad TUI 2013 m. pasitraukė iš Lietuvos. Ekonomikos analitikai teigia, kad pagrindinės priežastys, lemiančios TUI srauto lėtėjimą į Lietuvą yra trapus šalies bankininkystės sektorius (2011-2013 m. laikotarpyje šalyje bankrutavo 2 komerciniai bankai), be to, šalies privatus sektorius yra labai priklausomas nuo vartojimo kreditų, ypač po kriziniu laikotarpiu. Tai reiškia, kad Lietuva yra labai priklausoma nuo vartojimo ir bankų sistemos.

8 lentelėje pateikiami sukaupytųjų TUI šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai (procentinis pokytis 2007-2013 m. laikotarpiu, minimali ir maksimali laikotarpio reikšmės, aibės plotis, vidurkis).

8 lentelė

Sukaupytųjų TUI (mln. EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	10283	12720	23,7%	9191 ₂₀₀₈	12720 ₂₀₁₃	3530	10651
Alytaus	129	113	-12,7%	92 ₂₀₁₀	129 ₂₀₀₇	37	107
Kauno	1137	1289	13,4%	924 ₂₀₀₈	1495 ₂₀₁₂	571	1217
Klaipėdos	837	963	15,0%	837 ₂₀₀₇	1033 ₂₀₁₂	196	953
Marijampolės	27	120	345,0%	27 ₂₀₀₇	120 ₂₀₁₃	108	88
Panevėžio	170	288	68,8%	166 ₂₀₀₈	288 ₂₀₁₃	122	210

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Šiaulių	126	182	44,5%	126 ₂₀₀₇	182 ₂₀₁₃	56	156
Tauragės	18	17	-9,2%	13 ₂₀₁₀	17 ₂₀₁₃	5	15
Telšių	1702	974	-42,8%	437 ₂₀₀₈	1702 ₂₀₀₇	1265	1004
Utenos	96	74	-22,4%	74 ₂₀₁₃	101 ₂₀₀₉	31	89
Vilniaus	6040	8702	44,1%	5715 ₂₀₀₉	8702 ₂₀₁₃	2987	6812

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Tiek sukaupųjų TUI dydis, tiek jo kitimo pobūdis Lietuvos apskrityse yra skirtingas. Daugiausiai sukaupųjų TUI analizuojamu laikotarpiu yra Vilniaus apskrityje (vidurkis – 6812 mln. EUR), Kauno apskrityje (vidurkis – 1217 mln. EUR), Telšių apskrityje (vidurkis – 1004 mln. EUR) ir Klaipėdos apskrityje (vidurkis – 953 mln. EUR).

Didžioji dalis Vilniaus regiono TUI yra sukonzentruota Vilniaus m. 2007-2013 m. laikotarpiu Vilniaus m. investavo daug naujų stambių pasaulinių korporacijų: 2009 m. JAV bendrovė „Moog“ įsigijo 100 proc. Lietuvos įmonės UAB „Viltechmeda“ akcijų ir pradėjo gaminti medicinos įrangą, infuzinius ir švirkštinius siurblius; 2010 m. Jungtinės Karalystės „Barclays“ bankas atidarė technologijų centrą; tais pačiais metais JAV grynųjų pinigų perlaidų bendrovė „Western Union Financial Services“ įkūrė klientų aptarnavimo centrą; 2010 m. Indijos bendrovė „IDEAL INVENT Technologies Pvt Ltd“ įkūrė Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) centrą; 2010 m. mokslo paslaugų ir produktų bendrovė „Thermo Fisher Scientific“ įsigijo fermentų, reagentų ir molekulinės bei ląstelės biologijos rinkinių gamintoją ir platintoją įmonę „Fermentas“; 2011 m. „IBM Lietuva“ įkūrė nanotechnologijų centrą; 2012 m. atsidarė prabangus penkių žvaigždučių viešbutis „Kempinski Hotel Cathedral Square“; 2013 m. atsidarė baldų gamintoja „IKEA“. Analizuojamu periodu Vilniaus m. bendrovė „Mirror“ (priklausanti „Lindorff“ grupei), įmonė „CITCO VILNIUS“, Izraelio bendrovė „Teva Pharmaceutical Industries“ ir kt. plėtė savo veiklą.

Telšių apskritis yra priklausoma nuo vieno investuotojo – „PKN Orlen S.A“ investicijų į AB „Mažeikių nafta“. 2008 m. perskaičiavus AB „Mažeikių nafta“ akcinį kapitalą iš rinkos į nominaliąją kainą, Telšių apskrities TUI sukauptosios sumažėjo nuo 1702 mln. EUR (2007 m.) iki 437 mln. EUR (2008 m.).

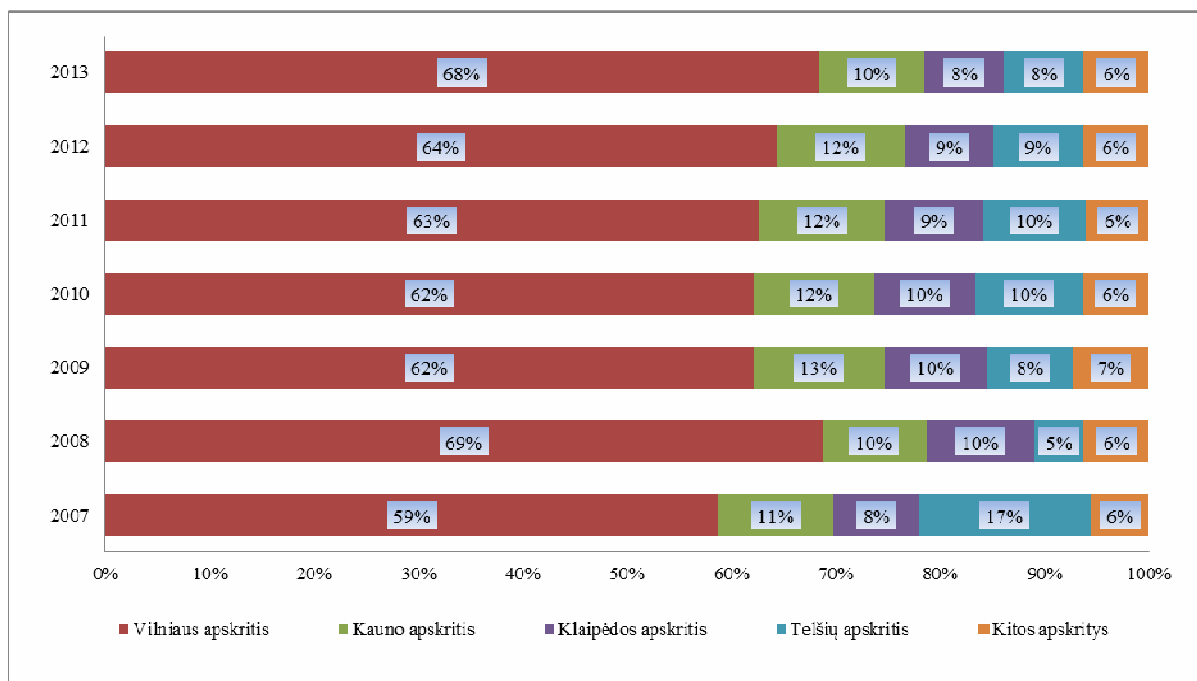
Kauno apskrityje 2011-2012 m. savo veiklą plėtė tokios tarptautinės kompanijos, kaip „Kitron“, „Jotron AS“, „PEIKKO Lietuva“, „Dematic Limited“. Kauno m. 2012 m. įsikūrė Jungtinės Karalystės kredito rizikos vertinimo, rinkodaros paslaugų, interaktyvių sprendimų ir konsultavimo įmonė „CallCredit Operations“, 2013 m. biurus atidarė JAV įmonė „Intermedix“ (teikianti profesionalias IT paslaugas) bei verslo klasės debesų kompiuterijos paslaugų teikėja „Virusream“. Raseiniuose (Kauno apskritis) 2011 m. Danijos bendrovė „Dnaspin“ atidarė verpalų gamyklą.

Klaipėdos apskrityje savo veiklą analizuojamu laikotarpiu plėtė viena didžiausių ir pati pirmoji šalies investuotoja „Philips Morris“, šokoladinių batonėlių ir maisto gyvūnams augintiniams lyderė Lietuvoje „Mars Lietuva“ (Gargžduose); 2011 m. Jungtinės Karalystės bendrovė „Homegroup“ išplėtė savo baldų fabriką.

Per nagrinėjamą laikotarpį keturiuose apskrityse (Alytaus, Tauragės, Telšių ir Utenos apskrityse) sukauptosios TUI mažėjo, kitose – didėjo. Didžiausias padidėjimas – Marijampolės apskrityje (345,0 proc. arba 4,4 karto). Marijampolės apskrityje 2010-2012 m. Ispanijos metalo apdirbimo grupė „CIE Automotive“ plėtė veiklą; 2013 m. bendra Lietuvos-Baltijos įmonė UAB „Baltijos tekstilė“ Vilkaviškyje (Marijampolės apskritis), kuri yra prekinio ženklo „Gabriel A/S“ (audiniai biuro baldams) atstovas Lietuvoje, atidarė gamyklą, kas lėmė sukaupųjų TUI didėjimą. 2007-2013 m. be Marijampolės apskrities, sukauptosios TUI išaugo ir Panevėžio apskrityje (68,8 proc.). Analizuojamu laikotarpiu Panevėžio apskrityje kūrėsi arba veiklą plėtė tokios užsienio kompanijos, kaip Švedijos įmonė UAB „AQ Wiring Systems“ (gaminanti kabelių pynes ir elektromechanines sistemas, naudojamas sunkiojoje technikoje), Vokietijos koncernas „Schmitz Cargobull AG“ (gaminantis izoterminius kėbulus, priekabas, puspriekabas), „PCK Group“ (elektros sistemų ir elektronikos autotransportui gamintoja). Didžiausiais TUI apimčių svyravimais pasižymi Telšių ir Vilniaus apskritys, nes TUI skirtumas tarp minėtų regionų maksimalios ir minimalios reikšmės – didžiausias (atitinkamai 1265 mln. EUR ir 2987 mln. EUR. Tai reiškia, kad šių regionų tiesioginių užsienio investicijų svyravimai vertine išraiška yra didžiausi. Skirtumas tik tas, kad Vilniaus apskrityje svyravimai buvo teigiami (TUI didėjo), Telšių apskrityje – neigiami (TUI mažėjo).

Mažiausios sukaupųjų TUI reikšmės 2007-2013 m. laikotarpyje apskričių tarpe fiksuojamos ne 2009 m. (išskyrus Vilniaus apskritį), kai prasidėjo ekonominė krizė, o 2008 arba 2007 m. Šalies tiesioginių užsienio investicijų ženklus sumažėjimas taip pat fiksuojamas 2008 m. Bendrame šalies kontekste 2008 m. TUI sumažėjimas pirmiausia susijęs su jau aptartomis smukusiomis koncerno „PKN Orlen S.A“ valdomos AB „Mažeikių nafta“ akcijų kainomis, taip pat tam nemažą įtaką turėjo nuolat kintančios kitų užsienio kapitalo valdomų įmonių akcijų kainos.

7 paveiksle pateikiamas sukaupųjų TUI pasiskirstymas tarp Lietuvos regionų 2007-2013 metais. Vilniaus apskritis yra patraukliausia apskritis užsienio investuotojams (analizuojamu laikotarpiu TUI į Vilniaus regioną sudaro du trečdalius visų šalies sukaupųjų TUI). Be Vilniaus regiono Lietuvoje dar investuojama į Kauno (apie 10-13 proc. šalies TUI), Klaipėdos (8-10 proc. šalies TUI) ir Telšių (5-17 proc. šalies TUI) regionus. Tiesioginės užsienio investicijos į šiuos keturis regionus sudaro apie 93-94 proc. visų šalies TUI.

7 pav. Sukaupųjų TUI pasiskirstymas tarp Lietuvos regionų 2007-2013 m., proc.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

TUI srauto į šalį ir šalies regionus apibendrinti rodikliai, kuriuos sudaro absoliutus TUI srauto pokytis (mln. EUR) 2007-2013 m., minimali reikšmė, maksimali reikšmė, duomenų aibės plotis ir vidurkis, pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė

TUI srauto (mln. EUR) į šalį ir šalies regionus apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Absoliutus pokytis (2007-2013 m.)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	1906	620	-1286	-1092 ₂₀₀₈	1906 ₂₀₀₇	2998	406
Alytaus	8	3	-6	-21 ₂₀₀₈	17 ₂₀₁₂	37	-3
Kauno	426	-205	-631	-213 ₂₀₀₈	426 ₂₀₀₇	639	25
Klaipėdos	212	-70	-282	-70 ₂₀₁₃	212 ₂₀₀₇	282	21
Marijampolės	-2	-15	-13	-15 ₂₀₁₃	53 ₂₀₀₉	68	15
Panevėžio	19	47	28	-44 ₂₀₁₀	55 ₂₀₀₉	99	20
Šiaulių	13	8	-5	-1 ₂₀₀₉	20 ₂₀₁₀	21	9
Tauragės	9	3	-6	-3 ₂₀₀₉	9 ₂₀₀₇	12	0
Telšių	-127	-63	64	-1265 ₂₀₀₈	322 ₂₀₀₉	1587	-121
Utenos	26	-10	-37	-30 ₂₀₁₁	26 ₂₀₀₇	56	-4
Vilniaus	1320	922	-398	-600 ₂₀₀₉	1320 ₂₀₀₇	1920	444

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu
(geltona spalva pažymėtas šalies vidurkis, žalia – apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

TUI srauto kitimo pobūdis, kaip ir sukaupųjų TUI kitimo pobūdis, skiriasi priklausomai nuo regiono. Daugiausiai analizuojamu periodu TUI prarado Kauno regionas (2007-2013 m. pokytis siekia -631 mln. EUR, Vilniaus regionas (-398 mln. EUR) ir Klaipėdos regionas (-282 mln. EUR). Tai reiškia, kad 2007 m. Lietuva ir trys patraukliausi užsienio investicijoms regionai (Vilniaus,

Kauno ir Klaipėdos) pritraukė daug TUI, kurios vėliau dėl prasidėjusios ekonominės krizės pasaulyje ir šalyje mažėjo, ir 2013 m. dar nepasiekė 2007 m. lygio. Dideliais atotrūkiams tarp minimalios ir maksimalios TUI srauto reikšmės labiausiai išsiskyrė Telšių apskritis (skirtumas tarp mažiausios TUI srauto reikšmės ir didžiausios reikšmės siekė 1587 mln. EUR) ir Vilniaus apskritis (aibės plotis – 1920 mln. EUR). Tai paaiškinama tuo, kad Vilniaus regione yra Vilniaus miestas, į kurį analizuojamu laikotarpiu buvo nukreipti pagrindiniai užsienio investuotojų tiesioginių užsienio investicijų srautai, o Telšių regionas yra priklausomas nuo vieno investuotojo – „PKN Orlen S.A“, ir 2008 m. perskaičiavus AB „Mažeikių nafta“ akcinį kapitalą iš rinkos į nominaliąją kainą, Telšių apskrityje ne tik sumažėjo sukauptosios TUI, tačiau tai sąlygojo neigiamą TUI srautą 2008 m. (lygų -1265 mln. EUR). Ekonominė krizė labiausiai paveikė Vilniaus, Šiaulių, Tauragės regionų TUI srautus, nes minėtuose regionuose 2009 m. buvo fiksuojamas mažiausias TUI srautas. Daugumos apskričių TUI srautas didžiausias buvo 2007 m., tai reiškia, kad dėl 2009 m. prasidėjusios ekonominės krizės padarinių, kurie jaučiami ir pastaruoju metu, 2013 m. TUI srautai didėjo labai nežymiai šalies regionuose. Patraukliausias regionas, kaip ir nagrinėjant sukauptąsias TUI, yra Vilniaus regionas, nes 2007-2013 m. laikotarpio TUI srauto sudarė 444 mln. EUR.

10 lentelėje pateikiamos pagrindinės šalys investuotojos į Lietuvos regionus (2013 m. duomenys). Į Lietuvą daugiausiai buvo investuota iš Švedijos (daugiau nei ketvirtadalis visų šalies TUI), Lenkijos (11 proc. visų šalies TUI), Danijos (10 proc. visų šalies TUI).

10 lentelė

Pagrindinės šalys investuotojos į Lietuvos regionus, 2013 m.

Apskritis	Šalys investuotojos
Alytaus apskritis	Lenkija (28,1 proc.), Estija (17,0 proc.), Rusija (14,9 proc.)
Kauno apskritis	Rusija (18,6 proc.), Liuksemburgas (10,8 proc.), Suomija (10,8 proc.), Nyderlandai (8,9 proc.), Kanada (8,7 proc.)
Klaipėdos apskritis	Kipras (19,3 proc.), Danija (16,6 proc.), Lenkija (10,0 proc.), Šveicarija (9,8 proc.)
Marijampolės apskritis	Danija (59,6 proc.), Ispanija (18,0 proc.)
Panevėžio apskritis	Danija (40,9 proc.), Norvegija (10,9 proc.), Suomija (9,5 proc.)
Šiaulių apskritis	Danija (33,6 proc.), Nyderlandai (19,0 proc.), Švedija (14,1 proc.)
Tauragės apskritis	Norvegija (50,7 proc.), Nyderlandai (26,6 proc.), Danija (15,7 proc.)
Telšių apskritis	Lenkija (99,6 proc.)
Utenos apskritis	Švedija (74,4 proc.), Norvegija (13,2 proc.)
Vilniaus apskritis	Švedija (34,1 proc.), Nyderlandai (12,4 proc.), Norvegija (8,3 proc.), Estija (7,6 proc.)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Nedidelė tiesioginių užsienio investicijų dalis į Lietuvą investuojama iš tokių šalių, kaip JAV (1 proc.), Rusija (5 proc.). Taigi, Lietuvoje daugiausiai yra skandinaviško kapitalo (TUI iš Švedijos, Suomijos, Norvegijos bei Danijos sudaro apie pusę visų šalies tiesioginių užsienio investicijų). Šias tendencijas nulemia nedidelis atstumas, panašus mentalitetas ir susiklosčiusios bendradarbiavimo

tradicijos. Kaimyninių Latvijos ir Estijos tiesioginių užsienio investicijų dalis atitinkamai sudaro 6,0 ir 0,7 proc.

Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskritys išsiskiria tuo, kad tiesioginės užsienio investicijos čia nesukoncentruotos iš vienos šalies investuotojos, t.y. į šias apskritis investuojama iš įvairių šalių, o vienos šalies maksimali procentinė dalis siekia apie 20-30 proc. Tuo tarpu į kitas apskritis daugiausiai investuojama tik iš tam tikros vienos ar kelių šalių. Pavyzdžiui, Telšių apskrities pagrindinė šalis investuotoja yra Lenkija (99,6 proc. apskrities TUI). Lenkijos absoliutų lyderiavimą Telšių apskrityje paaiškina tai, kad koncernas „PKN Orelan S.A“ – Lenkijos kapitalo įmonė, kuri 2007 m. perpirko koncerną iš Rusijos investuotojų, tuo ženkliai sumažindami Rusijos TUI dalį Lietuvoje ir Lietuvos apskrityse. Utenos apskrities pagrindiniai investuotojai yra UAB „Švyturys-Utenos alus“, danų kapitalo UAB „Engel Dali“, norvegų UAB „Nordic Trade“; Marijampolės apskrities – bendra Lietuvos-Danijos įmonė UAB „Baltijos tekstilė“ bei Ispanijos metalo apdirbimo grupė „CIE Automotive“ .

Daugiausiai Lietuvoje 2013 m. buvo investuota į apdirbamąją gamybą (trečdalis visų šalies TUI), antroje vietoje – į finansinę ir draudimo veiklą (17 proc. visų šalies TUI); trečioje vietoje – į didmeninę ir mažmeninę prekybą; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veiklą (14 proc. visų šalies TUI). Analogiškai, visose apskrityse, išskyrus Vilniaus apskritį, daugiausiai investuojama į apdirbamosios pramonės veiklą. Vilniaus apskrityje pagal ekonominės veiklos rūšis dominuoja keletą veiklų: 23 proc. TUI tenka finansinei ir draudimo veiklai, 19 proc. – informacijos ir ryšių veiklai, 18 proc. – didmeninei ir mažmeninei prekybai; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veiklai. Šiame regione yra plėtojamos beveik visos ekonominės veiklos rūšys. Tuo tarpu žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus TUI koncentruojasi Šiaulių apskrityje; kasybos ir karjerų eksploatavimo sektoriaus bei transporto ir saugojimo sektoriaus – Klaipėdos apskrityje ir t.t. (vertinami 2013 m. duomenys).

Sukauptų šalies TUI, tenkančių 1 gyventojui, rodiklis 2007-2013 m. padidėjo 35 proc. (žr. 11 lentelę). Vadinas, šalies patrauklumas užsienio investuotojams didėja.

11 lentelė

Sukauptųjų tiesioginių užsienio investicijų, tekančių 1 gyventojui (EUR), šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritys)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	3201	4321	35,0%	2987 ₂₀₀₈	4321 ₂₀₁₃	1434	3481
Alytaus	758	752	-0,8%	583 ₂₀₁₀	758 ₂₀₀₇	175	668
Kauno	1767	2196	24,3%	1447 ₂₀₀₈	2521 ₂₀₁₂	1074	1990
Klaipėdos	2344	2925	24,8%	2344 ₂₀₀₇	3115 ₂₀₁₂	771	2787
Marijampolės	156	776	397,4%	156 ₂₀₀₇	861 ₂₀₁₂	705	547
Panevėžio	634	1203	89,7%	634 ₂₀₀₇	1203 ₂₀₁₃	576	834

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Šiaulių	383	636	66,1%	383 ₂₀₀₇	636 ₂₀₁₃	253	514
Tauragės	154	160	3,9%	117 ₂₀₁₀	160 ₂₀₁₃	43	135
Telšių	10481	6692	-36,2%	4817 ₂₀₀₉	10481 ₂₀₀₇	7756	6539
Utenos	582	520	-10,7%	472 ₂₀₁₁	657 ₂₀₁₀	185	581
Vilniaus	7310	10796	47,7%	6934 ₂₀₀₉	10796 ₂₀₁₃	3862	8369

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu
(geltona spalva pažymėtas šalies vidurkis, žalia – apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

Minėtas rodiklis mažėjo Telšių apskrityje (36,2 proc.), Alytaus apskrityje (0,8 proc.), Utenos apskrityje (10,7 proc.). Labiausiai sukaupusių TUI, tenkančių 1 gyventojui, rodiklis išaugo Marijampolės apskrityje (beveik 5 kartais), Panevėžio apskrityje (89,7 proc.), Šiaulių apskrityje (66,1 proc.), Vilniaus apskrityje (47,7 proc.). Taigi, minėtų regionų patrauklumas užsienio investuotojams pastaruju metu didėjo.

Nors visu analizuojamu laikotarpiu sukauptosios TUI yra didžiausios Vilniaus apskrityje, tačiau vertinant sukauptąsias TUI, tenkančias 1 gyventojui, matome, kad su Vilniaus apskritimi konkuruoja Telšių apskritis (vidutiniškai 2007-2013 m. vienam Vilniaus apskrities gyventojui teko 8369 EUR sukauptųjų tiesioginių užsienio investicijų, vidutiniškai vienam Telšių apskrities gyventojui – 6539 EUR sukauptųjų tiesioginių užsienio investicijų). Tačiau Telšių apskrityje yra vienas investuotojas - koncernas „PNK Orlen S.A.“, todėl Telšių apskritis negali konkuruoti su Vilniaus apskritimi, nors ir viršija šalies sukauptųjų TUI 1 gyventojui vidurkį (vertinant 2007-2013 m.), nes yra priklausoma nuo vieno investuotojo.

Klaipėdos ir Kauno apskričių sukauptųjų TUI 1 gyventojui rodikliai buvo mažesni nei šalies rodikliai, tačiau vidutinis Klaipėdos apskrities sukauptųjų TUI rodiklis (2787 EUR/ 1 gyventojui) net 797 EUR viršijo vidutinį Kauno apskrities rodiklį (1990 EUR 1 gyventojui). Taigi, nors Kauno apskritis yra didesnė (gyventojų skaičiumi) už Klaipėdos apskritį, tačiau Klaipėdos apskritis yra patrauklesnė užsienio investuotojams.

Mažą sukauptųjų TUI, tenkančių 1 gyventojui, rodiklį analizuojamu laikotarpiu turėjo Šiaulių apskritis (vidurkis siekia 514 EUR). Šiaulių apskrities rodiklį viršijo gyventojų skaičiumi mažesnės apskritys: Alytaus apskritis (vidutiniškai 668 EUR vienam gyventojui), Marijampolės apskritis vidutiniškai 547 EUR vienam gyventojui), Panevėžio apskritis (vidutiniškai 834 EUR vienam gyventojui), Utenos apskritis (vidutiniškai 581 EUR vienam gyventojui). 2007-2013 m. Šiaulių apskrityje atėjo keli stambesni investuotojai – čia veiklą plėtė tokios užsienio kapitalo įmonės, kaip „Baltic vairs“, „Eternit Baltic“, „Hampidjan Baltic“ „ROL/STATGA“ ir kt., 2013 m. investavo Nyderlandų kompanija „Formula Air“, Danijos įmonė „VONIN“, - tačiau tai ženkliai nepadidino TUI apskrityje.

TUI srautas, tenkantis 1 gyventojui, analizuojamo laikotarpio pradžioje (2007 m.) neigiamas buvo Marijampolės regione (-7 EUR), Telšių regione (-609 EUR), kitų apskričių TUI srauto 1 gyventojui rodiklis buvo teigiamas. Nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje (2013 m.) TUI srauto 1 gyventojui rodiklis neigiamas tapo Kauno apskrityje (-325 EUR), Utenos apskrityje (-60 EUR) ir Klaipėdos apskrityje (-190 EUR), neigiamas išliko Telšių apskrityje (-324 EUR) ir Marijampolės apskrityje (-85 EUR) (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

TUI srauto, tekančio 1 gyventojui (EUR), šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Absoliutus pokytis (2008-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	623	249	-374	-314 ₂₀₀₈	400 ₂₀₁₂	714	187
Alytaus	60	29	-31	-112 ₂₀₀₈	120 ₂₀₁₂	232	-1
Kauno	673	-325	-998	-325 ₂₀₁₃	402 ₂₀₀₉	727	72
Klaipėdos	609	-190	-799	-190 ₂₀₁₃	314 ₂₀₀₈	504	97
Marijampolės	-7	-85	-78	-85 ₂₀₁₃	318 ₂₀₀₉	403	103
Panevėžio	81	210	129	-149 ₂₀₁₀	223 ₂₀₀₉	372	95
Šiaulių	48	39	-9	6 ₂₀₀₉	84 ₂₀₁₀	78	42
Tauragės	77	31	-46	-21 ₂₀₀₉	31 ₂₀₁₃	52	1
Telšių	-609	-324	285	-775 ₂₀₀₈	2092 ₂₀₀₉	9848	-632
Utenos	168	-60	-228	-185 ₂₀₁₁	108 ₂₀₁₂	293	-10
Vilniaus	1611	1147	-464	-707 ₂₀₀₉	1147 ₂₀₁₃	1854	581

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu (geltona spalva pažymėtas šalies vidurkis, žalia – apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

Telšių apskrities ženklų neigiamą TUI srauto 1 gyventojui rodiklį 2008 m. (minimali reikšmė), lėmė situacija, kad Telšių regionas yra priklausomas nuo vienintelio investuotojo „PKN Orlen S.A“.

Po kriziniu laikotarpiu (nuo 2010 metų) vienintelėje Vilniaus apskrityje absoliutus TUI srauto 1 gyventojui pokytis nebuvo neigiamas, nors kiekvienais metais ir mažėjantis – tai reiškia, kad TUI į Vilniaus apskritį kiekvienais metais ateina vis mažiau. Stabiliai laikėsi ir Tauragės apskritis – jos TUI srautas 1 gyventojui pokriziniu laikotarpiu buvo didėjantis arba lygus nuliui. 2013 m. iš šalies regionų išėjo pakankamai daug TUI (visų apskričių, išskyrus Vilniaus, Tauragės, Šiaulių ir Panevėžio apskritis, TUI srautas 1 gyventojui, 2013 metus lyginant su 2012 metais, buvo neigiamas). Tai sąlygojo neigiamą TUI srauto 1 gyventojui rodiklį šalyje.

Vidutinis 2007-2013 m. laikotarpio TUI srautas, tenkantis 1 gyventojui, šalyje siekė 187 EUR. Tam didžiausios įtakos turėjo Vilniaus apskrities TUI srautas 1 gyventojui (581 EUR, tai buvo vienintelė apskritis, kurios vidutinis TUI srautas 1 gyventojui viršijo šalies rodiklį), Marijampolės apskrities (72 EUR), Klaipėdos apskrities (97 EUR), Panevėžio apskrities (95 EUR), Kauno apskrities (72 EUR) ir Šiaulių apskrities (42 EUR). Tai reiškia, kad tiesioginės užsienio investicijos analizuojamu laikotarpiu į minėtus regionus ateina. Tauragės ir Alytaus regionuose TUI srautas 1 gyventojui praktiškai nesikeitė. Visose kitose apskrityse TUI srautas 1 gyventojui sumažėjo.

Neigiamas vidutinis TUI srautas 1 gyventojui fiksuojamas Telšių regione (-632 EUR, tačiau tai susiję su AB „Mažeikių nafta“ akcinio kapitalo perskaičiavimu) ir Utenos regione (-10 EUR).

Lietuvoje tiesiogines užsienio investicijas geriausiai geba pritraukti tik Vilniaus regionas, jo TUI rodikliai keletą kartų viršija šalies ir kitų regionų rodiklius. Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Marijampolės, Panevėžio ir Šiaulių regionų patrauklumas pastaruoju metu didėjo, nes gerėjo jų TUI, tenkančios vienam gyventojui. Prieš septynerius metus Lietuvoje buvo labai daug investuota į Telšių regioną (koncerno „PNK Orlen S.A.“ investicijos į AB „Mažeikių nafta“), tačiau 2008 m. perskaičiavus AB „Mažeikių nafta“ akcinį kapitalą iš rinkos į nominalųjį, Telšių apskrities (o kartu ir Lietuvos) sukauptosios TUI sumažėjo, o TUI srautas buvo neigiamas. Taigi, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas į šalies regionus, išryškėjo ženklius regioniniai skirtumai: patraukliausio regiono (Vilniaus apskrities) vidutinės sukauptosios TUI 1 gyventojui net 62 kartus viršijo nepatraukliausio regiono (Tauragės apskrities) vidutinės sukauptosios TUI 1 gyventojui.

2.3.2. Ekonominio išsivystymo lygio įtaka TUI pasiskirstymui Lietuvos regionuose

Šiame skyrelyje bus pateikta šalies ir regionų BVP dinaminė ir struktūrinė analizė, šalies regionų BVP 1 gyventojui ir TUI srauto 1 gyventojui koreliacinė ir regresinė analizė (žr. 3 priedą). 13 lentelėje pateikiami šalies ir šalies regionų BVP apibendrinti rodikliai.

13 lentelė

BVP (mln. EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	29041	34956	20,4%	26935 ₂₀₀₉	34956 ₂₀₁₃	8021	30884
Alytaus	996	1157	16,2%	930 ₂₀₀₉	1157 ₂₀₁₃	227	1056
Kauno	5593	6881	23,0%	5135 ₂₀₀₉	6881 ₂₀₁₃	1747	5995
Klaipėdos	3327	4189	25,9%	3327 ₂₀₀₇	4189 ₂₀₁₃	862	3703
Marijampolės	935	1180	26,1%	935 ₂₀₀₇	1180 ₂₀₁₃	314	1030
Panevėžio	1711	2106	23,1%	1617 ₂₀₀₉	2106 ₂₀₁₃	489	1873
Šiaulių	2151	2558	18,9%	1927 ₂₀₀₉	2558 ₂₀₁₃	631	2279
Tauragės	493	709	43,7%	493 ₂₀₀₇	709 ₂₀₁₃	215	606
Telšių	1234	1364	10,5%	1091 ₂₀₀₉	1364 ₂₀₁₃	308	1276
Utenos	1161	1121	-3,5%	983 ₂₀₁₀	1121 ₂₀₁₃	365	1131
Vilniaus	11439	13693	19,7%	10360 ₂₀₀₉	13693 ₂₀₁₃	3332	11935

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

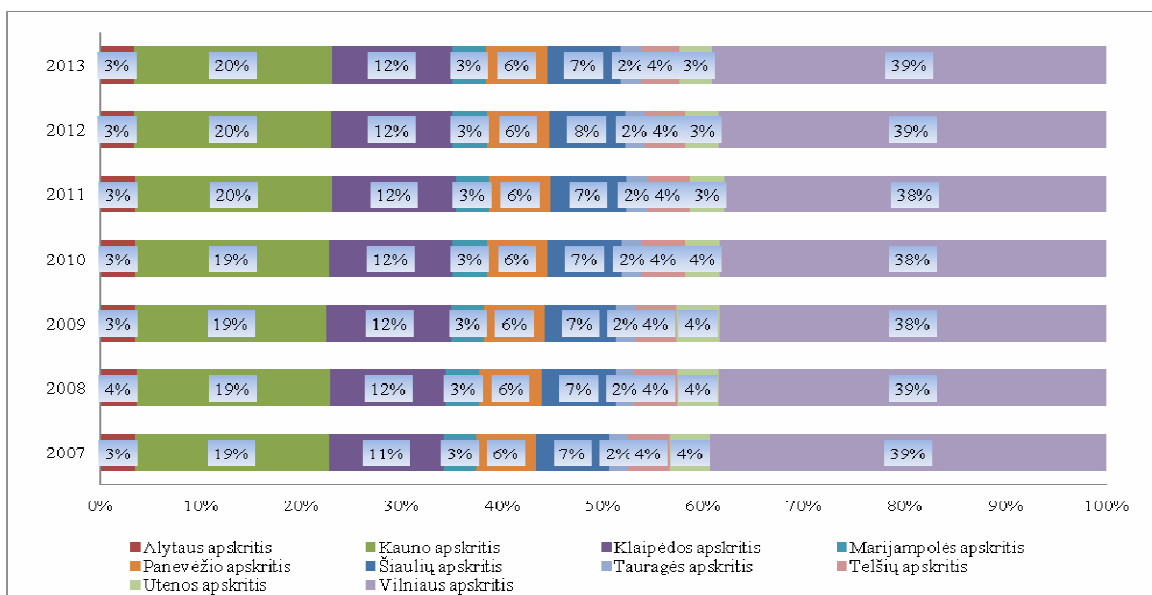
2013 m. Lietuvoje BVP sudarė 34956 mln. EUR (to meto kainomis), 2007-2013 m. laikotarpiu tai buvo didžiausias rodiklis. Pakankamai aukštą rodiklį Lietuva buvo pasiekusi 2008 m. (BVP siekė 32696 mln. EUR), tačiau dėl prasidėjusios ekonominės krizės 2009 m. BVP Lietuvoje sumažėjo ir buvo mažiausias analizuojamu periodu. Išaugęs neapibrėžtumas ir neigiamos ūkio

raidos perspektyvos kartu mažino ir kitus rodiklius, pavyzdžiui, skolinimosi paklausą, todėl skolinimasis nebeskatino vartojimo ir investicijų kaip ankstesniaisiais metais. Vėliau Lietuvos ekonominė būklė gerėjo. Nuo 2008 m. pabaigos trukęs ūkio nuosmukis baigėsi 2010 m. I ketvirtyje. Nuo 2009 m. BVP palaipsniui didėjo, ir jau 2012 m. šiek tiek viršijo 2008 m. lygį. Šalies ūkio augimo variklis buvo eksportuojantys sektoriai, o su vidaus paklausa susijusiuose sektoriuose užfiksuota stabilizavimosi pradžia. Spartų BVP didėjimą 2011 m. lėmė auganti gamyba ir atsigaunantis vartojimas. Iki 2011 m. III ketvirčio šalies ekonomika augo labai sparčiai, tačiau 2011 m. IV ketvirtį šalis patyrė ES skolos krizės sukeltą poveikį, taigi 2012 m. ir 2013 m. užfiksuotas lėtesnis BVP augimas. Lyginant su 2007 m., 2013 m. BVP šalyje išaugo penktadaliu. 2015-01-01 Lietuvai įsivedus eurą, prognozuojamas ekonomikos atsigavimas.

Spartesniu nei šalies (20,4 proc.) BVP rodiklio augimu pasižymi Tauragės apskritis (43,7 proc.), Marijampolės apskritis (26,1 proc.), Kauno apskritis (25,9 proc.), Panevėžio apskritis (23,1 proc.) ir Klaipėdos apskritis (23,0 proc.). Tauragės apskrities BVP padidėjimas pirmiausia siejamas su ženkliai išaugusiu regiono transporto sektoriumi per pastaruosius septynerius metus, Panevėžio apskrities – su BVP augimu žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje. Marijampolės, Klaipėdos ir Kauno regionuose 2012 ir 2013 metais fiksuojamas statybos sektoriaus ženklus atsigavimas, taip pat eksporto augimas. Visų kitų regionų, tame tarpe ir Vilniaus regiono, BVP augimas buvo lėtesnis nei šalies BVP augimas, o Utenos regiono BVP augimas buvo neigiamas (-3,5 proc.). Utenos regiono BVP sumažėjimas pirmiausia susijęs su Ignalinos atominės elektrinės uždarymu 2009 m., todėl minimali BVP reikšmė fiksuojama 2010 m. Kadangi Utenos regiono ekonomika yra priklausoma nuo pramonės (pramonės sektorius sukuria apie ketvirtadalį regiono BVP), tai uždarius Ignalinos atominę elektrinę, regiono ekonomika atsigavo labai lėtai, todėl 2013 m. BVP apimtys buvo mažesnės nei 2007 m.

Vertinant absoliutines reikšmes, didžiausiais BVP rodiklio svyravimais pasižymi Vilniaus ir Kauno apskritys, nes BVP skirtumas tarp minėtų regionų maksimalios ir minimalios reikšmės – didžiausias.

8 paveiksle pateikiamas BVP pasiskirstymas tarp šalies regionų 2007-2013 metais. Vertinant apskritis, jaučiami labai ženkliūs regioniniai netolygumai, nes vidutiniškai apie 70 proc. šalies BVP generuoja tik trys Lietuvos regionai (Vilniaus apskritis – 38-39 proc., Kauno apskritis – 19-20 proc., Klaipėdos apskritis – apie 12 proc.). Tai rodo, kad ekonominis aktyvumas Lietuvoje susikoncentruoja pakankamai nedideliame (teritoriškai) plote. Nors bendroje šalies BVP struktūroje Tauragės apskrities dalis yra mažiausia (apie 2 proc.), tačiau per septynerius metus šios apskrities BVP padidėjo labiausiai (43,7 proc. arba nuo 493 mln. EUR 2007 m. iki 709 mln. EUR 2013 m.).

8 pav. BVP pasiskirstymas tarp Lietuvos regionų 2007-2013 m., proc.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

14 lentelėje pateikiami BVP, tenkančio 1 gyv., šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai.

14 lentelė

BVP, tenkančio 1 gyventojui (tūkst. EUR), šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis	Proc. nuo šalies vidurkio
Lietuvos Respublika	9,0	11,8	31,6%	8,5 ₂₀₀₉	11,8 ₂₀₁₃	3,3	10,0	-
Alytaus	5,8	7,7	32,5%	5,6 ₂₀₀₉	7,7 ₂₀₁₃	2,1	6,6	66
Kauno	8,7	11,7	34,8%	8,1 ₂₀₀₉	11,7 ₂₀₁₃	3,6	9,7	97
Klaipėdos	9,3	12,7	36,9%	9,3 ₂₀₀₇	12,7 ₂₀₁₃	3,4	10,8	110
Marijampolės	5,4	7,6	40,9%	5,1 ₂₀₀₉	7,6 ₂₀₁₃	2,5	6,3	63
Panevėžio	6,3	8,7	38,5%	6,2 ₂₀₀₉	8,7 ₂₀₁₃	2,6	7,4	74
Šiaulių	6,5	8,9	37,1%	6,0 ₂₀₀₉	8,9 ₂₀₁₃	2,9	7,4	74
Tauragės	4,1	6,7	63,4%	4,1 ₂₀₀₇	6,7 ₂₀₁₃	2,6	5,4	54
Telšių	7,5	9,3	23,5%	6,9 ₂₀₀₉	9,3 ₂₀₁₃	2,4	8,3	83
Utenos	7,0	7,8	10,7%	6,3 ₂₀₀₇	8,3 ₂₀₀₈	1,9	7,3	73
Vilniaus	13,8	17,0	22,9%	12,5 ₂₀₀₉	17,0 ₂₀₁₃	4,4	14,6	146

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

(geltona spalva pažymėtas šalies vidurkis, žalia – apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

2013 m. BVP 1 šalies gyventojui sudarė 11,8 tūkst. EUR, tai buvo 31,6 proc. daugiau nei 2007 m., kai 1 šalies gyventojui teko apie 9,0 tūkst. EUR BVP (to meto kainomis). Didesnį nei šalies BVP 1 gyventojui vidurkį (10,0 tūkst. EUR) 2007-2013 m. laikotarpiu turėjo Vilniaus apskritis (46 proc. viršijo šalies vidurkį) bei Klaipėdos apskritis (8 proc. viršijo šalies rodiklį). Klaipėdos apskrities BVP 1 gyventojui per tiriamą laikotarpį padidėjo 2,1 p. p. daugiau nei Kauno, tai rodo, kad Klaipėdos regionas sustiprino savo, kaip antros pagal ekonominį pajėgumą Lietuvoje apskrities pozicijas. Be to, Klaipėdos regioną mažiausiai palietė ekonominė krizė, nes minimali analizuojamo

laikotarpio reikšmė fiksuojama 2007 m., kai Vilniaus ir Kauno – 2009 m. (ekonominės krizės metais). Šie trys regionai vadinami *greitai augančiais šalies regionais*, nes Vilniaus ir Klaipėdos apskričių BVP 1 gyventojui vidutinė reikšmė analizuojamu laikotarpiu buvo virš 100 proc., o Kauno – 97 proc. (labai artimas šalies vidurkiui). Ketvirtas pagal ekonominį išsivystymo lygį šalies regionas yra Telšių apskritis (vidutiniškai 1 regiono gyventojui tenka 8,3 tūkst. EUR BVP), jį galima pavadinti *besivejančiu regionu*, nes BVP 1 gyventojui vidutinė 2007-2013 m. rodiklio reikšmė siekė 83 proc., t.y. pateko į 75-100 proc. intervalą.

Didžiausią pažangą 2007-2013 m. padarė Tauragės regionas (BVP 1 gyventojui rodiklis išaugo 63,4 proc.) ir Marijampolės regionas (rodiklis išaugo 40,9 proc.), tačiau minėtų regionų vidutinis BVP 1 gyventojui rodiklis atitinkamai siekė 54 proc. ir 63 proc.. Šie regionai kartu su Alytaus regionu (kurio vidutinis BVP 1 gyventojui rodiklis sudarė 66 proc. šalies vidurkio) vadinami *labiausiai atsiliekančiais šalies regionais*.

3 priede pateikiami 2007-2013 m. TUI srauto 1 gyventojui ir ekonominio išsivystymo lygio koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai Lietuvos regionuose bei standartizuotos liekanos metodu įvertintos išskirtys, kurios parodė, kad Telšių regiono duomenys yra išskirtys. Todėl 15 lentelėje nurodyti Lietuvos regionų TUI srauto, tenkančio 1 regiono gyventojui (matuojamo eurai), priklausomybės nuo BVP, tenkančio 1 regiono gyventojui (matuojamo tūkstančiais eurų), rezultatai, atmetus išskirtis.

15 lentelė

Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (EUR) priklausomybės nuo ekonominio išsivystymo lygio (tūkst. EUR) įvertinimas

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Koreliacijos koeficientas</i>	r_{xy}	0,96	0,51	-0,68	0,91	0,91	0,80	0,61
<i>Determinacijos koeficientas</i>	R^2	0,93	0,26	0,46	0,83	0,83	0,65	0,38
<i>Regresijos koeficientas a</i>	a	21,08	3,33	-8,65	8,65	8,77	7,64	7,26
<i>Regresijos koeficientas b</i>	b	212,33	11,19	75,43	50,39	93,73	154,07	16,85

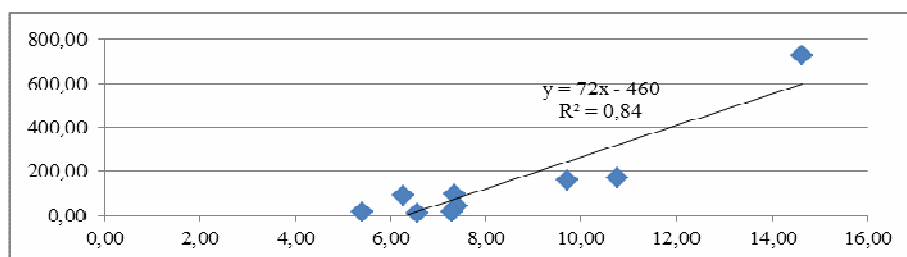
Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pastaba: Ekonominio išsivystymo lygis - BVP 1 gyventojui (remiantis 4 lentelės duomenimis)

Išeliminavus Telšių regiono duomenis, kaip išskirtis, gauta, kad 2007-2013 m. TUI srauto, tenkančio 1 regiono gyventojui, pasiskirstymas šalies regionuose priklausė nuo BVP, tenkančio 1 regiono gyventojui, nes koreliacinis ryšys tarp minėtų rodiklių buvo vidutinis (2008, 2009, 2013 m.) arba stiprus (2007, 2011, 2012 m.). Tai reiškia, kad visu analizuojamu laikotarpiu TUI srautų pasiskirstymą šalies regionuose paaiškina regionuose sukurtas bendrasis vidaus produktas. Kaip kitokie, nei visi analizuojami metai išsiskiria ekonominės krizės (2009 m.) metai, kai tarp TUI srauto, tenkančio 1 regiono gyventojui, ir regiono BVP, tenkančio 1 regiono gyventojui, fiksuojamas atvirkštinis vidutinis koreliacinis ryšys. Tai labiau susiję su TUI išėjimu iš šalies regionų apskritai, nei su BVP mažėjimu šalies regionuose, nes ekonominė krizė sustabdė TUI

srautų plėtrą ir sąlygojo jų išėjimą tiek šalyje, tiek šalies regionuose, nepriklausomai nuo kitų veiksnių. Nuo 2011 m. koreliacinis ryšys tarp nagrinėtų rodiklių ėmė silpnėti ir 2013 m. jis tapo vidutinis, tai reiškia, kad normaliomis ekonomikos sąlygomis TUI srautų sklaidą Lietuvos regionuose pradėjo įtakoti ir kiti veiksniai, ne vien sukurtas bendras vidaus produktas, t.y. pastaruoju metu Lietuvoje TUI srautus geba pritraukti ir tie regionai, kurie nepasižymi aukštu ekonominiu išsivystymo lygiu arba užsienio investuotojams įtaką daro ir kiti veiksniai, ne vien regiono BVP, tenkantis 1 gyventojui.

Vidutiniškai ekonominis išsivystymo lygis (arba BVP 1 gyventojui), atmetus išskirtis, paaiškina net 84 proc. TUI srauto 1 gyventojui sklaidos šalies regionuose (žr. 9 pav.).

9 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, vidutinio BVP, tenkančio 1 gyventojui, analizė (2007-2013 m. duomenys)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Vertinant 2007-2013 m. laikotarpį darytina išvada, kad TUI sklaidą šalies regionuose lemia aukštas regiono išsivystymo lygis.

Labiausiai ekonomiškai išsivystęs šalies regionas yra Vilniaus regionas, pakankamai aukštą ekonominio išsivystymo lygį (didesnį nei šalies vidurkis) rodo ir Klaipėdos regionas. Besivejančiais regionais šalyje galima pavadinti Kauno ir Telšių apskritis. Didžiausią pažangą per septynerius metus padarė Tauragės regionas dėl ženkliai išaugusio transporto sektoriaus sukuriamos BVP dalies apskrityje. Tačiau pagal BVP 1 gyventojui rodiklį, Tauragės apskritis kartu su Marijampolės ir Alytaus apskritimis, yra vadinami labiausiai atsiliekančiais regionais šalyje. Utenos regiono BVP rodikliai buvo mažėjantys analizuojamu periodu dėl pramonės sektoriaus rodiklių blogėjimo, kurie susiję su Ignalinos atominės elektrinės uždarymu 2009 m. Šalyje yra ženklius regioniniai skirtumai, nes labiausiai ekonomiškai išsivysčiusio regiono (Vilniaus apskrities) vidutinis BVP 1 gyventojui rodiklis net 2,7 karto viršijo mažiausiai ekonomiškai išsivysčiusio regiono (Tauragės apskrities) rodiklį.

Analizė parodė, kad TUI srauto 1 gyventojui sklaida Lietuvos regionuose 2007-2013 m. priklausė nuo ekonominio Lietuvos regiono išsivystymo lygio. Tiesioginės užsienio investicijos atena į ekonomiškai pajėgesnius šalies regionus, t. y. tuos, kuriuose sukuriamas didesnis BVP, tenkantis vienam regiono gyventojui. Ši tendencija silpnėja pastaruoju metu bei nepasitvirtina ekonominės krizės laikotarpiu, nes ekonominė krizė sustabdė TUI srautų plėtrą apskirtai tiek šalyje, tiek šalies regionuose, o pastaruoju metu TUI srautams įtaką pradeda daryti ir kiti veiksniai.

2.3.3. Darbo jėgos lygio įtaka TUI pasiskirstymui šalies regionuose

Šiame skyrelyje pateikta darbo jėgos lygio dinaminė ir struktūrinė analizė Lietuvoje ir Lietuvos regionuose, darbo jėgos lygio bei TUI srauto, tenkančio vienam regiono gyventojui, koreliacinė ir regresinė analizė (visi analizės duomenys ir skaičiavimai pateikiami 3 priede, 16 lentelėje pateikiami darbo jėgos šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai).

16 lentelė

Darbo jėgos (tūkst. gyventojų) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

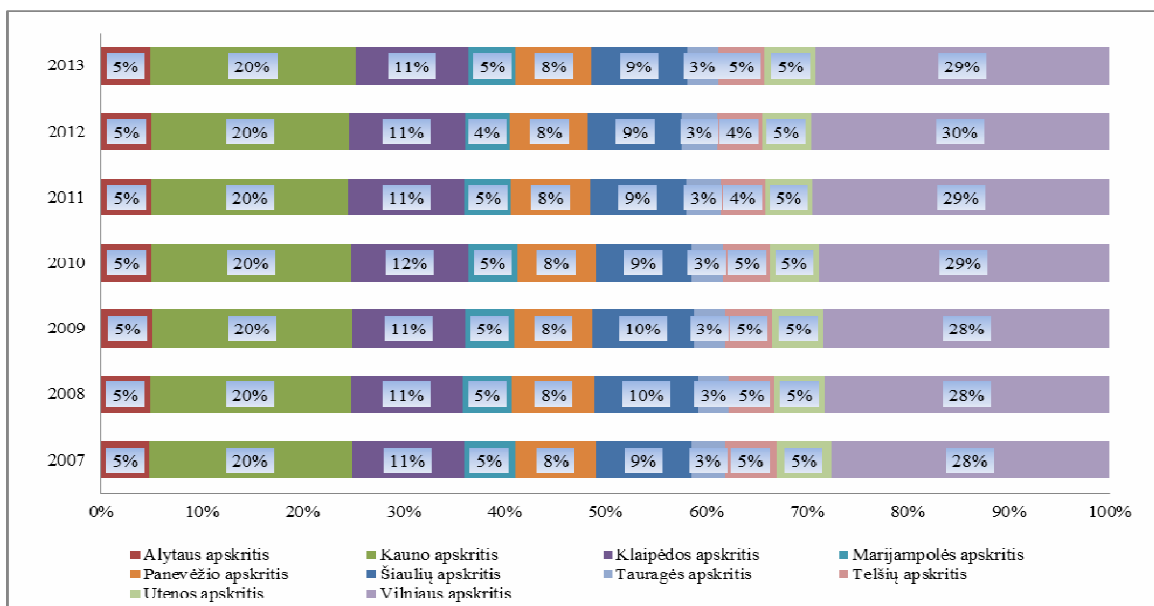
Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	1516	1466	-3,3%	1466 ₂₀₁₃	1528 ₂₀₀₉	63	1500
Alytaus	72	72	0,6%	72 ₂₀₁₃	79 ₂₀₁₀	7	74
Kauno	306	298	-2,6%	289 ₂₀₁₁	306 ₂₀₀₇	17	298
Klaipėdos	167	165	-0,8%	165 ₂₀₁₃	177 ₂₀₁₀	11	170
Marijampolės	78	68	-12,6%	66 ₂₀₁₂	78 ₂₀₀₇	12	72
Panevėžio	121	110	-9,5%	110 ₂₀₁₃	124 ₂₀₀₈	14	118
Šiaulių	144	139	-3,5%	137 ₂₀₁₂	157 ₂₀₀₈	19	145
Tauragės	50	46	-9,1%	44 ₂₀₀₈	41 ₂₀₁₁	7	48
Telšių	77	67	-12,9%	66 ₂₀₁₂	77 ₂₀₀₇	12	70
Utenos	82	74	-10,1%	69 ₂₀₁₁	82 ₂₀₀₇	12	75
Vilniaus	419	427	1,8%	419 ₂₀₀₇	436 ₂₀₁₂	19	431

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Didžiausią potencialą darbo jėgos atžvilgiu turi Vilniaus regionas (darbo jėga 2007 m. čia sudarė 419 tūkst. asmenų ir per septynerius metus padidėjo 1,8 proc. iki 427 tūkst. asmenų). Be Alytaus apskrities (kur darbo jėga per septynerius metus padidėjo 0,6 proc.), tai yra vienintelis regionas, kuriame darbo jėgos rodiklis išaugo.

Vidutinis 2007-2013 m. Vilniaus apskrities darbo jėgos lygis – 431 tūkst. asmenų, tai sudaro 28,7 proc. šalies vidurkio. Vidutinis Kauno regiono užimtųjų skaičius analizuojamu laikotarpiu yra 298 tūkst. asmenų (beveik penktadalis šalies vidurkio). Tai antras rodiklis tarpe šalies regionų, nors jis buvo 30 proc. buvo mažesnis nei Vilniaus apskrities vidurkis ir analizuojamu laikotarpiu mažėjo (2,6 proc.). Mažiausias darbo jėgos lygis nagrinėjamu periodu fiksuojamas Tauragės apskrityje (2007 m. - 50 tūkst. asmenų, 2013 m. – 46 tūkst. asmenų, vidurkis – 48 tūkst. asmenų), tačiau šis regionas yra mažiausias ir pagal gyventojų skaičių.

10 paveiksle pateikiama struktūrinė Lietuvos regionų darbo jėgos rodiklių analizė. Didžioji šalies darbo jėgos dalis koncentruojasi Vilniaus regione (apie 28-29 proc.), Kauno regione (apie 20 proc.) ir Klaipėdos regione (apie 11-12 proc.). Visų kitų apskričių darbo jėgos dalis sudaro mažiau nei 10 proc. šalies darbo jėgos skaičiaus. Tai paaiškina prieš tai skyrelyje išanalizuotą šalies regionų investavimo galimybių situaciją – būtent regionuose, kurie pasižymi didžiausia darbo jėgos dalimi (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos), pasiskirsto didžioji dalis tiesioginių užsienio investicijų.

10 pav. Lietuvos regionų darbo jėgos dalis šalies darbo jėgos skaičiuje (darbo jėgos lygis) 2007-2013 m., proc.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Remiantis teorinėje darbo dalyje padaryta išvada, kad iš darbo rinkos rodiklių TUI pasiskirstymą šalies regionuose labiausia lemia regiono darbo jėgos lygis, 3 priede pateikiami 2007-2013 m. TUI srauto 1 gyventojui ir darbo jėgos lygio koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai Lietuvos regionuose. 3 priede taipogi standartizuotos liekanos metodu įvertintos išskirtys, kurios parodė, kad Telšių regionų duomenys yra išskirtys, todėl 17 lentelėje nurodyti Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (matuojamo eurais) priklausomybės nuo darbo jėgos lygio (matuojamo procentais) rezultatai, atmetus išskirtis.

17 lentelė

Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (EUR) priklausomybės nuo darbo jėgos lygio (proc.) įvertinimas

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,93	0,24	-0,52	0,83	0,94	0,87	0,60
Determinacijos koeficientas	R^2	0,87	0,06	0,27	0,69	0,88	0,76	0,36
Regresijos koeficientas a	a	6717,74	614,65	-2208,92	2758,17	3654,16	3555,71	3190,74
Regresijos koeficientas b	b	-339,62	-25,41	247,25	-176,14	-218,02	-151,81	-249,88

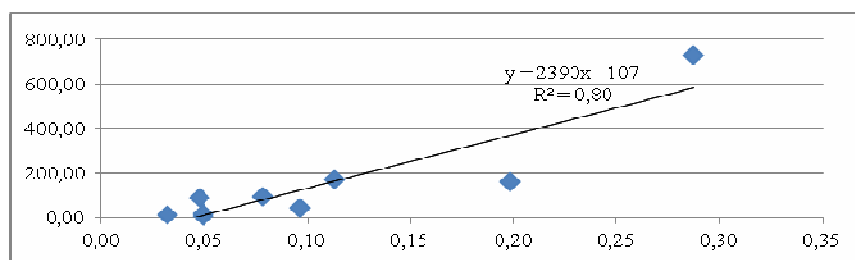
Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pastaba: Darbo jėgos lygis - regiono darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus dalis bendrame šalies darbingo amžiaus gyventojų skaičiuje (remiantis 4 lentelės duomenimis)

Atmetus išskirtis (Telšių apskrities duomenis) gauta, kad silpnas arba labai silpnas koreliacinis ryšys fiksuojamas tik 2008 m., vadinasi, tik minėtais metais TUI 1 gyventojui sklaidą Lietuvos regionuose paaiškina kiti veiksniai, nei darbo jėgos lygis. Visais kitais laikotarpiais fiksuojamas stiprus (2007, 2010, 2011, 2012 m.) arba vidutinis (2009, 2013 m.) koreliacinis ryšys tarp regiono darbo jėgos lygio ir TUI srauto, tenkančio 1 regiono gyventojui, pasiskirstymo šalies regionuose. Todėl galima teigti, kad didesnis regiono darbingo amžiaus gyventojų skaičius veikė tiesioginių

užsienio investicijų sklaidą šalies regionuose. Kaip matome iš 17 lentelės, 2009 m., kai šalyje buvo ekonominė krizė, kuri palietė ir šalies regionų ekonomiką, ypač besivystančių ar periferinių regionų ekonomiką, buvo nustatytas atvirkštinis vidutinis koreliacinis ryšys tarp regiono darbo jėgos lygio ir TUI srauto 1 gyventojui sklaidos šalies regionuose. Tai labiau susiję su TUI išėjimu iš šalies regionų apskritai, nei su darbo jėgos mažėjimu šalies regionuose, nes ekonominė krizė sustabdė TUI srautų plėtrą ir sąlygojo jų išėjimą tiek šalyje, tiek šalies regionuose, nepriklausomai nuo tų regionų darbo jėgos lygio. Kadangi 2013 m. fiksuojamas koreliacinis ryšys yra nebe stiprus, o vidutinis, ir pasaulyje bei šalyje nėra fiksuojamos jokios ekonominės krizės ar kitokios anomalijos, darytina išvada, jog Lietuvoje po truputį pradama vykdyti tolygi regioninė politika, nes TUI srautų sklaidą šalies regionuose pradėjo įtakoti ir kiti veiksniai, ne vien regiono darbo jėgos lygis, t.y. pastaruosiu metu Lietuvoje TUI srautus geba pritraukti ir tie regionai, kurie nepasižymi aukštu darbo jėgos lygiu arba užsienio investuotojams įtaką daro ir kiti veiksniai, ne vien regione gyvenančių darbingo amžiaus gyventojų kiekis.

Eliminavus Telšių apskrities duomenis, darbo jėgos lygis vidutiniškai paaiškina 80 proc. vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, sklaidos šalies regionuose, vertinant 2007-2013 m. laikotarpį (žr. 11 pav.).

11 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir vidutinio darbo jėgos lygio regresinė analizė (2007-2013 m. duomenys)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

2007-2013 m. laikotarpio analizė parodė, kad kuo daugiau Lietuvos regione gyvena darbingo amžiaus gyventojų, tuo daugiau tas regionas geba pritraukti TUI.

Geriausią potencialą darbo jėgos atžvilgiu turi Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai. Kiti du pakankamai aukštu darbo jėgos lygiu pasižymintys regionai – Panevėžio ir Šiaulių - savo potencialą darbo jėgos atžvilgiu praranda, nes jų darbo jėgos lygio rodiklis analizuojamu periodu buvo blogėjantis.

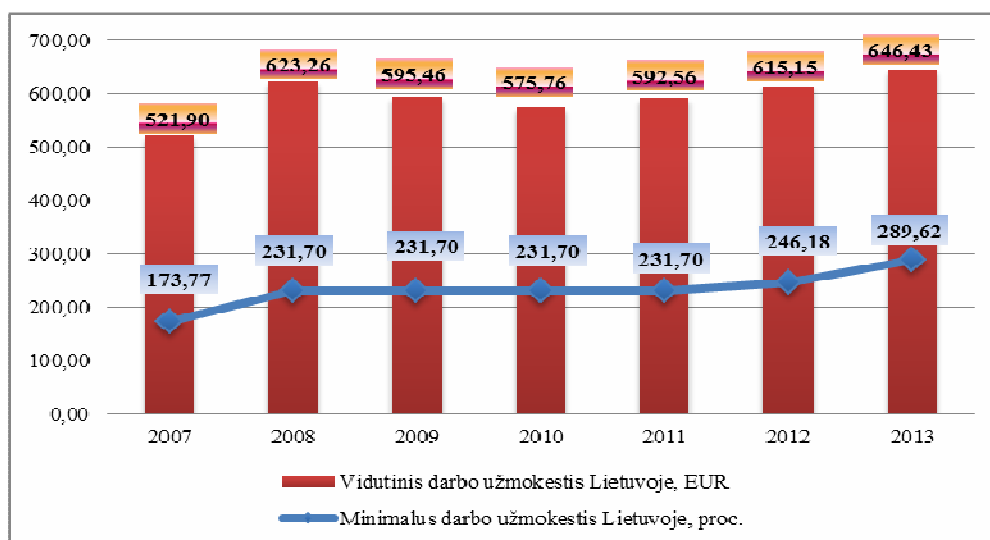
Analizės metu nustatyta, kad regiono darbo jėgos lygis 2007-2013 m. paaiškina 80 proc. TUI srauto, tenkančio 1 regiono gyventojui, pasiskirstymo šalies regionuose. Vidutiniškai, kuo daugiau regione gyvena šalies darbingo amžiaus gyventojų, tuo daugiau regionas geba pritraukti TUI. Tačiau ši išvada galioja visais analizuojamais metais, išskyrus 2008 m., 2009 m., o pastaraisiais metais (2013 m.) ši tendencija taip pat silpnėja, vadinasi, tiek prieškriziniais metais (2008 m.), tiek pastaruosiu metu (2013 m.) TUI 1 gyventojui sklaidą šalies regionuose pradėjo veikti kiti veiksniai,

nei regiono darbo jėgos lygis. Ekonominės krizės laikotarpiu ši tendencija nepasitvirtina dėl to, kad ekonominė krizė sustabdė TUI srautų plėtrą apskirtai tiek šalyje, tiek šalies regionuose.

2.3.4. Darbo rinkos finansinis stabilumo įtaka TUI pasiskirstymui Lietuvos regionuose

Čia bus pateikta vidutinio darbo užmokesčio dinaminė ir struktūrinė analizė šalyje ir regionuose, šalies regionų darbo rinkos finansinio stabilumo (vidutinio šalies ir regiono darbo užmokesčio santykis) ir TUI srauto 1 gyventojui koreliacinė ir regresinė analizė (žr. 5 priedą).

2013 m. Lietuvoje minimalus darbo užmokestis siekė 289,62 EUR, nuo 2015 m. sausio 1 d. jis pakeltas iki 290,00 EUR per mėn. 2007-2013 m. laikotarpyje minimalus darbo užmokestis padidėjo dviem trečdaliais nuo 173,77 EUR 2007 m. iki 290,00 EUR 2015 m. (žr. 12 pav.).

12 pav. Vidutinis ir minimalus darbo užmokestis bruto, EUR

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Visuose Lietuvos regionuose minimalus darbo užmokestis yra toks pat, kaip ir šalyje. Vidutinis darbo užmokestis šalyje visais analizuojamais laikotarpiais buvo didesnis nei minimalus darbo užmokestis Lietuvoje (2007 m. atotrūkis siekė 3 kartus, 2013 m. – 2,2 karto).

Iš 5 priede ir 13 paveiksle pateiktų duomenų darome išvadą, kad 2009-2010 metais iki tol kilęs vidutinis darbo užmokestis sumažėjo dėl prasidėjusios ekonominės krizės pasaulyje ir šalyje, nuo 2011 m. laipsniškai augo ir 2013 m. buvo didžiausias iš visų nagrinėtų laikotarpių (siekė 646,43 EUR). Lyginant su 2007 metais, vidutinis darbo užmokestis šalyje padidėjo 23,9 proc. Didėjant realiam darbo užmokesčiui ir stiprėjant pasitikėjimui, privatus vartojimas taip pat augo gana sparčiai, o tai sukuria pagrindą nedarbo mažėjimui.

Vertinant šalies regionus, ženkliausiai darbo užmokesčio dydžiu „atsiplėšęs“ nuo kitų regionų yra Vilniaus apskrities rodiklis (žr. 18 lentelę). Nors Vilniaus regiono vidutinio darbo užmokesčio kitimo tendencijos buvo panašios į šalies (2007-2013 m. Vilniaus apskrities vidutinis DU padidėjo

21,9 proc., šalies – 23,9 proc.), tačiau Vilniaus apskrities vidutinio darbo užmokesčio 2007-2013 m. vidurkis buvo didžiausias (680,00 EUR) ir didesnis nei šalies vidurkis (595,80 EUR).

18 lentelė

Vidutinio darbo užmokesčio bruto (EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	521,9	646,4	23,9%	521,9 ₂₀₀₇	646,4 ₂₀₁₃	124,5	595,8
Alytaus	446,0	556,6	24,8%	446,0 ₂₀₀₇	556,7 ₂₀₁₃	110,6	509,9
Kauno	498,1	623,8	25,2%	498,1 ₂₀₀₇	623,8 ₂₀₁₃	125,7	571,0
Klaipėdos	511,2	628,8	23,0%	511,2 ₂₀₀₇	628,8 ₂₀₁₃	117,6	587,6
Marijampolės	411,3	532,3	29,4%	411,3 ₂₀₀₇	532,3 ₂₀₁₃	121,1	482,2
Panevėžio	436,5	556,1	27,4%	436,5 ₂₀₀₇	556,1 ₂₀₁₃	119,6	509,8
Šiaulių	433,9	537,2	23,8%	433,9 ₂₀₀₇	537,2 ₂₀₁₃	103,4	497,6
Tauragės	386,1	506,8	31,3%	386,1 ₂₀₀₇	506,8 ₂₀₁₃	120,8	462,2
Telšių	502,8	582,4	15,8%	502,8 ₂₀₀₇	582,4 ₂₀₁₃	79,6	543,9
Utenos	469,5	559,8	19,2%	469,5 ₂₀₀₇	559,8 ₂₀₁₃	94,4	526,6
Vilniaus	601,3	733,0	21,9%	601,3 ₂₀₀₇	703,8 ₂₀₁₃	131,8	680,0

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu (geltona spalva pažymėtas šalies vidurkis, žalia – apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

Antroje vietoje pagal vidutinio darbo užmokesčio vidurkį yra Klaipėdos regiono rodiklis – 587,60 EUR, jis per septynerius metus padidėjo 23,0 proc., tačiau vidutinis Klaipėdos apskrities darbo užmokesčio dydis buvo mažesnis nei šalies vidurkis. 2013 m. sparčiai augdamas Kauno apskrities vidutinio darbo užmokesčio vidurkis beveik pasivijo Klaipėdos apskrities vidurkį ir siekė 571,00 EUR, jis per septynerius metus padidėjo 25,2 proc.

Pakankamai žemą vidutinio darbo užmokesčio vidurkį turi Šiaulių apskritis (497,60 EUR), nors Šiaulių apskritis yra viena didžiausių apskričių Lietuvoje, ir joje yra ketvirtas pagal dydį miestas Šiauliai, tačiau vidutinio darbo užmokesčio vidurkis 2007-2013 m. laikotarpiu buvo trečias nuo galo. Mažesnę vidurkį turėjo tik Marijampolės apskritis (vidutinio DU vidurkis 2007-2013 m. - 482,20 EUR) bei Tauragės apskritis (vidutinio DU vidurkis 2007-2013 m. – 462,20 EUR).

Kadangi šalies regionuose minimalus darbo užmokeskis yra vienodas, tai išvestinis rodiklis, parodantis atitinkamo regiono darbo rinkos finansinį stabilumą, yra šalies ir regiono vidutinio darbo užmokesčio santykis. Jei šis rodiklis yra mažesnis už 1, tai regiono darbo rinkos finansinis stabilumas yra žemesnis nei šalies, o jei didesnis – tai regiono darbo rinka yra finansiškai stabilesnė nei bendra šalies situacija.

Lietuvos ir Lietuvos regionų vidutinio DU santykio apibendrinti rodikliai pateikiami 19 lentelėje.

Lietuvos ir Lietuvos regionų vidutinio DU santykio apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2013	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Alytaus	0,85	0,86	0,8%	0,85 ₂₀₀₇	0,87 ₂₀₀₈	0,02	0,86
Kauno	0,95	0,97	1,1%	0,95 ₂₀₀₇	0,87 ₂₀₀₈	0,01	0,96
Klaipėdos	0,98	0,97	-0,7%	0,97 ₂₀₁₃	1,0 ₂₀₀₉	0,03	0,99
Marijampolės	0,79	0,82	4,5%	0,79 ₂₀₀₇	0,82 ₂₀₁₃	0,04	0,81
Panevėžio	0,84	0,86	2,9%	0,84 ₂₀₀₇	0,86 ₂₀₁₃	0,03	0,86
Šiaulių	0,83	0,83	0,0%	0,82 ₂₀₁₂	0,85 ₂₀₀₈	0,02	0,84
Tauragės	0,74	0,78	6,0%	0,74 ₂₀₀₇	0,79 ₂₀₀₉	0,05	0,78
Telšių	0,96	0,90	-6,5%	0,89 ₂₀₁₂	0,91 ₂₀₀₉	0,07	0,91
Utenos	0,90	0,87	-3,7%	0,86 ₂₀₁₂	0,90 ₂₀₀₈	0,05	0,88
Vilniaus	1,15	1,13	-1,6%	1,13 ₂₀₀₉	1,15 ₂₀₀₇	0,02	1,14

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu
(žalia spalva pažymėti apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

Vilniaus regione vidutinis darbo užmokestis visu analizuojamu laikotarpiu viršijo šalies vidutinį darbo užmokestį, visų kitų regionų - mažesnis nei šalies vidutinis darbo užmokestis. Kai kuriais laikotarpiais Klaipėdos regiono darbo rinkos finansinis stabilumas buvo toks pat, kaip šalies situacija (2009-2010 m.), tačiau vėliau ėmė mažėti. Blogiausia situacija fiksuojama Tauragės apskrityje – regiono vidutinis darbo rinkos finansinis stabilumas 2007-2013 m. laikotarpiu siekia tik 78 proc. šalies vidurkio. Minėto rodiklio gerėjimo tendencijos fiksuojamos Alytaus, Kauno, Marijampolės, Panevėžio ir Tauragės apskrityse, tai reiškia, kad čia darbo užmokestis kilo sparčiau nei šalies vidurkis, ir minėtų regionų darbo rinkos finansinis stabilumas didėjo. Galima teigti, kad Vilniaus ir Klaipėdos apskrityse gyvenamoji aplinka yra palankesnė, nei kitose šalies apskrityse.

5 priede pateikiami 2007-2013 m. TUI srauto 1 gyv. ir darbo rinkos finansinio stabilumo koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai Lietuvos regionuose bei standartizuotos liekanos metodu įvertintos išskirtys. Atmetus Telšių regioną, kaip išskirtis, kitoje lentelėje pateikti Lietuvos regionų TUI srauto tenkančio 1 regiono gyv. (matuojamo eurai) priklausomybės nuo regionų minimalaus ir vidutinio DU santykio su šalies minimalaus ir vidutinio DU santykiu (koeficientas) rezultatai.

Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (tūkst. EUR) priklausomybės nuo darbo rinkos finansinio stabilumo (koeficientas) įvertinimas

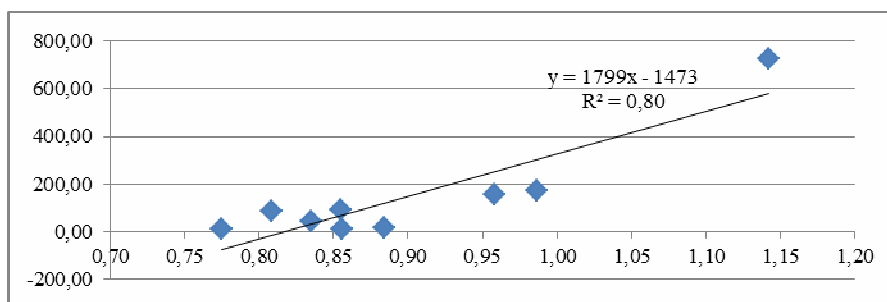
Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,94	0,55	-0,66	0,90	0,89	0,84	0,62
Determinacijos koeficientas	R^2	0,89	0,30	0,43	0,82	0,80	0,71	0,38
Regresijos koeficientas a	a	76,86	12,34	-28,45	32,07	38,35	38,90	34,94
Regresijos koeficientas b	b	300,27	28,64	38,98	87,03	135,36	190,68	57,00

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pastaba: Darbo rinkos finansinis stabilumas regione matuojamas kaip šalies ir regiono vidutinio darbo užmokesčio santykis (remiantis 4 lentelės duomenimis)

Atmetus išskirtis buvo gauta, kad analizuojamu periodu tarp TUI srauto 1 gyventojui ir darbo rinkos finansinio stabilumo regione yra vidutinis (2008, 2009, 2013 m.) arba stiprus (2007, 2010-2012 m.) koreliacinis ryšys. Todėl galima teigti, kuo regiono vidutinis darbo užmokestis yra artimesnis šalies vidurkiui (arba jį viršija), tuo regionas yra patrauklesnis užsienio investuotojams, nes tikėtina, kad tokiuose regionuose telkiasi aukštesnės kvalifikacijos darbo jėga. Ekonominės krizės metais, TUI sklaidos šalies regionuose neveikė neigiamos darbo rinkos finansinio stabilumo tendencijos, nes tarp TUI srauto 1 regiono gyventojui bei vidutinio regiono ir šalies darbo užmokesčio santykio fiksuojamas atvirkštinis ryšys. Nuo 2011 m. koreliacinis ryšys tarp minėtų veiksnių mažėjo ir 2013 m. tapo vidutinis, tai rodo, kad be regiono darbo rinkos finansinio stabilumo TUI sklaidai šalies regionuose įtakos turėjo ir kiti veiksniai.

Jeigu nevertiname Telšių apskrities, tai regiono darbo rinkos finansinis stabilumas paaiškina 80 proc. TUI 1 regiono gyventojui sklaidos (žr. 13 pav.).

13 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir darbo rinkos finansinio stabilumo regresinė analizė (2007-2013 m. duomenys)

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Tai reiškia, kad vertinant 2007-2013 m. periodą, kuo apskrities darbo užmokestis yra artimesnis šalies vidurkiui (arba jį viršija), tuo regionas patrauklesnis užsienio investuotojams.

Reziumuojant nustatyta, kad tik Vilniaus regiono darbo rinkos finansinis stabilumas yra užtikrintas, nes Vilniaus regiono vidutinis darbo užmokestis yra didesnis nei šalies vidurkis. Šalies regionuose egzistuoja regioniniai netolygumai, vertinant darbo rinkos finansinį stabilumą, tačiau jie nėra tokie ženkliūs, kaip ekonominio išsivystymo lygio regioniniai netolyginimai.

TUI srauto 1 gyventojui pasiskirstymas Lietuvoje tarp apskričių priklausė nuo regiono vidutinio darbo užmokesčio – kuo jis buvo artimesnis šalies vidurkiui (arba jį viršijo), tuo regionas buvo patrauklesnis užsienio investuotojams. Ši tendencija silpnėja pastaruju metu bei nepasitvirtina ekonominės krizės laikotarpiu, nes ekonominė krizė sustabdė TUI srautų plėtrą apskirtai tiek šalyje, tiek šalies regionuose, o pastaruju metu TUI srautams įtaką pradeda daryti ir kiti veiksniai.

2.3.5. Infrastruktūros išsivystymo lygio įtaka TUI pasiskirstymui Lietuvos regionuose

Lietuvos regionų patrauklumą užsienio investuotojams infrastruktūros atžvilgiu parodo regiono materialinių investicijų ir BVP santykis – tai bus analizuojama šiame skyrelyje. Siekiant nustatyti regionų netolygumus, regionų MI ir BVP santykis lyginamas su šalies vidurkiais. Lietuvos ir Lietuvos regionų materialinių investicijų duomenys, išvestiniai rodikliai, dinaminių eilučių analitiniai rodikliai bei TUI srauto 1 gyventojui ir regiono infrastruktūros lygio koreliacinė ir regresinė analizė pateikiami 6 priede. Kadangi atliekant analizę, Lietuvos statistikos departamente dar nebuvo skelbiami 2013 m regionų materialinių investicijų duomenys, tai čia bus nagrinėti 2007-2012 m. MI duomenys.

2012 m. Lietuvoje MI siekė 5070 mln. EUR (to meto kainomis), ir nuo 2007 m. MI rodiklis šalyje sumažėjo 42,3 proc., taigi, šalyje daugiausiai investicijų į įmonių ilgalaikį materialųjį turtą buvo atlikta 2007 m. (8795 mln. EUR). Nuo 2008 m. MI ėmė mažėti, ir 2009 m. jos sumažėjo per pus lyginant su 2007 m. (dėl prasidėjusios ekonominės krizės pasaulyje ir šalyje). 2009 m., palyginti su 2008 m., keitėsi materialinių investicijų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius: 2009 m. dėl griežtesnių skolinimosi sąlygų sumažėjo MI finansavimas bankų paskolų forma, galima sakyti, kad nuo 2009 m. pagrindinis MI finansavimo šaltinis buvo nuosavos lėšos, o visą kitą dalį sudarė valstybės lėšos bei ES paramos fondų lėšos, kur ES finansavimo dalis išaugo, o valstybinių lėšų dalis – sumažėjo. Žemiausią rodiklį materialinės investicijos Lietuvoje pasiekė 2010 m. – tesiekė 3746 mln. EUR. Nuo 2011 m. MI rodiklis ėmė augti ir 2012 m. buvo 5070 mln. EUR, tačiau nepasiekė prieškrizinio (2007-2008 m.) lygio. MI rodiklio gerėjimas šalyje teikia teigiamų perspektyvų, kad šalies ekonomika, nors sunkiai ir lėtai, bet atsigauna. MI augimas susijęs ir su tuo, kad po truputį finansinis šalies sektorius atsigauna po patirtos ekonominės krizės ir finansinės institucijos gerina kreditavimo sąlygas. Pagal turto rūšį daugiausia investuotų lėšų šalyje sudarė investicijos į pastatus ir inžinerinius statinius (apie 60 proc.), apie 20-25 proc. visų MI investuojama į įrenginius, mašinas ir kitą inventorių, apie 15 proc. – į transporto priemones, ir iki 5 proc. – į žemę. Reikšmingiausios Lietuvos ūkio atgaivinimui investicijos į mašinas, įrengimus, transporto priemones sudarė beveik ketvirtadalį visų investicijų ir analizuojamu laikotarpiu didėjo. Didėjantis (gal net pasiekiantis piką) gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis, žemos palūkanų normos, palankios kreditavimo sąlygos, atsigaunančios eksporto rinkos ir gerėjantys lūkesčiai teigiamai veiks materialinių investicijų augimą ir ateityje. Svarbus veiksnys yra iki 2018 metų pratęsta pelno mokesčio lengvata investicijoms į technologinį atsinaujinimą, leidžiantį šį mokesťį sumažinti iki 50 procentų.

Visuose šalies regionuose MI 2007-2012 m. laikotarpiu mažėjo (labiausiai sumažėjo Telšių apskrityje - 54,1 proc., mažiausiai Tauragės apskrityje – 19,6 proc.) (žr. 21 lentelę).

Materialinių investicijų (mln. EUR) šalyje ir šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2012	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Lietuvos Respublika	8795	5070	-42,3%	3746 ₂₀₁₀	8795 ₂₀₀₇	5049	5763
Alytaus	233	152	-34,6%	145 ₂₀₁₀	235 ₂₀₀₈	90	189
Kauno	1488	869	-41,6%	625 ₂₀₁₀	1488 ₂₀₀₇	863	957
Klaipėdos	982	639	-34,9%	461 ₂₀₀₉	982 ₂₀₀₇	520	708
Marijampolės	283	160	-43,3%	91 ₂₀₀₉	283 ₂₀₀₇	192	174
Panevėžio	450	266	-40,9%	182 ₂₀₁₀	450 ₂₀₀₇	269	301
Šiaulių	567	354	-37,5%	255 ₂₀₁₀	567 ₂₀₀₇	312	410
Tauragės	126	101	-19,6%	57 ₂₀₀₉	126 ₂₀₀₇	69	93
Telšių	490	225	-54,1%	124 ₂₀₁₀	490 ₂₀₀₇	366	260
Utenos	246	147	-40,4%	126 ₂₀₁₀	246 ₂₀₀₇	120	194
Vilniaus	3931	2156	-45,1%	1836 ₂₀₁₀	3931 ₂₀₀₇	2347	2476

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu

Daugiausiai į materialųjį ilgalaikį turtą analizuojamu laikotarpiu buvo investuota Vilniaus apskrityje (vidutinis 2007-2012 m. laikotarpio MI rodiklis yra 2476 mln. EUR, tai sudarė beveik 43 proc. šalies vidurkio), Kauno apskrityje (vidutinis 2007-2012 m. laikotarpio MI rodiklis yra 957 mln. EUR, tai sudarė 16,6 proc. šalies vidurkio), Klaipėdos apskrityje (vidutinis 2007-2012 m. laikotarpio MI rodiklis yra 708 mln. EUR, tai sudarė 12,3 proc. šalies vidurkio). Taigi, materialinės investicijos regionuose tiesiogiai proporcingi gyventojų skaičiui. Ekspertai teigia, kad tose Lietuvos apskrityse, kuriose MI yra didesnės, yra didesnis ir vidutinis bruto darbo užmokestis, pavyzdžiui, MI Tauragės apskrityje yra mažiausios (2007-2013 m. vidurkis siekia 93 mln. EUR, tačiau čia ir vidutinis bruto darbo užmokestis yra mažiausias (2007-2013 m. vidurkis – 462,20 EUR).

Kadangi išsivystę regionai Lietuvoje (tokie kaip Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionai) pasižymi pakankamai didelėmis MI apimtimis, tai galima teigti, kad jų infrastruktūra yra pakankami išvystyta. Tuo tarpu atsiliekančių regionų infrastruktūra yra menkai išvystyta, nes ir jų materialinės investicijos nėra didelės.

Dar tiksliau infrastruktūros išsivystymo lygį nusako investicijų į įmonių materialųjį turtą dalies sukuriamame bendrame vidaus produkte rodiklis (žr. 22 lentelę).

Materialinių investicijų ir BVP santykio (proc.) šalies regionuose apibendrinti rodikliai

Teritorija (Apskritis)	2007	2012	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Alytaus	23%	14%	-41,4%	14 ₂₀₁₂	23 ₂₀₀₇	10%	18%
Kauno	27%	13%	-50,0%	12 ₂₀₀₉	27 ₂₀₀₇	15%	16%

Teritorija (Apskritis)	2007	2012	Procentinis pokytis (2007-2013)	Min	Max	Aibės plotis	Vidurkis
Klaipėdos	30%	16%	-46,1%	14 ₂₀₀₉	30 ₂₀₀₇	16%	20%
Marijampolės	30%	14%	-53,7%	10 ₂₀₀₉	30 ₂₀₀₇	20%	17%
Panevėžio	26%	13%	-50,7%	11 ₂₀₁₀	26 ₂₀₀₇	16%	16%
Šiaulių	26%	14%	-46,2%	12 ₂₀₁₀	26 ₂₀₀₇	14%	18%
Tauragės	25%	15%	-41,8%	11 ₂₀₀₉	25 ₂₀₀₇	15%	16%
Telšių	40%	17%	-57,5%	10 ₂₀₁₀	40 ₂₀₀₇	29%	20%
Utenos	21%	13%	-36,4%	13 ₂₀₀₉	22 ₂₀₀₉	9%	17%
Vilniaus	34%	17%	-51,1%	15 ₂₀₁₀	34 ₂₀₀₇	20%	21%

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamentu (geltona spalva pažymėtas šalies vidurkis, žalia – apskričių, viršijančių šalies vidurkį, vidurkiai, raudona – apskričių, kurių vidurkis žemesnis nei šalies vidurkis)

Nors procentinė rodiklio reikšmė ženkliai mažėjo 2007-2012 m. laikotarpiu visose apskrityse (dėl ko galima daryti išvadą, kad ekonominė krizė labiau veikė įmonių galimybes investuoti nei kurti pridėtinę vertę, nes BVP taip smarkiai nekrito), tačiau lyderiais, vertinant šalies regionų infrastruktūros išsivystymo lygį, Lietuvoje galima laikyti tik Vilniaus ir Klaipėdos regionus, nes jų vidutiniai MI ir BVP santykio rodikliai analizuojamu periodu buvo vieni didžiausių šalyje ir didesni nei šalies vidurkis. Didesnį nei šalies vidurkį turėjo ir Telšių apskritis, tačiau jos MI ir BVP santykio rodiklis 2007-2012 m. sumažėjo nuo 40 proc. iki 17 proc. (tai susiję su koncerno „PNK Orlean S.A.“ situacija).

23 lentelė

Lietuvos regionų TUI srauto 1 gyventojui (EUR) priklausomybės nuo infrastruktūros išsivystymo lygio įvertinimas

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,47	0,55	-0,45	0,48	-0,15	0,49
Determinacijos koeficientas	R^2	0,22	0,30	0,20	0,23	0,02	0,24
Regresijos koeficientas a	a	288,77	143,41	-689,73	810,95	-107,24	441,70
Regresijos koeficientas b	b	290,79	9,14	118,08	10,65	187,03	162,19

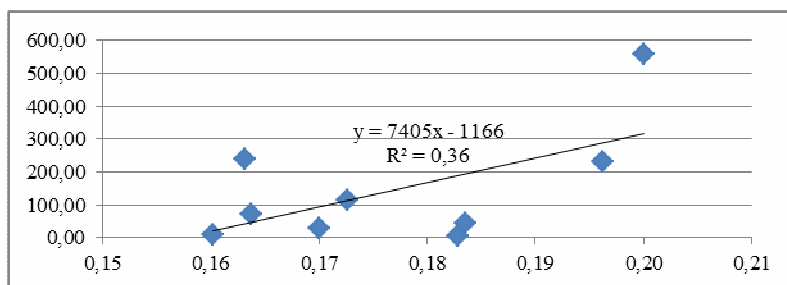
Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pastaba: Infrastruktūros išsivystymo lygis regione matuojamas kaip materialinių investicijų ir BVP santykis (remiantis 5 lentelės duomenimis)

Pagal 6 priede pateiktus koreliacijos koeficiento tarp TUI srauto 1 regiono gyventojui ir regiono infrastruktūros išsivystymo lygio skaičiavimus ir standartizuotos liekanos metodu pašalintas išskirtis, nustatyta, kad visais analizuojamais metais, išskyrus 2008 m., TUI srauto 1 gyventojui sklaidą šalies regionuose veikė kiti veiksniai, nei regionų infrastruktūros išsivystymo lygis, nes koreliacinis ryšys buvo silpnas arba labai silpnas. 2008 m. tarp TUI srauto 1 gyventojui ir MI bei BVP santykio yra vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys, todėl galima teigti, kad tais metais TUI srauto 1 gyventojui pasiskirstymą šalies regionuose lėmė ir infrastruktūros išsivystymo lygis

(žr. 23 lentelę). Pavyzdžiui, 2008 m. buvo gauta, kad regiono darbo jėgos lygis neveikė TUI srauto 1 gyventojui sklaidos šalies regionuose.

Jeigu nevertiname Telšių apskrities, tai infrastruktūros išsivystymo lygis likusiose apskrityse paaiškina šiek tiek didesnę dalį TUI srauto 1 gyventojui sklaidos Lietuvos regionuose (žr. 14 pav.).

14 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir vidutinio infrastruktūros išsivystymo lygio regresinė analizė, atmetus išskirtis

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Tačiau kiti ankstesniuose skyreliuose analizuoti veiksniai (regiono ekonominis išsivystymo lygis, regiono darbo jėgos lygis, regiono darbo rinkos finansinis stabilumas) žymiai didesne dalimi paaiškina TUI srauto 1 gyventojui pasiskirstymą tarp šalies apskričių, todėl nuo šalies regionų infrastruktūros išsivystymo lygio TUI pasiskirstymas šalies regionuose nepriklauso.

Lietuvoje pakankamai išvystyta ir gerėjančia infrastruktūra pasižymi Vilniaus ir Klaipėdos regionai. Analizuojant regionų infrastruktūros išsivystymo lygį, didelių regioninių skirtumų nepastebėta. Sulėtėjus regionų įmonių investicijoms į materialųjį turtą ekonominės krizės metu labiausiai mažėjo išsivysčiusių regionų materialinės investicijos, kas sumažino regioninius skirtumus. Neigiamas šio reiškinių faktas yra tas, kad regioniniai skirtumai silpnėjo ne labiau vystantis atsiliekantiems regionams, o mažiau investuojant į infrastruktūrą pirmaujantiems regionams. Šalies regiono patrauklumas užsienio investuotojams nepriklauso nuo regionų infrastruktūros išsivystymo lygio.

III. TYRIMO REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

Siekiant nustatyti geriausiai ir prasčiausiai besivystančių Lietuvos regionų vystymosi tendencijas, II magistro darbo dalyje buvo atlikta regionų vystymosi analizė, iš kurios darytina išvada, kad **labiausiai išsivystęs regionas šalyje pagal makroekonominius rodiklius yra Vilniaus regionas, o labiausiai atsiliekantis regionas šalyje yra Tauragės apskritis** (žr. 24 lentelę).

24 lentelė

Lietuvos regionų išsivystymas (vertinami atitinkamų rodiklių 2007-2013* m. vidurkiai)

Rodiklio pavadinimas	1 vietoje	2 vietoje	3 vietoje	4 vietoje	5 vietoje	6 vietoje	7 vietoje	8 vietoje	9 vietoje	10 vietoje
Sukauptosios TUI 1 gyventojui	Vilniaus apskritis	Telšių apskritis	Klaipėdos apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis	Alytaus apskritis	Utenos apskritis	Marijampolės apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis
Ekonominis išsivystymo lygis	Vilniaus apskritis	Klaipėdos apskritis	Kauno apskritis	Telšių apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Utenos apskritis	Alytaus apskritis	Marijampolės apskritis	Tauragės apskritis
Darbo jėgos lygis	Vilniaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Šiaulių apskritis	Panevėžio apskritis	Utenos apskritis	Alytaus apskritis	Marijampolės apskritis	Telšių apskritis	Tauragės apskritis
Darbo rinkos finansinis stabilumas	Vilniaus apskritis	Klaipėdos apskritis	Kauno apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Panevėžio apskritis	Alytaus apskritis	Šiaulių apskritis	Marijampolės apskritis	Tauragės apskritis
Infrastruktūros išsivystymo lygis*	Vilniaus apskritis	Klaipėdos apskritis	Telšių apskritis	Šiaulių apskritis	Alytaus apskritis	Marijampolės apskritis	Utenos apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis	Tauragės apskritis

*vertinant infrastruktūros išsivystymo lygį imti 2007-2012 m. duomenys

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Antras pagal išsivystymo lygį regionas šalyje yra Klaipėdos regionas. Lyginant su didesniu Kauno regionu, Klaipėdos regionas yra labiau ekonomiškai išsivystęs, jo darbo rinka yra finansiškai stabilesnė, jame yra aukštesnis infrastuktūros išsivystymo lygis. Šiaulių ir Panevėžio regionai yra vidutiniškai išsivystę regionai šalyje, tačiau Šiaulių regiono investicinis patrauklumas yra labai mažas, tai susiję su tuo, kad Šiaulių regione daugiausiai vystomas žemės ūkis. Panevėžio regiono ekonominė situacija pastaruoju metu yra geresnė nei Šiaulių regiono.

Skirtumas tarp labiausiai ir mažiausiai išsivysčiusių regionų šalyje parodo regioninius netolygumus (žr. 25 lentelę).

25 lentelė

Lietuvos regionų netolygumai (vertinami atitinkamų rodiklių 2007-2013* m. vidurkiai)

Rodiklio pavadinimas	Regionai, kur rodiklio reikšmė didžiausia / mažiausia	Rodiklių reikšmės
Sukauptosios TUI 1 gyventojui	Vilnius / Tauragė	8369 EUR / 135 EUR
Ekonominis išsivystymo lygis	Vilnius / Tauragė	14,6 tūkst. EUR / 5,4 tūkst. EUR
Darbo jėgos lygis	Vilnius / Tauragė	431 tūkst. gyv. / 48 tūkst. gyv.
Darbo rinkos finansinis stabilumas	Vilnius / Tauragė	1,14 (koef.) / 0,78 (koef.)
Infrastruktūros išsivystymo lygis*	Vilnius / Tauragė	21 proc. / 16 proc.

*vertinant infrastruktūros išsivystymo lygį imti 2007-2012 m. duomenys

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pirmiausia pažymėtina, kad sukauptosios TUI 1 gyventojui tarp geriausiai besivystančio ir blogiausiai besivystančio šalies regionų skiriasi net 62 kartus (Vilniaus regiono 2007-2013 m. vidutinės sukauptosios TUI 1 gyventojui yra 8369 EUR, o Tauragės – 135 EUR). Dideli regioniniai netolygumai šalyje išryškėja analizuojant regiono darbo jėgos lygį (skirtumas tarp labiausiai išsivysčiusio ir mažiausiai išsivysčiusio šalies regionų siekia apie 9 kartus, nes Vilniaus regiono 2007-2013 m. vidutinis darbo jėgos lygis yra 14,6 tūkst. gyventojų, o Tauragės – 48 tūkst. gyventojų) bei regiono ekonominį išsivystymo lygį (skirtumas tarp labiausiai išsivysčiusio ir mažiausiai išsivysčiusio šalies regionų siekia apie 2,7 karto, nes Vilniaus regiono 2007-2013 m. vidutinis BVP tenkantis 1 gyventojui yra 14,6 tūkst. EUR, o Tauragės – 5,4 tūkst. EUR). Šiek tiek mažesni regioniniai skirtumai fiksuojami vertinant darbo rinkos finansinį stabilumą (arba vidutinio darbo užmokesčio skirtumą tarp šalies regionų) – jis yra apie 1,5 karto (Vilniaus regiono vidutinis 2007-2013 m. DU šalies vidurkį viršijo 14 proc., o Tauragės regionui iki šalies vidurkio trūko 22 proc.; bei infrastruktūros išsivystymo lygį (arba MI santykį su BVP, tenkanti 1 gyventojui) – jis yra apie 24 proc. (Vilniaus regiono vidutinės 2007-2012 m. materialinės investicijos sudarė 21 proc. šalies vidutinio analogiško laikotarpio BVP, o Tauragės – 16 proc.).

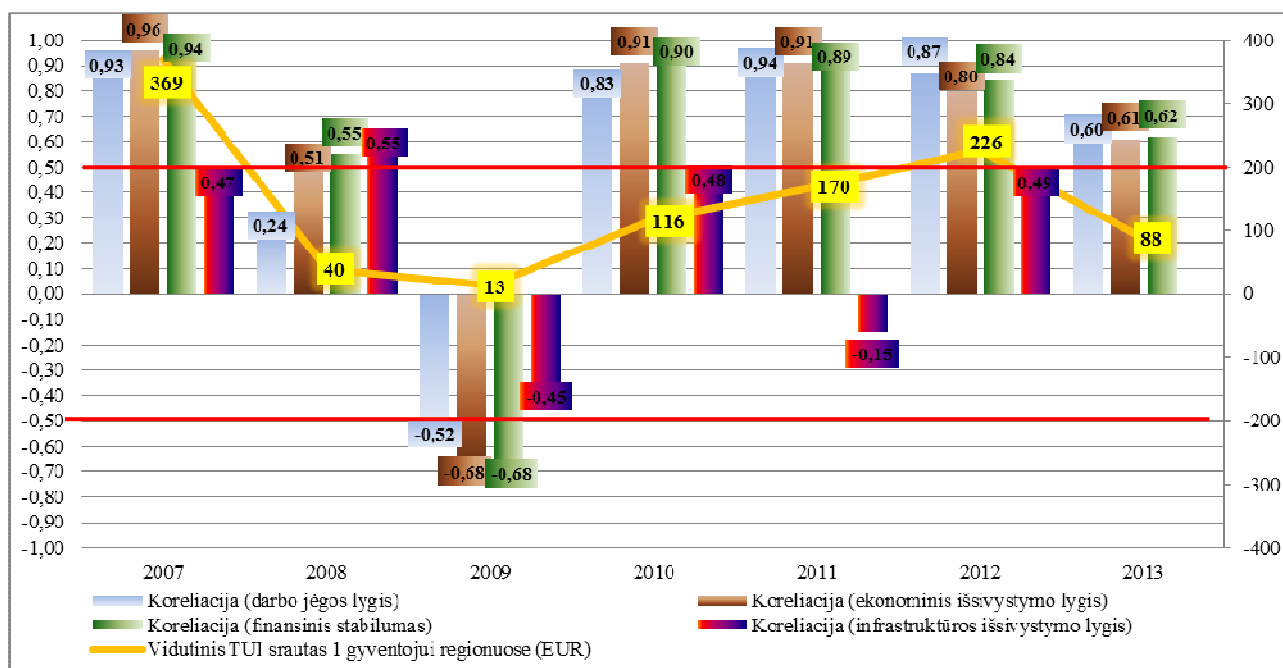
Iš 24 lentelės darytina išvada, jog Vilniaus, Telšių, Kauno ir Klaipėdos apskritys analizuojamu laikotarpiu gebėjo pritraukti tiesiogines užsienio investicijas. Kadangi vykdyti empiriniai tyrimai parodė, jog Telšių apskrities rodikliai yra išskirtys, tai galima teigti, jog užsienio investuotojams patraukliausi Lietuvoje yra Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai. To priežastys – įvairūs minėtų regionų makroekonominiai, kurie sąlygojo didesnę TUI sklaidą būtent šituose regionuose.

Siekiant įvertinti teorinėje magistro darbo dalyje nustatytų makroekonominių rodiklių (regiono ekonominis išsivystymo lygio, regiono darbo jėgos lygio, regiono darbo rinkos finansinio stabilumo ir regiono infrastruktūros išsivystymo lygio) įtaką regionų gebėjimui pritraukti TUI, 15 pav. bus pateiktas vizualius darbo pradžioje iškeltų hipotezių patikrinimas. Iš paveikslo duomenų matome, kad:

- 1) visų analizuotų makroekonominių veiksnių ir TUI srautų 1 gyventojui koreliacija tiriamu laikotarpiu buvo kintama;
- 2) ekonominis regiono išsivystymo lygis (BVP 1 regiono gyventojui) ir regiono darbo rinkos finansinis stabilumas (šalies vidutinio darbo užmokesčio ir regiono vidutinio darbo užmokesčio santykis) TUI srauto 1 gyventojui sklaidą šalies regionuose paaiškina visu analizuojamu laikotarpiu;
- 3) darbo jėgos lygis TUI srauto 1 gyventojui pasiskirstymą tarp Lietuvos apskričių paaiškina 2007 m. ir 2009-2013 m., o infrastruktūros išsivystymo lygis – tik 2008 m.;
- 4) normaliomis sąlygomis (ne ekonominės krizės metais, t.y. 2007-2008 m. ir 2010-2013 m.) tiesioginių užsienio investicijų sklaida yra didesnė tuose regionuose, kurie yra ekonomiškai

pajėgesni ir kuriuose galima rasti kvalifikuotos darbo jėgos (tuo pačiu ir brangiau apmokamos) (*antra ir trečia hipotezės pasitvirtino*);

- 5) normaliomis sąlygomis (2007 m. ir 2010-2013 m.) kuo daugiau regione gyveno šalies darbingo amžiaus gyventojų, tuo regionas tapo patrauklesnis užsienio investuotojams, o infrastruktūros išsivystymo lygis praktiškai neveikia TUI srautų į regionus (*pirma hipotezė pasitvirtino ne visu analizuojamu laikotarpiu, ketvirta hipotezė nepasitvirtino*);
- 6) 2009 m., kai šalyje buvo ekonominė krizė, kuri palietė ir šalies regionų ekonomiką, ypatingai besivystančių ar periferinių regionų ekonomiką, buvo nustatytas atvirkštinis vidutinis koreliacinis ryšys tarp regiono darbo jėgos lygio ir TUI srauto 1 gyventojui sklaidos šalies regionuose; tai labiau susiję su TUI išėjimu iš šalies regionų apskritai, nei su darbo jėgos mažėjimu šalies regionuose, nes ekonominė krizė sustabdė TUI srautų plėtrą ir sąlygojo jų išėjimą tiek šalyje, tiek šalies regionuose, nepriklausomai nuo tų regionų darbo jėgos lygio.

15 pav. Lietuvos regionų vidutinio TUI srauto, tenkančio 1 gyventojui, ir makroekonominių veiksnių koreliacija 2007-2013 m.

Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Pastaba: rezultatai pateikiami, atmetus išskirtis

Determinacijos koeficientai, apskaičiuoti 9 pav., 11 pav., ir 13 pav., nurodo, kokių procentu nepriklausomi kintamieji (regiono ekonominio išsivystymo lygis, darbo jėgos lygis ir darbo rinkos finansinio stabilumo lygis) regresijos lygtyje paaikškina priklausomąjį kintamąjį (TUI sklaidą šalies regionuose). Determinacijos koeficiento apskaičiavimas, kai nepriklausomas kintamasis – infrastruktūros išsivystymo lygis, nebus vertinamas, nes tyrime nustatyta, kad šalies regionų patrauklumas užsienio investuotojams nepriklauso nuo regiono infrastruktūros išsivystymo lygio.

Regiono darbo jėgos lygis (procentine išraiška nuo šalies rodiklio) paaiškina apie 80 proc. TUI sklaidos šalies regionuose, nes determinacijos koeficientas (pagal 9 paveikslo duomenis) yra lygus 0,8. Iš tyrimo gauta, kad mažiausias darbo jėgos lygis analizuojamu laikotarpiu (2007-2013 metais) buvo Tauragės regione (vidutinis darbo jėgos lygis – 3,2 proc.), o 4,6-5,0 proc. intervale vidutinė rodiklio reikšmė svyravo Telšių, Marijampolės, Alytaus, Utenos regionuose. Tai reiškia, kad į minėtus regionus TUI turi tendenciją ateiti labai vangiai, o iš Tauragės apskrities TUI turi tendenciją trauktis. Dar daugiau, šių regionų rodiklis 2007-2013 m. laikotarpiu mažėjo didžiausiu procentu (išskyrus Alytaus regiono). Galima teigti, kad *darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas* ypatingai stebimas tuose regionuose, kurių sudėtyje yra periferinės zonos arba mažesni miestai (ne didmiesčiai). Ši sąlyga negalioja periferinėms savivaldybėms, kurių alokacijos vieta yra arčiau sostinės (Alytaus regionas), nes vertinamu periodu tik Alytaus ir Vilniaus regiono darbo jėgos lygis didėjo. Tai susiję su tuo, kad nerasdami darbo Alytaus regione, regiono gyventojai turi galimybę važinėti dirbti į Vilnių. Darbo jėgos lygio mažėjimas pirmiausia susijęs su vidaus ir užsienio emigracija ir visuomenės senėjimu. Siekiant suvienodinti darbingo amžiaus gyventojų procentinę dalį tarp šalies regionų būtina stiprinti regioninę politiką, skatinant verslo plėtrą ir darbo vietų kūrimąsi šalies regionuose. Tik esant tokioms sąlygoms periferijoje gyvenantys žmonės neemigruos į didesnius šalies miestus ar užsienio valstybes. Darbo vietų kūrimąsi pirmiausia galima skatinti pritraukiant jaunus specialistus (pirmiausia viešajame sektoriuje) – tokius, kaip gydytojai, mokytojai, viešosios tvarkos specialistai ir kt., siūlydamos jiems patrauklesnę bei nuo darbo rezultatų priklausantį atlyginimą, tarnybinius butus, kitas lengvatas (mokestines ir pan.). Pritraukus jaunimą dirbti viešajame sektoriuje, tikėtina, ir privatus sektorius pradės taikyti tas pačias metodikas.

Kitas būdas, stengiantis pritraukti daugiau darbo jėgos, o taip pat ir *padidinti ekonominį išsivystymo lygį* minėtuose regionuose, yra teikti paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (dabartiniu metu tai galima pasiekti pasinaudojant ES bei kitų finansavimo mechanizmų parama). Parama verslui turėtų būti suprantama ne tik kaip piniginės subsidijos, tačiau galima taikyti įvairias priemones ar jų paketą, gerinant verslo situaciją periferinėse apskrityse. Tos priemonės galėtų, pavyzdžiui, apimti naujai besisteigiančioms įmonėms mokestinės naštos sumažinimą, įvairių paslaugų (nemokamos buhalterinės apskaitos vedimo, verslo planų parengimo ir kt.) teikimą, taip pat administracinės naštos palengvinimą ir t.t.

Remiantis 11 pav. duomenimis, regiono ekonominis išsivystymo lygis (regiono BVP, tenkantis 1 gyventojui) paaiškina apie 84 proc. TUI sklaidos šalies daugiau nei 50 proc. nuo šalies vidurkio, vertinant BVP 1 gyventojui, rodiklį, atsiliko Tauragės regionas (vidutinis 2007-2013 m. rodiklis yra 5,4 tūkst. EUR), Marijampolės ir Alytaus regionai (atitinkamai rodikliai yra lygūs 6,3 tūkst. EUR ir 6,6 tūkst. EUR). Todėl šie regionai gali būti priskiriami prie atsiliekančių šalies regionų pagal

ekonominio išsivystymo lygį. Iš tokių regionų TUI investicijos turi tendenciją trauktis. Minėtos apskritys galėtų labiau remti SVV plėtrą savo teritorijose, kas skatintų ir BVP augimą, ir kvalifikuotos darbo jėgos didėjimą regionuose aukščiau išvardintais būdais. Viršijančios šalies vidurkį pagal ekonominį išsivystymo lygį yra Vilniaus ir Klaipėdos apskritys, tokius regionus galima būtų pavadinti išsivysčiusiais šalies regionais. Šiuose regionuose stebimi didžiausi TUI srautai. Tarpe tarp atsiliekančių ir išsivysčiusių šalies regionų yra besivystantys šalies regionai, kurie nuo šalies rodiklio skyrėsi 3-27 proc. – tai Kauno regionas, Telšių regionas, Panevėžio ir Šiaulių regionai bei Utenos regionas. Kauno, Šiaulių ir Panevėžio regionų sudėtyje yra didieji miestai, todėl jie pritraukia TUI srautus, Telšių regionas tyrimo metu buvo apibrėžtas, kaip išskirtis, o Utenos regiono gebėjimą pritraukti TUI srautus (ir kurti pakankamai aukštą BVP) sąlygoja jo alokacijos vieta – netoli Vilniaus regiono.

Remiantis 13 pav., regiono darbo rinkos finansinis stabilumas paaiškina apie 80 proc. TUI sklaidos šalies regionuose, nes determinacijos koeficientas yra lygus 0,8. Iš tyrimo rezultatų darytina išvada, kad darbo rinkos finansinis stabilumas nėra užtikrinamas Tauragės ir Marijampolės apskrityse, nes čia vidutinis DU sudaro mažiau tik apie 78-81 proc. šalies DU. Šiaulių apskrities finansinio stabilumo lygis taipogi yra pakankamai žemas, nes čia vidutinis DU sudaro 84 proc. šalies DU. Tai reiškia, kad dėl mažo darbo užmokesčio lygio tokiuose regionuose darbo jėga yra mažiau kvalifikuota, todėl investuotojai nėra linkę investuoti į tokius regionus. Šiems regionams galima būtų pasiūlyti stiprinti savo įvaizdį šalies ir užsienio kontekste, pritraukti į regioną dirbti jaunus kvalifikuotus specialistus, bei pasinaudojant ES parama (2014-2020 m. ES parama pasieks ne tik Lietuvos kaimus, bet ir didesnius miestus, miestelius bei didmiesčius) gražinti periferines šalies gyvenvietes taip, kad jaunimas rastų ne tik patinkantį ir gerai apmokamą darbą, tačiau ir turėtų galimybę save realizuoti, leisti laisvalaikį su šeima ir draugais. Tuomet mažėtų motyvacija emigruoti į didesnius šalies miestus ar užsienio šalis. Pakankamai daug reformų, kurios netiesiogiai įtakotų darbo užmokesčio augimą regionuose, galima vykdyti regioninėse darbo biržose (kurios vyksta ir šiuo metu), integruojant ir vyresnio amžiaus asmenimis, ir patirties neturinčius jaunus asmenis į darbo rinką, organizuojant jiems perkvalifikavimo programas, subsidijuojant darbo vietas ir pan. Čia taipogi galima pasinaudoti ES parama ir kitais finansavimo mechanizmais. Vidutinį šalies DU 2007-2013 m. viršijo vienintelis regionas – Vilniaus regionas, galima sakyti, kad čia dirba labiausiai kvalifikuota darbo jėga, todėl investuotojai yra linkę investuoti būtent į šį regioną (tiek sukauptosios TUI, tiek TUI srautas Vilniaus regione analizuojamu laikotarpiu, neskaitant išskirties – Telšių regiono, didėjo sparčiausiai). Pakankamai kvalifikuota darbo jėga Lietuvoje gyvena ir Klaipėdos (vidutinis DU siekė apie 97 proc. šalies rodiklio) ir Kauno (vidutinis DU siekė apie 96 proc. šalies rodiklio). Šie regionai, po Vilniaus regiono, labiausiai geba pritraukti TUI.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Moksliniai ir empiriniai tyrimai teigia, kad tiesioginės užsienio investicijos yra vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių, kurios yra pakankamai atsparios ekonominėms krizėms bei didina investicijas pritraukiančios šalies ar regiono technologinį išsivystymą, kuria žinių visuomenę. Tiesioginės užsienio investicijos pritraukiamos tik į tokius regionus, kuriuose formuojamas tinkamas investicinis klimatas, patrauklus tiek vietiniams, tiek užsienio investuotojams.

Šalies regiono patrauklumas traktuojamas kaip regiono turimi ištekliai ir regiono gebėjimas juos išlaikyti bei pritraukti naujus, tokiu būdu įgyjant pranašumą kitų regionų atžvilgiu ir užtikrinant regiono plėtrą. Investicinio klimato formavimui didelę reikšmę turi valstybės vykdoma regioninė politika.

Visi veiksniai, sąlygojantys TUI pritraukimą į šalį ir jų pasiskirstymą šalies regionuose, teorinėje plotmėje buvo suskirstyti į tris dideles grupes: *ekonominius, verslo aplinkos ir neekonominius*.

Atsakant į pirmą probleminį klausimą apie veiksnių, lemiančių TUI pritraukimą į šalį, ir veiksnių, lemiančių TUI pasiskirstymą šalies regionuose, palyginimą, galima padaryti išvadą, kad dauguma veiksnių yra vienodi, tačiau yra veiksnių, kurie nebėra aktualūs užsienio investuotojams renkantis šalies regioną (nes jie nesiskiria šalies regionuose), taip pat atsiranda veiksnių, kurie yra būdingi tik šalies regionams. Nors veiksnių, lemiančių TUI pritraukimą į šalį, yra ženkliai daugiau, nei veiksnių, lemiančių TUI pasiskirstymą regionuose, tačiau tie veiksniai, kurie sąlygoja TUI pasiskirstymą regionuose vienokia ar kitokia forma, lemia ir TUI pritraukimą į šalį, skiriasi tik jų veikimo stiprumas (prioritetiškumas).

Atlikus teorinę analizę, buvo atrinkta keletą makroekonominių veiksnių, lemiančių tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą šalies regionuose: iš ekonominių veiksnių pasirinkti trys – regiono ekonominis išsivystymo lygis, regiono darbo jėgos lygis ir regiono darbo rinkos finansinis stabilumo lygis, iš verslo aplinkos veiksnių pasirinktas vienas – regiono infrastruktūros išvystymo lygis.

Naudojant sudarytą tyrimo metodologiją ir Lietuvos apskričių pavyzdžiu atlikus atrinktų regioninių netolygumų nustatymo bei makroekonominių veiksnių įtakos TUI pasiskirstymui šalies regionuose analizę, buvo nustatytos šios pagrindinės tendencijos: labiausiai išsivystęs regionas šalyje pagal makroekonominius rodiklius yra Vilniaus regionas, o labiausiai atsiliekančio regionas šalyje yra Tauragės regionas. Antras pagal išsivystymo lygį regionas šalyje yra Klaipėdos regionas; jis lyginant su didesniu Kauno regionu, yra labiau ekonomiškai išsivystęs, jo darbo rinka yra finansiškai stabilesnė ir jo infrastruktūros išsivystymo lygis yra aukštesnis. Šiaulių ir Panevėžio

regionai yra vidutiniškai išsivystę regionai šalyje, tačiau Šiaulių regiono investicinis patrauklumas yra labai mažas, tai susiję su tuo, kad Šiaulių regione daugiausiai vystomas žemės ūkis ir Šiaulių regiono vidutinis DU yra trečias mažiausias rodiklis šalyje. Labiausiai atsiliekantys šalies regionai, neskaitant Tauragės apskrities, yra Marijampolės regionas (nes žemas ekonominis išsivystymo lygis ir mažas vidutinis DU, lyginant su šalies rodikliu), Alytaus regionas (nes žemas darbo jėgos lygis ir ekonominis išsivystymo lygis, lyginant su šalies rodikliu) ir Utenos regionas (dėl žemo ekonominio išsivystymo lygio, lyginant su šalies rodikliu). Telšių regionas nebus vertinamas, nes tyrimas parodė, kad tai yra išskirtis.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad sukauptosios TUI 2007-2013 metais mažėjo būtent labiausiai atsiliekančiuose regionuose – Tauragės, Utenos, Alytaus regionuose, todėl darytina išvada, kad **regioniniai netolygumai Lietuvoje egzistuoja**, jie didžiausi vertinant regionų sukauptąsias TUI, tenkančias 1 gyventojui, regionų darbo jėgos lygį, bei regionų BVP lygį, tenkantį 1 gyventojui, o mažiausiai šalyje skiriasi regionų darbo rinkos finansinio stabilumo lygis ir infrastruktūros išsivystymo lygis.

Normaliomis sąlygomis (ne ekonominės krizės metais, t.y. 2007-2008 m. ir 2010-2013 m.) tiesioginių užsienio investicijas geriau geba pritraukti tie regionai, kurie yra ekonomiškai pajėgesni ir kuriuose galima rasti kvalifikuotos darbo jėgos (tuo pačiu ir brangiau apmokamos) (**antra ir trečia hipotezės pasitvirtino**). Taipogi normaliomis sąlygomis (2007 m. ir 2010-2013 m.) kuo daugiau regione gyveno šalies darbingo amžiaus gyventojų, tuo regionas tapo patrauklesnis užsienio investuotojams, o infrastruktūros išsivystymo lygis praktiškai neveikia TUI srautų į regionus (**pirma hipotezė pasitvirtino ne visu analizuojamu laikotarpiu, ketvirta hipotezė nepasitvirtino**). Ekonominės krizės metais (2009 m.) ir kai kuriais atvejais prieškriziniais metais (2008 m.) tarp nagrinėtų makroekonominių veiksnių ir TUI srauto 1 gyventojui nustatyta atvirkštinė priklausomybė. Tai susiję su tuo, kad ekonominė krizė sustabdė TUI srautų plėtrą apskritai tiek šalyje, tiek į šalies regionus (ypatingai atsiliekančius, periferinius šalies regionus).

Siekiant mažinti regioninius netolygumus, kurie labiausiai išryškėjo TUI pasiskirstyme tarp šalies regionų, reikia:

1. Kuo labiau **decentralizuoti regioninę politiką**, taip siekiant pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų į atsiliekančius šalies regionus (Tauragės, Marijampolės, Alytaus, Utenos), nes šių regionų sukauptosios TUI analizuojamu laikotarpiu mažėjo, o sukauptųjų TUI skirtumas tarp labiausiai išsivysčiusio (Vilniaus regionas) ir labiausiai atsiliekančio (Tauragės regionas) regiono per nagrinėjamą periodą padidėjo.

2. **Gerinti darbo jėgos lygį** atsiliekančiuose regionuose (**Telšių, Tauragės, Marijampolės, Utenos regionuose**), nes šiuose regionuose fiksuojamas mažiausias darbo jėgos lygis procentine išraiška (nuo šalies rodiklio) bei to rodiklio sparčiausios mažėjimo tendencijos, skatinant jaunų

specialistų (tokių, kaip gydytojai, mokytojai, viešosios tvarkos specialistai ir kt.) pritraukimą į regionus (pirmiausia viešajame sektoriuje) bei siūlant jiems nuo darbo rezultatų priklausantį atlyginimą, tarnybinius butus, kitas lengvatas (mokestines ir pan.). Pritraukus jaunimą dirbti viešajame sektoriuje, tikėtina, ir privatus sektorius pradės taikyti tas pačias metodikas. Gyvenimo sąlygų ir gyvenamosios aplinkos gerinimas jaunoms šeimoms, gimstamumo skatinimas pagerintų regionų darbo jėgos lygio rodiklio gerėjimą dabar ir ateityje – tuo pačiu būtų sprendžiamas ir visuomenės senėjimo klausimas periferijose, kuris šiuo metu yra itin aktualus.

3. **Stiprinti** atsiliekančių regionų (**Tauragės, Marijampolės, Alytaus** regionų) **ekonominių išsivystymą** teikiant paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (dabartiniu metu tai galima pasiekti pasinaudojant ES bei kitų finansavimo mechanizmų parama). Parama verslui turėtų būti suprantama ne tik kaip piniginės subsidijos, tačiau galima taikyti įvairias priemones ar jų paketą, gerinant verslo situaciją periferinėse apskrityse. Tos priemonės galėtų, pavyzdžiui, apimti naujai besisteigiančioms įmonėms mokestinės naštos sumažinimą, įvairių paslaugų (nemokamos buhalterinės apskaitos vedimo, verslo planų parengimo ir kt.) teikimą, taip pat administracinės naštos palengvinimą ir t.t.

4. **Mažinti darbo užmokesčio skirtumus** tarp šalies regionų (**išskiriant Tauragės, Marijampolės, Šiaulių regionus**). Verslo plėtrą, o tuo pačiu ir DU augimą, skatintų įvairios mokestinės lengvatos, infrastruktūros plėtra, kvalifikuotų verslo poreikius atitinkančių darbuotojų pasiūla periferinėse apskrityse. Pakankamai daug reformų galima vykdyti darbo biržose (kurios vyksta ir šiuo metu), integruojant vyresnio amžiaus ir patirties neturinčius žmones į darbo rinką, organizuojant jiems perkvalifikavimo programas, subsidijuojant darbo vietas ir pan. Čia taipogi galima pasinaudoti ES parama. Įgyvendinus aukščiau paminėtas veiklas, tikėtina, didės ir vidutinis darbo užmokestis labiausiai atsiliekančiuose regionuose.

LITERATŪRA

1. Adams, S. (2009). Can foreign direct investment (FDI) help to promote growth in Africa? // *African journal of Business Management*, No. 3 (5), p. 178-183.
2. Agiomirgianakis, G., Asterijon, D., Papatoma, K. (2006). The determinants of foreign direct investment: a panel data study for the OECD countries // *Research Division of the Federal Reserve Bank of St. Louis*, p. 19
https://www.city.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0019/90424/0306_agiomirgianakis-et-al.pdf [2014-08-15].
3. Agostini, C., Tulayasathien, S. (2003). Tax effects on Investment Location: Evidence from Foreign Direct Investment in the U.S. States // *University of Michigan Economics Working Paper*, No. 2003-01, p. 34. <http://www.bus.umich.edu/otpr/WP2001-19.pdf> [2014-06-30].
4. AmirKhalkhali, S., Dar, A. (2010). Government size and the international mobility of capital // *International Business & Economics Research Journal*, No. 9(9), p. 23-28.
5. Anyanwu, J. C. (2012). Why does Foreign Direct Investment Go Where It Goes?: New evidence From African Countries // *Annals of Economics and Finance*, No. 13 (2), p. 425-462. <http://aefweb.net/AefArticles/aef130207Anyanwu.pdf> [2014-08-15].
6. Artige, L., Nicolini, R. (2005). Evidence of the determinants of Foreign Direct Investment: The Case of Three European Regions // *CREPP Working paper*, p. 33. <http://www2.ulg.ac.be/crepp/papers/crepp-wp200607.pdf> [2014-08-20].
7. Ballota, M. (2004). Factors, Actions and Policies to Determine the Investment Attractiveness of a Territorial System. World bank BI/PSD Investment Climate Seminar Series. <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/136063/ballotta.pdf> [2014-09-05].
8. Benassy-Quere, A., Coupet, M., Mayer, T. (2007). Institutional determinants of foreign direct investment // *The World Econom*, No. 30 (5), p. 29. http://www.cepii.fr/PDF_PUB/wp/2005/wp2005-05.pdf [2014-08-25].
9. Bevan, A., Estrin, S., Meyer, K. (2004). Foreign investment location and institutional development in transition economies // *International Business Review*, No, 13, p. 43-64.
10. Blonigen, B. A. (2005). A review of the empirical literature of FDI determinants // *NBER Working Paper*, No. W11299, p. 37. <http://pages.uoregon.edu/bruceb/FDISurvey2.pdf> [2014-07-15].
11. Bretschger, L. (1999). Knowledge Diffusion and the Development of Regions // *Annals of Regional Science*, No. 33 (3), p. 251-268. <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa96/SESSION.C/c153.pdf> [2014-09-05].

12. Bruneckienė, J. (2010). Šalies regionų konkurencingumo vertinimas įvairiais metodais: rezultatų analizė ir vertinimas // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 25-31. <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-025.pdf> [2014-09-05].
13. Campos, F., N., Kinoshita, Y. (2008). Foreign direct investment and structural reforms: Evidence from Eastern Europe and Latin America // *International Business Review*, No. 13, p. 40. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp0826.pdf> [2014-08-25].
14. Cirulytė, R. (2003). Tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos augimo tarpusavio sąveika // *Verslas, vadyba ir studijos '2003: mokslo darbai*, p. 16-20.
15. Czapor, B. A. (2000). Foreign direct investment in an Economy in transition: an exploratory study for the Polish investment climate, p. 215 http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk1/tape2/PQDD_0016/MQ57766.pdf [2014-08-25].
16. Čegytyė O., Miečinskienė, A. (2009). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas // *Mokslas – Lietuvos ateitis*, Nr. 1(3), p. 9-12.
17. Čiegis, R., Pareigis, R., Skunčikienė, S. (2007). Development Possibilities of Regions in Lithuania: Economic and Social Aspects // *Social Researches*, No. 2(10), p. 22-32.
18. Dapkus, R. (2008). Kaimiškųjų regionų investicinio klimato vertinimas // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 2 (11), p. 76-85.
19. Dementjeva, J. (2011). Tiesioginių užsienio investicijų poveikis žinių visuomenės kūrimui darnaus vystymo kontekste // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, No. 1(25), p. 87-94.
20. Egger, P., Radulescu, D., M. (2011). Labor Taxation and Foreign direct investment // *The Scandinavian Journal of Economics*, No. 113 (3), p. 40. <http://www.eiit.org/WorkingPapers/Papers/PoliticalEconomy/FREIT353.pdf> [2014-08-25].
21. Fung, K., C., Garcia-Herrero, A., Iizaka, H., Siu, A. (2005). Hard or Soft? Institutional Reforms and Infrastructure Spending as Determinants of Foreign direct investment in China // *Santa Cruz Center for International Economics*, p. 23 <http://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/PublicacionesSerias/DocumentosTrabajo/06/Fic/dt0616e.pdf> [2014-08-25].
22. Ginevičius, R., Rakauskienė, O.G., Patalavičius, R., Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K., Lissauskienė, V. (2005). Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje. Vilnius: VGTU leidykla.
23. Jauhainen, J. (2000). Regional Development and Regional Policy: European Union and the Baltic Sea Region. Turku: UT Publication.

24. Johanson, J., Vahlne, J. (1977). The internationalization Process of the Firm: A Model of Knowledge Development and Increasing Foreign Market Commitment // *Journal of International Business Studies*, No. 8, p. 23-32. <http://edoc.sub.uni-hamburg.de/hsu/volltexte/2006/847/pdf/2004.pdf> [2014-07-20].
25. Joong-Wan, Ch. (2003). Foreign Direct Investment: Determinants, Trends in Flows and Promotion Policies // *Investment Promotion and Enterprise Development Bulletin for Asia and the Pacific: ESCAP Works towards Reducing Poverty and Managing Globalization*, Ch. 5. New York: United Nations Publications.
26. Jun, K. W., Singh, H. (1995). Some new evidence on determinants of foreign direct investment in developing countries // *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 1531, p. 356-360.
27. Kahai, S. K. (2011). Traditional and Non-Traditional Determinants of Foreign direct investment In Developing countries // *Journal of Applied Business Research*, No. 20 (1), p. 43.
28. Kalašinskaitė, K. (2003). Tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvos ūkį efektyvumo vertinimas // *Verslas, vadyba ir studijos* '2003, p. 32-37.
29. Karazijienė, Ž., Sabonienė, A. (2010). Žinių visuomenės formavimas žinių ekonomikos kontekste // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 566-573.
30. Kozlova, A. (2013). Kapitalo išvežimas: praeitis ir investicijos // *16-oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Mokslas – Lietuvos ateitis“*, p. 36-40.
31. Lahti, A. (2010). Towards a new entrepreneurial growth theory // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 130-139.
32. Laskienė, D. (2010). Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir investicijas priimančios šalies tarptautinės prekybos: Lietuvos atvejis // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 140-144.
33. Leitao, N. C. (2010). Localization Factors and Inward Foreign Direct Investment in Greece // *Theoretical and Applied Economics*, No. 6 (547). http://www.ectap.ro/localization-factors-and-inward-foreign-direct-investment-in-greece-nuno-carlos-leito_polytechnic-institute-of-santarm-portugal/a472/ [2014-08-30].
34. LR Investicijų įstatymas. <http://www.lrs.lt> [2014-08-30].
35. LR Regioninės plėtros įstatymas. <http://www.lrs.lt> [2014-09-10].
36. LR Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas. <http://www.lrs.lt> [2014-12-05]
37. Mankiw, G. (2008). *Macroeconomics*. Mason: Cengage Learning.
38. Misiūnas, A., Gudeliauskienė, D. (2013). Baltijos šalių investicinio klimato charakteristika // *Lietuvos statistikos darbai*, Nr. 1, p. 94-101.

39. Morrison, E. (1986). State and Local Efforts to Encourage Economic Growth through Innovation: An Historical Perspective // *Technological Innovation: Strategies Through Partnerships*, p. 57-68. Amsterdam: North-Holland.
40. Nikolova, L., Plotnikova, E. (2013). Regional investment attractiveness in an unstable and risky environment. *11th Global Conference on Sustainable Manufacturing*
41. Nur Ozkan-Gunay, E. (2011). Determinants of FDI Inflows and Policy Implications: A Comparative Study for the Enlarged EU and Candidate Countries // *Emerging Markets Finance & Trade*, No. 47 (4), p. 71-85.
42. Pekarskienė, I., Laskienė, D. (2012). Užsienio investicijų sąsajų su ekonominiais lūkesčiais vertinimas Lietuvoje // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 17 (4), p. 1390-1396.
43. Ronald L. M. (2002). A study on the factors of regional competitiveness. University of Cambridge.
44. Ruplienė, D. (2009). Verslo mokesčių dydžio kaip institucinio veiksnio įtaka tiesioginėms užsienio investicijoms // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (14), p. 248-255.
45. Ruplienė, D., Montvilaitė, K., Grigaliūnienė Ž. (2008). Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 3 (12), p. 271-280.
46. Sinkienė, J., Kromalca, S. (2010). Concept, Direction and Practice of City Attractiveness Improvement // *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 31, p. 147-151.
47. Snieška, V., Bruneckienė, J. (2009). Measurement of Lithuanian Regions bu Regional Competitiveness Index // *Inžinerinė ekonomika*, Nr. 1 (61), p. 147-154. <http://masters.donntu.edu.ua/2013/iem/goronkina/library/statya.pdf> [2014-09-11].
48. Stankaitytė, A., Piktūrnaitė, I. (2010). Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose // *Ekonominė analizė ir planavimas*, p.98-105.
49. Stankevičienė, J., Lakštutienė, A. (2012). Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančių veiksnių ir jų kitimo tendencijų tyrimas Baltijos šalyse // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, No. 33 (4), p. 69-79.
50. Šečkutė, L., Tvaronavičius, V. (2007). Tiesioginių užsienio investicijų Baltijos šalyse tyrimas // *Verklas: teorija ir praktika*, Nr. VIII (3), p. 153-160.
51. Tumėnas, T. (2000). Veiksniai, lemiantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą. *Ekonomika*. 2000.
52. Vabinskaitė. J. (2009). Verslo internacionalizavimo modeliai // *Mokslas – Lietuvos ateitis*, Nr. 1 (3), p. 74-79.

53. Zykienė, I., Snieška, V. 2011. Fizinės infrastruktūros įtaka regioniniam patrauklumui // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 16, p. 465-471. <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/16/1822-6515-2011-0465.pdf> [2014-09-01]
54. Žilinskė, A. (2010). Negative and positive effects of foreign direct investments // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 332-336.

PRIEDAI

1 priedas

1 lentelė. Lietuvos apskritys

Apskritys	Savivaldybės
Alytaus	Alytaus miesto; Alytaus, Lazdijų ir Varėnos rajonų; Druskininkų
Kauno	Kauno miesto; Jonavos, Kaišiadorių, Kauno, Kėdainių, Prienų ir Raseinių rajonų; Birštono
Klaipėdos	Klaipėdos, Palangos ir Neringos miestų; Klaipėdos, Kretingos, Skuodo, Šilutės rajonų
Marijampolės	Marijampolės, Šakių, Vilkaviškio rajonų; Kalvarijos ir Kazlų Rūdos
Panevėžio	Panevėžio miesto; Biržų, Kupiškio, Panevėžio, Pasvalio, Rokiškio rajonų
Šiaulių	Šiaulių miesto; Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Radviliškio, Šiaulių rajonų
Tauragės	Jurbarko, Šilalės, Tauragės rajonų; Pagėgių
Telšių	Telšių, Mažeikių, Plungės rajonų; Rietavo
Utenos	Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Utenos, Zarasų rajonų; Visagino miesto
Vilniaus	Vilniaus miesto; Šalčininkų, Širvintų, Švenčionių, Trakų, Ukmergės, Vilniaus rajonų; Elektrėnų

1 lentelė. Sukauptosios tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007 – 2013 metais, mln. EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	10282,65	9190,61	9206,17	10030,97	11025,96	12100,64	12720,46
Alytaus apskritis	129,00	108,29	100,27	92,41	93,33	110,00	112,62
Kauno apskritis	1136,82	923,69	1164,43	1176,23	1337,11	1494,64	1289,49
Klaipėdos apskritis	837,18	943,96	897,47	963,72	1030,31	1032,76	962,52
Marijampolės apskritis	26,88	39,97	92,50	95,44	106,31	134,70	119,62
Panevėžio apskritis	170,44	165,63	220,58	176,16	208,91	240,62	287,77
Šiaulių apskritis	125,75	141,97	140,92	160,43	168,44	173,48	181,70
Tauragės apskritis	18,39	16,48	13,79	12,92	13,26	13,66	16,70
Telšių apskritis	1702,44	437,47	759,77	1027,32	1093,04	1036,42	973,57
Utenos apskritis	95,55	98,56	101,37	100,33	70,22	84,53	74,16
Vilniaus apskritis	6040,20	6314,59	5715,07	6226,01	6905,03	7779,83	8702,31

2 lentelė. Sukaupųjų tiesioginių užsienio investicijų (mln. EUR) Lietuvoje dinaminė eilučių analitiniai rodikliai 2007 – 2013 metais

Lietuvos Respublika	Baziniai rodikliai			Grandiniai rodikliai		
Metai	Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)	Didėjimo (mažėjimo) tempas	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas	Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)	Didėjimo (mažėjimo) tempas	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas
2007	-	-	-	-	-	-
2008	-1092	89,4%	-10,62%	-1092	89,38%	-10,62%
2009	-1076	89,5%	-10,47%	16	100,17%	0,17%
2010	-252	97,6%	-2,45%	825	108,96%	8,96%
2011	743	107,2%	7,23%	995	109,92%	9,92%
2012	1818	117,7%	17,68%	1075	109,75%	9,75%
2013	2438	123,7%	23,71%	620	105,12%	5,12%

3 lentelė. Sukauptosios tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios 1 gyventojui, Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007 – 2013 metais, EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	3201	2887	2930	3286	3672	4072	4321
Alytaus apskritis	758	646	608	583	603	723	752
Kauno apskritis	1767	1447	1849	1927	2225	2521	2196
Klaipėdos apskritis	2344	2658	2562	2834	3072	3115	2925
Marijampolės apskritis	156	235	553	589	659	861	776
Panevėžio apskritis	634	627	850	701	833	993	1203
Šiaulių apskritis	383	439	445	529	569	597	636
Tauragės apskritis	154	141	120	117	123	129	160
Telšių apskritis	10481	2725	4817	6733	7309	7016	6692
Utenos apskritis	582	612	644	657	472	580	520
Vilniaus apskritis	7310	7641	6934	7672	8582	9649	10796

4 lentelė. TUI srautas Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2008 – 2013 metais, mln. EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	1906	-1092	16	825	995	1075	620
Alytaus apskritis	8	-21	-8	-8	1	17	3
Kauno apskritis	426	-213	241	12	161	158	-205
Klaipėdos apskritis	212	107	-46	66	67	2	-70
Marijampolės apskritis	-2	13	53	3	11	28	-15
Panevėžio apskritis	19	-5	55	-44	33	32	47
Šiaulių apskritis	13	16	-1	20	8	5	8
Tauragės apskritis	9	-2	-3	-1	0	0	3
Telšių apskritis	-127	-1265	322	268	66	-57	-63
Utenos apskritis	26	3	3	-1	-30	14	-10
Vilniaus apskritis	1320	274	-600	511	679	875	922

5 lentelė. TUI srautas 1 gyventojui Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2008 – 2013 metais, EUR

Teritorija (Apskritis)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	623	-314	43	356	386	400	249
Alytaus	60	-112	-38	-25	20	120	29
Kauno	673	-320	402	78	298	296	-325
Klaipėdos	609	314	-96	272	238	43	-190
Marijampolės	-7	79	318	36	70	202	-85
Panevėžio	81	-7	223	-149	132	160	210
Šiaulių	48	56	6	84	40	28	39
Tauragės	77	-13	-21	-3	6	6	31
Telšių	-609	-7756	2092	1916	576	-293	-324
Utenos	168	30	32	13	-185	108	-60
Vilniaus	1611	331	-707	738	910	1067	1147

1 lentelė. BVP Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007 – 2013 metais, mln. EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	29041	32696	26935	28001	31247	33314	34956
Alytaus apskritis	996	1149	930	974	1076	1112	1157
Kauno apskritis	5593	6318	5134	5383	6122	6536	6881
Klaipėdos apskritis	3327	3766	3345	3445	3826	4019	4189
Marijampolės apskritis	935	1091	866	947	1047	1146	1180
Panevėžio apskritis	1711	2012	1617	1693	1919	2053	2106
Šiaulių apskritis	2151	2410	1927	2072	2334	2502	2558
Tauragės apskritis	493	614	522	565	656	682	709
Telšių apskritis	1234	1398	1091	1184	1326	1334	1364
Utenos apskritis	1161	1348	1143	983	1073	1089	1121
Vilniaus apskritis	11439	12588	10360	10754	11868	12842	13693

2 lentelė. BVP Lietuvoje dinaminųjų eilučių analitiniai rodikliai 2007 – 2013 metais

Lietuvos Respublika	Baziniai rodikliai			Grandiniai rodikliai		
	<i>Metai</i>	<i>Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)</i>	<i>Didėjimo (mažėjimo) tempas</i>	<i>Padidėjimo (sumažėjimo) tempas</i>	<i>Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)</i>	<i>Didėjimo (mažėjimo) tempas</i>
2007	-	-	-	-	-	-
2008	3656	112,59%	12,59%	3656	112,59%	12,59%
2009	-2106	92,75%	-7,25%	-5761	82,38%	-17,62%
2010	-1039	96,42%	-3,58%	1067	103,96%	3,96%
2011	2207	107,60%	7,60%	3246	111,59%	11,59%
2012	4273	114,71%	14,71%	2067	106,61%	6,61%
2013	5915	120,37%	20,37%	1642	104,93%	4,93%

3 lentelė. BVP, tenkantis 1 gyventojui, Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007 – 2013 metais, tūkst. EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	9,0	10,2	8,5	9,0	10,3	11,2	11,8
Alytaus apskritis	5,8	6,8	5,6	6,0	6,9	7,2	7,7
Kauno apskritis	8,7	9,8	8,1	8,7	10,1	10,9	11,7
Klaipėdos apskritis	9,3	10,6	9,5	10,0	11,4	12,1	12,7
Marijampolės apskritis	5,4	6,4	5,1	5,7	6,5	7,3	7,6
Panevėžio apskritis	6,3	7,6	6,2	6,6	7,7	8,4	8,7
Šiaulių apskritis	6,5	7,4	6,0	6,7	7,8	8,5	8,9
Tauragės apskritis	4,1	5,2	4,5	5,0	6,0	6,4	6,7
Telšių apskritis	7,5	8,7	6,9	7,6	8,8	9,0	9,3
Utenos apskritis	7,0	8,3	7,2	6,3	7,1	7,4	7,8
Vilniaus apskritis	13,8	15,2	12,5	13,1	14,7	15,9	17,0

4 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir ekonominio išsivystymo lygio Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,81	0,03	-0,32	0,37	0,84	0,73	0,60
z transformacija	z	1,13	0,03	-0,33	0,38	1,22	0,93	0,69
Imties dydis	n	10	10	10	10	10	10	10
Hotelingo transformacija	z^*	1,02	0,03	-0,30	0,34	1,10	0,83	0,62
Normuotas nuokrypis	tz	3,05	0,08	-0,89	1,02	3,29	2,49	1,85
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,0023	0,9357	0,3719	0,3060	0,0010	0,0128	0,0638
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	z_{ap}	0,47	-0,52	-0,85	-0,21	0,55	0,28	0,07
	z_{vir}	1,56	0,58	0,25	0,89	1,64	1,38	1,17
Determinacijos koeficientas	R^2	0,66	0,00	0,10	0,13	0,71	0,53	0,36
Regresijos koeficientas a	a	18,98	2,37	-9,01	8,00	7,98	7,17	6,86
Regresijos koeficientas b	b	129,96	-760,17	285,60	235,30	141,13	106,90	-20,03

5 lentelė. Išskirčių nustatymas standartizuotos liekanos metodu

Teritorija	Vidutinis BVP 1 gyventojui (x)	Vidutinis TUI srautas 1 gyventojui (y)	x^2	y^2	xy	SSE	MSE	e_i	h_i	SRi
Alytaus apskritis	6,57	7,71	43,17	59,51	50,68	4832,58	74041,675	69,52	0,10	0,27
Kauno apskritis	9,72	157,43	94,46	24783,76	1530,02	189,45		-13,76	0,11	-0,05
Klaipėdos apskritis	10,77	170,00	116,08	28900,00	1831,56	6283,10		-79,27	0,11	-0,31
Marijampolės apskritis	6,28	87,57	39,50	7668,76	550,36	29070,11		170,50	0,10	0,66
Panevėžio apskritis	7,36	92,86	54,18	8622,45	683,47	9250,82		96,18	0,10	0,37
Šiaulių apskritis	7,40	43,00	54,79	1849,00	318,28	1871,63		43,26	0,10	0,17
Tauragės apskritis	5,42	11,86	29,33	140,59	64,22	25306,75		159,08	0,10	0,62
Telšių apskritis	8,25	-628,29	68,06	394742,94	-5183,38	477188,29		-690,79	0,61	-4,07
Utenos apskritis	7,30	15,14	53,27	229,31	110,52	531,74		23,06	0,10	0,09
Vilniaus apskritis	14,62	728,14	213,67	530192,02	10643,65	37808,93		194,45	0,56	1,07

6 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir ekonominio išsivystymo lygio Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai, atmetus išskirtis

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,96	0,51	-0,68	0,91	0,91	0,80	0,61
z transformacija	z	1,99	0,56	-0,83	1,53	1,54	1,11	0,71
Imties dydis	n	9	9	9	9	9	9	9
Hotelingo transformacija	z^*	1,77	0,49	-0,73	1,36	1,37	0,98	0,63
Normuotas nuokrypis	tz	5,00	1,38	-2,06	3,83	3,87	2,78	1,77
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,0000	0,1670	0,0394	0,0001	0,0001	0,0055	0,0759
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	z_{ap}	1,19	-0,09	-1,31	0,77	0,79	0,40	0,05
	z_{vir}	2,35	1,07	-0,15	1,94	1,95	1,56	1,21
Determinacijos koeficientas	R^2	0,93	0,26	0,46	0,83	0,83	0,65	0,38
Regresijos koeficientas a	a	21,08	3,33	-8,65	8,65	8,77	7,64	7,26
Regresijos koeficientas b	b	212,33	11,19	75,43	50,39	93,73	154,07	16,85

1 lentelė. Darbo jėga Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007 – 2013 metais, tūkst. gyventojų

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	1516	1518	1528	1519	1480	1472	1466
Alytaus apskritis	72	74	79	76	74	73	72
Kauno apskritis	306	302	302	301	289	289	298
Klaipėdos apskritis	167	168	171	177	170	169	165
Marijampolės apskritis	78	75	74	73	69	66	68
Panevėžio apskritis	121	124	119	118	116	114	110
Šiaulių apskritis	144	157	153	144	140	137	139
Tauragės apskritis	50	44	48	48	51	51	46
Telšių apskritis	77	69	71	71	66	66	67
Utenos apskritis	82	76	78	73	69	71	74
Vilniaus apskritis	419	429	433	438	436	436	427

2 lentelė. Darbo jėgos (tūkst. gyventojų) Lietuvoje dinaminių eilučių analitiniai rodikliai 2007 – 2013 metais

Lietuvos Respublika	Baziniai rodikliai			Grandiniai rodikliai		
	<i>Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)</i>	<i>Didėjimo (mažėjimo) tempas</i>	<i>Padidėjimo (sumažėjimo) tempas</i>	<i>Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)</i>	<i>Didėjimo (mažėjimo) tempas</i>	<i>Padidėjimo (sumažėjimo) tempas</i>
2007	-	-	-	-	-	-
2008	0	100,00%	0,00%	0	100,00%	0,00%
2009	12	100,79%	0,79%	12	100,79%	0,79%
2010	2	100,13%	0,13%	-10	99,35%	-0,65%
2011	-34	97,76%	-2,24%	-36	97,63%	-2,37%
2012	-44	97,10%	-2,90%	-10	99,33%	-0,67%
2013	-51	96,64%	-3,36%	-7	99,52%	-0,48%

3 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir darbo jėgos lygio Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai (kartu su išskirtimis)

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Koreliacijos koeficientas</i>	<i>rx_{xy}</i>	0,89	0,25	-0,42	0,11	0,74	0,86	0,63
<i>z transformacija</i>	<i>z</i>	1,42	0,26	-0,45	0,11	0,95	1,28	0,73
<i>Imties dydis</i>	<i>n</i>	10	10	10	10	10	10	10
<i>Hotellingo transformacija</i>	<i>z*</i>	1,28	0,23	-0,40	0,10	0,85	1,15	0,66
<i>Normuotas nuokrypis</i>	<i>tz</i>	3,83	0,69	-1,21	0,30	2,56	3,44	1,97
<i>Patikimumo apskaičiavimas</i>	<i>p</i>	0,0001	0,4904	0,2264	0,7670	0,0105	0,0006	0,0492
<i>Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas</i>	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	<i>zap</i>	0,73	-0,32	-0,95	-0,45	0,30	0,60	0,11
	<i>zvir</i>	1,83	0,78	0,15	0,65	1,40	1,69	1,20
<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>R²</i>	0,79	0,06	0,18	0,01	0,55	0,73	0,39
<i>Regresijos koeficientas a</i>	<i>a</i>	6611,97	7701,70	-3798,28	830,22	2827,54	3550,45	3135,42
<i>Regresijos koeficientas b</i>	<i>b</i>	-390,10	-1509,97	600,93	212,98	-72,25	-181,35	-266,34

4 lentelė. Išskirčių nustatymas standartizuotos liekanos metodu

Teritorija	Vidutinis darbo jėgos lygis (x)	Vidutinis TUI srautas 1 gyventojui (y)	x^2	y^2	xy	SSE	MSE	e_i	h_i	SR_i
Alytaus apskritis	0,05	7,71	0,00	59,51	0,38	8424,20	56710,28	91,78	0,10	0,41
Kauno apskritis	0,20	157,43	0,04	24783,76	31,29	12297,54		-110,89	0,11	-0,49
Klaipėdos apskritis	0,11	170,00	0,01	28900,00	19,22	10824,61		104,04	0,11	0,46
Marijampolės apskritis	0,05	87,57	0,00	7668,76	4,19	30806,22		175,52	0,10	0,78
Panevėžio apskritis	0,08	92,86	0,01	8622,45	7,27	11892,08		109,05	0,10	0,48
Šiaulių apskritis	0,10	43,00	0,01	1849,00	4,15	257,74		16,05	0,10	0,07
Tauragės apskritis	0,03	11,86	0,00	140,59	0,38	18717,30		136,81	0,10	0,61
Telšių apskritis	0,05	-628,29	0,00	394742,94	-29,13	288116,06		-536,76	0,61	-3,61
Utenos apskritis	0,05	15,14	0,00	229,31	0,75	9715,51		98,57	0,10	0,44
Vilniaus apskritis	0,29	728,14	0,08	530192,02	209,37	62630,95		250,26	0,56	1,58

5 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir darbo jėgos lygio Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai, atmetus išskirtis

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,93	0,24	-0,52	0,83	0,94	0,87	0,60
z transformacija	z	1,69	0,24	-0,58	1,19	1,71	1,33	0,69
Imties dydis	n	9	9	9	9	9	9	9
Hotellingo transformacija	z^*	1,50	0,21	-0,51	1,06	1,52	1,18	0,61
Normuotas nuokrypis	tz	4,24	0,59	-1,44	2,99	4,30	3,33	1,72
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,0000	0,5528	0,1493	0,0028	0,0000	0,0009	0,0850
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	$z_{\alpha p}$	0,92	-0,37	-1,09	0,48	0,94	0,60	0,03
	$z_{\alpha v ir}$	2,08	0,79	0,07	1,64	2,10	1,76	1,19
Determinacijos koeficientas	R^2	0,87	0,06	0,27	0,69	0,88	0,76	0,36
Regresijos koeficientas a	a	6717,74	614,65	-2208,92	2758,17	3654,16	3555,71	3190,74
Regresijos koeficientas b	b	-339,62	-25,41	247,25	-176,14	-218,02	-151,81	-249,88

1 lentelė. Vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007 – 2013 metais, EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	521,9	623,3	595,5	575,8	592,6	615,2	646,4
Alytaus apskritis	446,0	542,8	508,6	490,0	504,5	521,0	556,7
Kauno apskritis	498,1	597,2	571,7	548,0	568,8	589,4	623,8
Klaipėdos apskritis	511,2	612,3	595,5	576,1	585,9	603,9	628,8
Marijampolės apskritis	411,3	503,4	478,2	470,1	480,5	499,9	532,3
Panevėžio apskritis	436,5	531,5	513,2	491,5	511,5	528,6	556,1
Šiaulių apskritis	433,9	527,4	501,0	483,4	493,8	506,3	537,2
Tauragės apskritis	386,1	474,1	467,7	455,6	464,3	480,8	506,8
Telšių apskritis	502,8	580,7	541,3	517,6	534,1	548,5	582,4
Utenos apskritis	469,5	563,9	541,3	505,4	515,8	530,3	559,8
Vilniaus apskritis	601,3	709,6	675,4	659,8	677,1	703,8	733,0

2 lentelė. Vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje dinaminų eilučių analitiniai rodikliai 2007 – 2013 metais

Lietuvos Respublika	Baziniai rodikliai			Grandiniai rodikliai		
	<i>Metai</i>	<i>Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)</i>	<i>Didėjimo (mažėjimo) tempas</i>	<i>Padidėjimo (sumažėjimo) tempas</i>	<i>Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)</i>	<i>Didėjimo (mažėjimo) tempas</i>
2007	-	-	-	-	-	-
2008	101	119,42%	19,42%	101	119,42%	19,42%
2009	74	114,10%	14,10%	-28	95,54%	-4,46%
2010	54	110,32%	10,32%	-20	96,69%	-3,31%
2011	71	113,54%	13,54%	17	102,92%	2,92%
2012	93	117,87%	17,87%	23	103,81%	3,81%
2013	125	123,86%	23,86%	31	105,08%	5,08%

3 lentelė. Šalies ir regionų vidutinio DU santykis 2007 – 2013 metais

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Alytaus apskritis	0,85	0,87	0,85	0,85	0,85	0,85	0,86
Kauno apskritis	0,95	0,96	0,96	0,95	0,96	0,96	0,97
Klaipėdos apskritis	0,98	0,98	1,00	1,00	0,99	0,98	0,97
Marijampolės apskritis	0,79	0,81	0,80	0,82	0,81	0,81	0,82
Panevėžio apskritis	0,84	0,85	0,86	0,85	0,86	0,86	0,86
Šiaulių apskritis	0,83	0,85	0,84	0,84	0,83	0,82	0,83
Tauragės apskritis	0,74	0,76	0,79	0,79	0,78	0,78	0,78
Telšių apskritis	0,96	0,93	0,91	0,90	0,90	0,89	0,90
Utenos apskritis	0,90	0,90	0,91	0,88	0,87	0,86	0,87
Vilniaus apskritis	1,15	1,14	1,13	1,15	1,14	1,14	1,13

4 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir finansinio stabilumo Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,69	-0,05	-0,27	0,34	0,82	0,75	0,59
z transformacija	z	0,84	-0,05	-0,27	0,36	1,15	0,97	0,67
Imties dydis	n	10	10	10	10	10	10	10
Hotelingo transformacija	z^*	0,75	-0,05	-0,24	0,32	1,03	0,87	0,60
Normuotas nuokrypis	tz	2,26	-0,14	-0,73	0,96	3,10	2,61	1,80
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,0235	0,8880	0,4678	0,3379	0,0019	0,0091	0,0713
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	z_{ap}	0,21	-0,60	-0,79	-0,23	0,48	0,32	0,05
	z_{vir}	1,30	0,50	0,31	0,87	1,58	1,42	1,15
Determinacijos koeficientas	R^2	0,47	0,00	0,07	0,12	0,67	0,56	0,35
Regresijos koeficientas a	a	58,71	-16,89	-24,37	27,62	34,13	34,94	30,99
Regresijos koeficientas b	b	218,26	-724,51	243,18	271,07	179,77	142,39	19,31

5 lentelė. Išskirčių nustatymas standartizuotos liekanos metodu

Teritorija	Šalies ir regiono vidutinio DU santykis (x)	Vidutinis TUI srautas 1 gyventojui (y)	x_2	y_2	xy	SSE	MSE	e_i	h_i	SRi
Alytaus apskritis	0,86	7,71	0,73	59,51	6,60	297,79	81949,078	17,26	0,10	0,06
Kauno apskritis	0,96	157,43	0,92	24783,76	150,85	55,80		-7,47	0,11	-0,03
Klaipėdos apskritis	0,99	170,00	0,97	28900,00	167,70	1848,46		-42,99	0,11	-0,16
Marijampolės apskritis	0,81	87,57	0,65	7668,76	70,83	31293,00		176,90	0,10	0,65
Panevėžio apskritis	0,86	92,86	0,73	8622,45	79,42	10638,74		103,14	0,10	0,38
Šiaulių apskritis	0,84	43,00	0,70	1849,00	35,91	7677,12		87,62	0,10	0,32
Tauragės apskritis	0,78	11,86	0,60	140,59	9,19	25123,34		158,50	0,10	0,58
Telšių apskritis	0,91	-628,29	0,84	394742,94	-574,16	515042,57		-717,66	0,61	-4,02
Utenos apskritis	0,88	15,14	0,78	229,31	13,39	568,04		-23,83	0,10	-0,09
Vilniaus apskritis	1,14	728,14	1,30	530192,02	831,27	63047,75		251,09	0,56	1,32

6 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir finansinio stabilumo Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai, atmetus išskirtis

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,94	0,55	-0,66	0,90	0,89	0,84	0,62
z transformacija	z	1,77	0,62	-0,79	1,49	1,43	1,22	0,72
Imties dydis	n	9	9	9	9	9	9	9
Hotelingo transformacija	z^*	1,57	0,54	-0,70	1,32	1,27	1,08	0,64
Normuotas nuokrypis	tz	4,45	1,53	-1,97	3,74	3,60	3,06	1,80
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,0000	0,0502	0,0489	0,0002	0,0003	0,0022	0,0719
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	z_{ap}	0,99	-0,04	-1,28	0,74	0,69	0,50	0,05
	z_{vir}	2,15	1,12	-0,11	1,91	1,85	1,66	1,22
Determinacijos koeficientas	R^2	0,89	0,30	0,43	0,82	0,80	0,71	0,38
Regresijos koeficientas a	a	76,86	12,34	-28,45	32,07	38,35	38,90	34,94
Regresijos koeficientas b	b	300,27	28,64	38,98	87,03	135,36	190,68	57,00

1 lentelė. MI Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007– 2013 metais, mln. EUR

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lietuvos Respublika	8795	7897	4199	3746	4871	5070
Alytaus apskritis	233	235	191	145	180	152
Kauno apskritis	1488	1339	639	625	780	869
Klaipėdos apskritis	982	909	461	519	741	639
Marijampolės apskritis	283	214	91	114	180	160
Panevėžio apskritis	450	450	197	182	261	266
Šiaulių apskritis	567	536	332	255	416	354
Tauragės apskritis	126	110	57	72	94	101
Telšių apskritis	490	381	148	124	194	225
Utenos apskritis	246	223	246	126	177	147
Vilniaus apskritis	3931	3500	1836	1584	1847	2156

2 lentelė. Materialinių investicijų Lietuvoje dinamiinių eilučių analitiniai rodikliai 2007 – 2012 metais

Lietuvos Respublika	Baziniai rodikliai			Grandiniai rodikliai		
Metai	Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)	Didėjimo (mažėjimo) tempas	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas	Absoliutus padidėjimas (sumažėjimas)	Didėjimo (mažėjimo) tempas	Padidėjimo (sumažėjimo) tempas
2007	-	-	-	-	-	-
2008	-898	89,79%	-10,21%	-898	89,79%	-10,21%
2009	-4596	47,74%	-52,26%	-3699	53,16%	-46,84%
2010	-5049	42,59%	-57,41%	-453	89,22%	-10,78%
2011	-3924	55,38%	-44,62%	1125	130,03%	30,03%
2012	-3725	57,65%	-42,35%	200	104,10%	4,10%

3 lentelė. MI ir BVP santykio rodikliai Lietuvoje ir Lietuvos regionuose 2007-2013 m., proc.

Teritorija	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Alytaus apskritis	23%	20%	21%	15%	17%	14%
Kauno apskritis	27%	21%	12%	12%	13%	13%
Klaipėdos apskritis	30%	24%	14%	15%	19%	16%
Marijampolės apskritis	30%	20%	10%	12%	17%	14%
Panevėžio apskritis	26%	22%	12%	11%	14%	13%
Šiaulių apskritis	26%	22%	17%	12%	18%	14%
Tauragės apskritis	25%	18%	11%	13%	14%	15%
Telšių apskritis	40%	27%	14%	10%	15%	17%
Utenos apskritis	21%	17%	22%	13%	17%	13%
Vilniaus apskritis	34%	28%	18%	15%	16%	17%

4 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir infrastruktūros lygio Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,01	-0,47	-0,30	-0,23	-0,22	0,16
z transformacija	z	0,01	-0,51	-0,31	-0,23	-0,22	0,16
Imties dydis	n	10	10	10	10	10	10
Hotelingo transformacija	z^*	0,01	-0,45	-0,28	-0,21	-0,20	0,14
Normuotas nuokrypis	tz	0,04	-1,36	-0,84	-0,62	-0,59	0,43
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,9684	0,1729	0,4019	0,5354	0,5573	0,6694
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	z_{ap}	-0,54	-1,00	-0,83	-0,75	-0,74	-0,41
	z_{vir}	0,56	0,09	0,27	0,34	0,35	0,69
Determinacijos koeficientas	R^2	0,00	0,22	0,09	0,05	0,05	0,03
Regresijos koeficientas a	a	7,80	-1396,24	-870,40	-564,96	-132,65	104,41
Regresijos koeficientas b	b	268,89	-433,25	352,02	367,98	231,53	158,46

5 lentelė. Išskirčių nustatymas standartizuotos liekanos metodu

Teritorija	Vidutinis infrastruktūros išsivystymo lygis (x)	Vidutinis TUI srautas 1 gyventojui (y)	x^2	y^2	xy	SSE	MSE	e_i	h_i	SRi
Alytaus apskritis	0,18	4,17	0,03	17,36	0,76	17072,85	127086,59	-130,66	0,10	-0,39
Kauno apskritis	0,16	237,83	0,03	56564,69	38,81	21365,00		146,17	0,13	0,44
Klaipėdos apskritis	0,20	230,00	0,04	52900,00	45,14	4329,01		65,80	0,13	0,20
Marijampolės apskritis	0,17	116,33	0,03	13533,44	20,08	15,28		3,91	0,10	0,01
Panevėžio apskritis	0,16	73,33	0,03	5377,78	12,00	379,09		-19,47	0,10	-0,06
Šiaulių apskritis	0,18	43,67	0,03	1906,78	8,01	8577,10		-92,61	0,10	-0,27
Tauragės apskritis	0,16	8,67	0,03	75,11	1,39	5851,35		-76,49	0,10	-0,23
Telšių apskritis	0,20	-679,00	0,04	461041,00	-138,68	740784,08		-860,69	0,68	-4,26
Utenos apskritis	0,17	27,67	0,03	765,44	4,71	6265,00		-79,15	0,10	-0,23
Vilniaus apskritis	0,21	658,33	0,04	433402,78	139,31	212053,93		460,49	0,45	1,75

6 lentelė. TUI srauto 1 gyventojui ir infrastruktūros lygio Lietuvos regionuose koreliacinio ryšio įvertinimo rezultatai, atmetus išskirtis

Pavadinimas	Rodiklis	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Koreliacijos koeficientas	r_{xy}	0,47	0,55	-0,45	0,48	-0,15	0,49
z transformacija	z	0,51	0,62	-0,49	0,53	-0,15	0,54
Imties dydis	n	9	9	9	9	9	9
Hotelingo transformacija	z^*	0,45	0,55	-0,43	0,46	-0,13	0,47
Normuotas nuokrypis	tz	1,27	1,54	-1,21	1,31	-0,37	1,33
Patikimumo apskaičiavimas	p	0,2026	0,1226	0,2273	0,1894	0,7098	0,1829
Koreliacijos koeficiento pasikliauties intervalo skaičiavimas	$\alpha=0,05$	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
	z_{ap}	-0,13	-0,04	-1,01	-0,12	-0,71	-0,11
	z_{vir}	1,03	1,13	0,15	1,05	0,45	1,05
Determinacijos koeficientas	R^2	0,22	0,30	0,20	0,23	0,02	0,24
Regresijos koeficientas a	a	288,77	143,41	-689,73	810,95	-107,24	441,70
Regresijos koeficientas b	b	290,79	9,14	118,08	10,65	187,03	162,19